

**पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका
२०२२-२३**

**ANIMAL HUSBANDRY
STATISTICAL BOOKLET
2022-23**

पशुसंवर्धन आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य,
स्पायसर कॉलेजसमोर, औंध, पुणे-४११०६७
(सांख्यिकी शाखा)

प्रस्तावना

महाराष्ट्र राज्यातील पशुसंवर्धन क्षेत्राशी निगडित महत्वाच्या तांत्रिक बाबींचे साध्य, उत्पादने, दर, यांची माहिती आर्थिक वर्ष २०२२-२३ मधील सांख्यिकी पुस्तिकेद्वारे उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

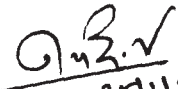
कोणत्याही विभागाच्या प्रगतीचा मार्ग निश्चित करण्यासाठी त्या विभागाची अंगभूत बलस्थाने, प्रगतीमधील उणिवा, उपलब्ध संधी आणि संभाव्य धोके यांचे विश्लेषण करण्यासाठी अचूक व पायाभूत विश्वसनीय आकडेवारीची नितांत आवश्यकता आहे. संकलित होणाऱ्या माहितीची गुणवत्ता व विश्वसनीयता टिकविण्यासाठी या माहितीच्या संकलन व विश्लेषणाच्या प्रक्रियेत आवश्यक व सातत्यपूर्वक सुधारणा करणे गरजेचे आहे. ज्यामुळे नियोजनकार, संशोधक, विश्लेषक, सल्लागार यांना या माहितीचा यथोचित उपयोग करता येईल व यामधून निघणाऱ्या निष्कर्षांच्या आधारे पुढील ध्येयधोरणे ठरविण्यासाठी निश्चित मदत होईल व त्याच दृष्टीने ही माहिती प्रकाशित करण्याचे योजिले आहे.

या पुस्तिकेतील माहितीचा उपयोग क्षेत्रीय पशुवैद्यक, नियोजनकार, संशोधन, विश्लेषक यांना वा इतर अभ्यासकांना व्हावा या उद्देशाने ही माहिती पुस्तिका प्रकाशित करण्यात येत आहे. सदर पुस्तिकेच्या उपयुक्ततेबाबत मला खात्री आहे. तथापि, पुस्तिकेतील सांख्यिकी आकडेवारीत काही उणिवा त्रुटी आढळल्यास लवकरात लवकर कळवाव्यात, जेणेकरून उणिवा दूर करणे शक्य होईल.

सदर पुस्तिका तयार करण्यासाठी आयुक्तालयातील सांख्यिकी शाखेतील सर्व अधिकारी व कर्मचाऱ्यांनी केलेले प्रयत्न अभिनंदनास पात्र आहेत.

दिनांक :- २५ /०१/२०२५

ठिकाण :- पुणे

डॉ. प्रवीणकुमार देवरे
आयुक्त पशुसंवर्धन,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे - ६७

अ. क्र.	अनुक्रमणिका	तक्ता पृष्ठ क्र.	आलेख पृष्ठ क्र.
	विषय		

पशुसंवर्धन विभाग पशुवैद्यकीय संस्था

१	राज्यात पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कार्यरत पशुवैद्यकीय संस्थांची जिल्हानिहाय स्थिती (माहे मार्च २०२३ अखेर)	१	५
२	सन २०१९ च्या पशुगणनेप्रमाणे दर पशुवैद्यकीय संस्थेमागे सरासरी पशुएकक दर्शविणारा तक्ता	४	

पशुगणना विभाग

३	सन १९८२ पासून पंचवर्षीय पशुगणनेनुसार महाराष्ट्रातील पशुधन दर्शविणारा तक्ता	९	१७ ते १९
४	१९ व्या आणि २० व्या पशुगणेचा तुलनात्मक तक्ता	१०	
५	ग्रामीण आणि शहरी भागातील पशुधन आणि कुक्कुटपालनात बदल तक्ता	११	
६	सन २०१९ च्या पशुगणनेप्रमाणे जिल्हानिहाय पैदासक्षम गायी व म्हशींची संख्या दर्शविणारा तक्ता	१२	
७	२० वी पशुगणना २०१९ पशुधन आणि कुक्कुट एकूण संख्या तक्ता	१३	२१ ते २५

पशुसंवर्धन विभाग तांत्रिक कामकाज गोषवारा

८	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत काही महत्वाच्या बाबींवर झालेल्या कामकाजाचा गोषवारा	२९	
९	जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत प्रती उपकेंद्रामागे झालेली कृत्रिम रेतने व राष्ट्रीय कृषी विकास योजनेंतर्गत संस्था आणि खाजगी / सहकारी संस्थामार्फत झालेली कृत्रिम रेतने	३१	३९
१०	जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत संस्थेमध्ये विविध वळूंच्या वीर्यमात्रा वापरून केलेली कृत्रिम रेतने	३२	
११	जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत संस्था, सेवादाता व जे. के. ट्रस्ट - कृत्रिम रेतनापासून जन्मलेली वासरे	३४	
१२	संस्थानिहाय व रोगनिहाय लसीकरण	३५	४१
१३	जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत इतर महत्वाच्या बाबींवर झालेल्या कामकाजाचा गोषवारा	३६	
१४	जिल्हानिहाय इतर महत्वाच्या बाबींच्या कामकाजाचा गोषवारा	३८	

पशुसंवर्धन विभाग एकात्मिक पाहणी योजना

१५	महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित दूध उत्पादन	४५	५१ व ५३
१६	महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित अंडी उत्पादन	४६	५५ ते ५९
१७	महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित मांस उत्पादन	४७	६१ ते ६५
१८	महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित लोकर उत्पादन	४८	६७ ते ६९
१९	महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित दूध, अंडी व मांस दरडोई उपलब्धता	४९	

अ. क्र.	अनुक्रमणिका	तक्ता पृष्ठ क्र.	आलेख पृष्ठ क्र.
	विषय		

पशुसंवर्धन विभाग इतर संस्था कामकाज

२०	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कुक्कुट संस्था व बदक पैदास केंद्र यांच्या कामकाजाचा गोषवारा	७३	
२१	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कुक्कुट संस्था व बदक पैदास केंद्र येथील कुक्कुट संख्या दर्शविणारा तक्ता	७४	
२२	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कुक्कुट संस्थांमार्फत कुक्कुट पालकांकरिता आयोजित प्रशिक्षण	७६	
२३	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत राज्यस्तरीय प्रशिक्षण केंद्र, पुणे येथील कार्यभाराचा तपशील	७६	
२४	महाराष्ट्र राज्यातील पशुखाद्य विश्लेषण प्रयोगशाळा, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता	७७	
२५	महाराष्ट्र राज्यातील गुणनियंत्रण प्रयोगशाळा, मुंबई यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता	७७	
२६	विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा (६) व रोग अन्वेषण विभाग (सुकर) यांचे कामकाजाचा गोषवारा	७८	
२७	महाराष्ट्र राज्यातील पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता	७९	
२८	महाराष्ट्र राज्यातील रोग अन्वेषण विभाग, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता	८०	
२९	महाराष्ट्र राज्यातील श्वानदंशरोग प्रतिबंधक पथकांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता	८३	
३०	पशुसंवर्धन विभागाच्या विविध संस्थांमध्ये नोंद झालेल्या संसर्जन्य रोगांची माहिती दर्शविणारा तक्ता	८४	
३१	गोठीत रेत प्रयोगशाळा व जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र मधील गोठीत रेतमात्रांचा हिशोब	८५	
३२	म.प.वि.मं. अंतर्गत वळूमाता प्रक्षेत्र, पशुपैदास प्रक्षेत्र व वळू संगोपन केंद्र येथील पशुधनाची संख्या	८७	
३३	गोठीत रेत प्रयोगशाळा व जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र मधील द्रवनत्राचा हिशोब	८८	
३४	म.प.वि.मं. च्या वळूमाता प्रक्षेत्र, वळू संगोपन केंद्र व राज्यस्तरीय पशुपैदास प्रक्षेत्रांच्या कार्यभाराचा तपशील	८९	
३५	म. प. वि. मं. च्या वळूमाता व वळू संगोपन केंद्र, राज्यस्तरीय पशुपैदास केंद्रांचे रु. एक आवकेशी खर्चाचे गुणोत्तर	९०	
३६	राज्यातील मान्यताप्राप्त कत्तलखान्यात कत्तल केलेल्या जनावरांची जिल्हानिहाय संख्या	९१	
३७	राज्यातील पशुधन, पशुखाद्य, पशुजन्य पदार्थ व वैरणीच्या वार्षिक सरासरी किंमती दर्शविणारा तक्ता	९२	
३८	महाराष्ट्र पशु व मत्स्यविज्ञान विद्यापीठ, नागपूर येथे झालेल्या कामकाजाचा गोषवारा	९३	
३९	महाराष्ट्र राज्यातील विभागवार वार्षिक / मासिक सरासरी दूध संकलन माहिती (लाख लिटर्स)	९३	
४०	राज्यातील विविध योजनांतर्गत एकूण लाभार्थी व महिला लाभार्थी	९४	

पशुसंवर्धन विभाग क्षेत्राचे राज्य उत्पन्नातील योगदान

४१	महाराष्ट्र राज्यातील पशुसंवर्धन क्षेत्रापासून मिळणारे स्थूल मूल्य (चालू व स्थिर किंमतीनुसार)	९७	१०१
४२	पशुसंवर्धन क्षेत्रापासून मिळणारे स्थूल मूल्य, निव्वळ देशांतर्गत उत्पादने व निव्वळ राज्य देशांतर्गत उत्पादने	९९	१०३

विभागाची संरचना

पशुसंवर्धन विभाग
पशुवैद्यकीय संस्था

तक्ता क्र. १ / Table No. 1

राज्यात पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कार्यरत पशुवैद्यकीय संस्थांची जिल्हानिहाय स्थिती (माहे मार्च २०२३ अखेर)

Districtwise No. of Institutes working in AHD in the state (End of March 2023)

अ. क्र. / Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	कृत्रिम रेतनाची सुविधा उपलब्ध असलेल्या संस्था Institutes having Artificial Insemination Facilities												महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ अंतर्गत Under MAFSU	District / Region Name
		जिल्हा परिषद Zilha Parishad		फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने Mobile Veterinary Clinics	फिरते पशुवैद्यकीय पथक Mobile Veterinary Units	राज्यस्तरीय संस्था State Level Institutions						एकूण संस्था Total Institutes			
		पशुवैद्यकीय दवाखाने Veterinary				तालुका लघु पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय Taluka Mini Veterinary			जिल्हा पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय District Veterinary Polyclinics						
		श्रेणी-१ Grade-1	श्रेणी-२ Grade-2	मुख्यालय HQ	श्रेणी-१ Grade-1	श्रेणी-२ Grade-2	मुख्यालय HQ	श्रेणी-१ Grade-1	श्रेणी-२ Grade-2						
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	2			
*	मुंबई	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	Mumbai
1	ठाणे	22	42	1	0	3	0	0	1	0	0	0	69	0	Thane
2	पालघर	39	44	1	2	3	0	0	1	0	0	0	90	0	Palghar
3	रायगड	37	62	1	2	6	0	15	1	0	0	0	124	0	Raigad
4	रत्नागिरी	20	51	2	1	4	0	45	1	0	30	0	154	0	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	10	60	7	1	4	10	10	1	0	0	0	103	0	Sindhudurg
	मुंबई विभाग	128	259	12	7	20	10	70	5	0	30	540	1	Mumbai Region	
6	नाशिक	109	133	2	1	6	0	15	1	0	0	0	267	1	Nashik
7	धुळे	43	31	1	1	3	0	19	1	0	20	0	119	0	Dhule
8	नंदुरबार	48	36	1	2	4	0	13	1	0	1	0	106	0	Nandurbar
9	जळगाव	89	63	1	1	6	0	22	1	0	0	0	183	0	Jalgaon
10	अहमदनगर	77	138	1	5	6	0	0	1	0	0	0	228	0	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	366	401	6	10	25	0	69	5	0	21	903	1	Nashik Region	
11	पुणे	100	127	2	6	5	5	60	1	3	21	0	324	0	Pune
12	सातारा	56	113	2	3	5	4	12	1	0	0	0	196	1	Satara
13	सांगली	75	26	1	4	5	6	32	1	1	6	0	157	0	Sangli
14	सोलापूर	120	83	0	2	5	0	0	1	0	0	0	211	0	Solapur
15	कोल्हापूर	80	57	2	5	6	8	22	1	0	0	0	181	0	Kolhapur
	पुणे विभाग	431	406	7	20	26	23	126	5	4	27	1075	1	Pune Region	
16	छ.संभाजीनगर	38	46	0	1	5	1	27	1	0	5	0	124	0	Chh.Sambhaji nagar
17	जालना	36	23	1	2	5	0	32	1	1	6	0	107	0	Jalna
18	परभणी	30	48	0	1	5	0	3	0	0	0	0	87	1	Parbhani
19	बीड	56	83	1	1	5	0	13	1	0	2	0	162	0	Beed
	छ.संभाजीनगर विभाग	160	200	2	5	20	1	75	3	1	13	480	1	Chh.Sambhajinagar Region	
20	लातूर	30	91	1	3	6	0	0	1	0	0	0	132	1	Latur
21	धारशिव	39	55	1	2	5	0	0	1	0	0	0	103	0	Dharashiv
22	नांदेड	73	103	1	3	5	0	0	1	0	0	0	186	0	Nanded
23	हिंगोली	22	42	0	1	4	0	0	1	0	0	0	70	0	Hingoli
	लातूर विभाग	164	291	3	9	20	0	0	4	0	0	491	1	Latur Region	
24	अमरावती	39	59	2	4	7	20	32	1	8	0	0	172	0	Amravati
25	अकोला	28	40	1	0	5	0	0	1	0	0	0	75	1	Akola
26	वाशीम	17	41	0	1	3	0	0	1	0	0	0	63	0	Washim
27	बुलढाणा	33	87	2	2	6	0	0	1	0	0	0	131	0	Buldhana
28	यवतमाळ	46	135	12	0	7	0	0	1	0	0	0	201	0	Yavatmal
	अमरावती विभाग	163	362	17	7	28	20	32	5	8	0	642	1	Amravati Region	
29	नागपूर	40	55	2	3	5	1	61	1	0	11	0	179	1	Nagpur
30	वर्धा	22	62	1	1	5	0	14	1	0	1	0	107	0	Wardha
31	भंडारा	19	33	1	3	5	9	14	1	2	1	0	88	0	Bhandara
32	गोंदिया	41	30	1	2	4	2	16	1	4	4	0	105	0	Gondia
33	चंद्रपूर	31	118	6	4	6	0	0	1	0	0	0	166	0	Chandrapur
34	गडचिरोली	92	39	7	2	5	0	0	1	0	0	0	146	0	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	245	337	18	15	30	12	105	6	6	17	791	1	Nagpur Region	
	महाराष्ट्र राज्य	1657	2256	65	73	169	66	477	33	19	108	4922	7	Maharashtra State	

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	कृत्रिम रेतनाची सुविधा उपलब्ध असलेल्या संस्था Institutes having Artificial Insemination Facilities			गुरे व म्हशींचा विकास Cattle Buffaloe Development						कुक्कुट विकास Poultry Development			विस्तार व प्रशिक्षण Extension	
		पशुवैद्यकीय पदवीधर संचालित केंद्र Vet. Dispensary / Inst. under control of Veterinary Graduates			पशुपैदास प्रक्षेत्रे Cattle Breeding Farm		वट्टू संगोपन केंद्र Bull Rearing Centre	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र District AI Centre	अतिशीत वट्टूबीज मात्रा निर्मिती प्रयोगशाळा Frozen Semen Doses Production Lab.	मध्यवर्ती अंडी उबवणी केंद्र Central Hatchery	सधन कुक्कुट विकास गट Intensive Poultry Development Block	बदक पैदास प्रक्षेत्र Duck Breeding Farm	राज्यस्तरीय प्रशिक्षण केंद्र State Level Training Centre	कुक्कुट विस्तार केंद्र Poultry Ext. Centre	
		जिल्हा परिषद Zilha Parishad	राज्यस्तरीय संस्था State Level	तपासणी नाका Check Post	महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ MLDB	राज्यस्तर State Level									
1	2	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
*	मुंबई	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
१	ठाणे	22	4	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
२	पालघर	40	4	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
३	रायगड	37	7	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
४	रत्नागिरी	20	5	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
५	सिंधुदुर्ग	10	15	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
मुंबई विभाग		129	35	1	0	0	0	5	0	0	3	0	0	0	
६	नाशिक	109	7	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
७	धुळे	42	4	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
८	नंदुरवार	48	5	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
९	जळगाव	89	7	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
१०	अहमदनगर	77	7	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
नाशिक विभाग		365	30	3	1	0	0	5	0	0	3	0	0	0	
११	पुणे	100	14	0	1	0	0	1	1	1	0	0	1	1	
१२	सातारा	56	10	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
१३	सांगली	75	13	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
१४	सोलापूर	120	6	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
१५	कोल्हापूर	80	15	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	
पुणे विभाग		431	58	1	3	0	0	5	1	2	3	0	1	2	
१६	छ.संभाजीनगर	38	7	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	
१७	जालना	36	7	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
१८	परभणी	30	5	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
१९	बीड	56	6	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
छ.संभाजीनगर विभाग		160	25	0	0	0	0	1	4	1	2	0	0	0	
२०	लातूर	30	7	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	
२१	धाराशिव	39	6	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
२२	नांदेड	74	6	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
२३	हिंगोली	22	5	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
लातूर विभाग		165	24	1	1	0	0	4	0	0	2	0	0	1	
२४	अमरावती	39	36	3	2	0	0	1	0	0	1	0	0	1	
२५	अकोला	28	6	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
२६	वाशीम	17	4	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
२७	बुलढाणा	33	7	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
२८	यवतमाळ	46	8	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
अमरावती विभाग		163	61	3	3	0	0	5	0	0	3	0	0	1	
२९	नागपूर	40	7	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	1	
३०	वर्धा	21	6	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
३१	भंडारा	19	17	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
३२	गोंदिया	41	11	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
३३	चंद्रपूर	31	7	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
३४	गडचिरोली	92	6	1	1	0	0	1	0	0	0	1	0	0	
नागपूर विभाग		244	54	4	2	0	0	1	6	1	0	1	0	1	
महाराष्ट्र राज्य		1657	287	13	10	0	2	34	3	4	16	1	1	5	

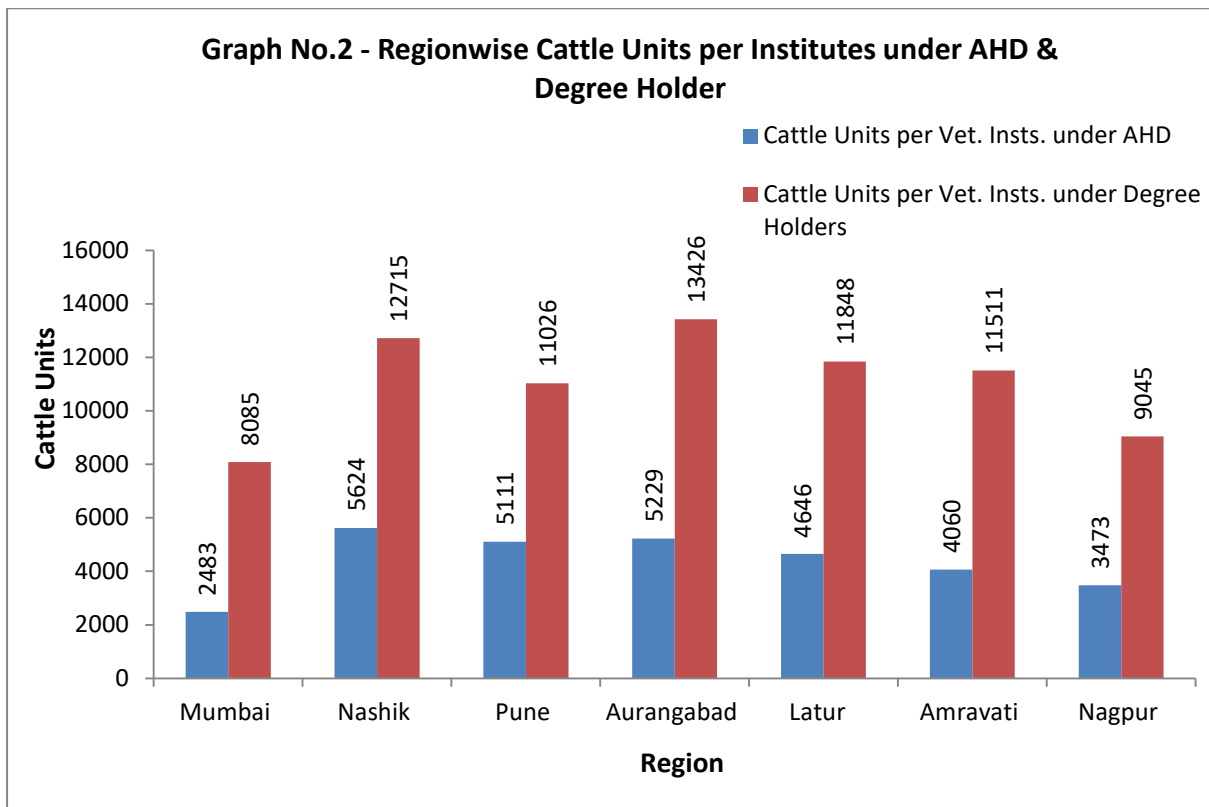
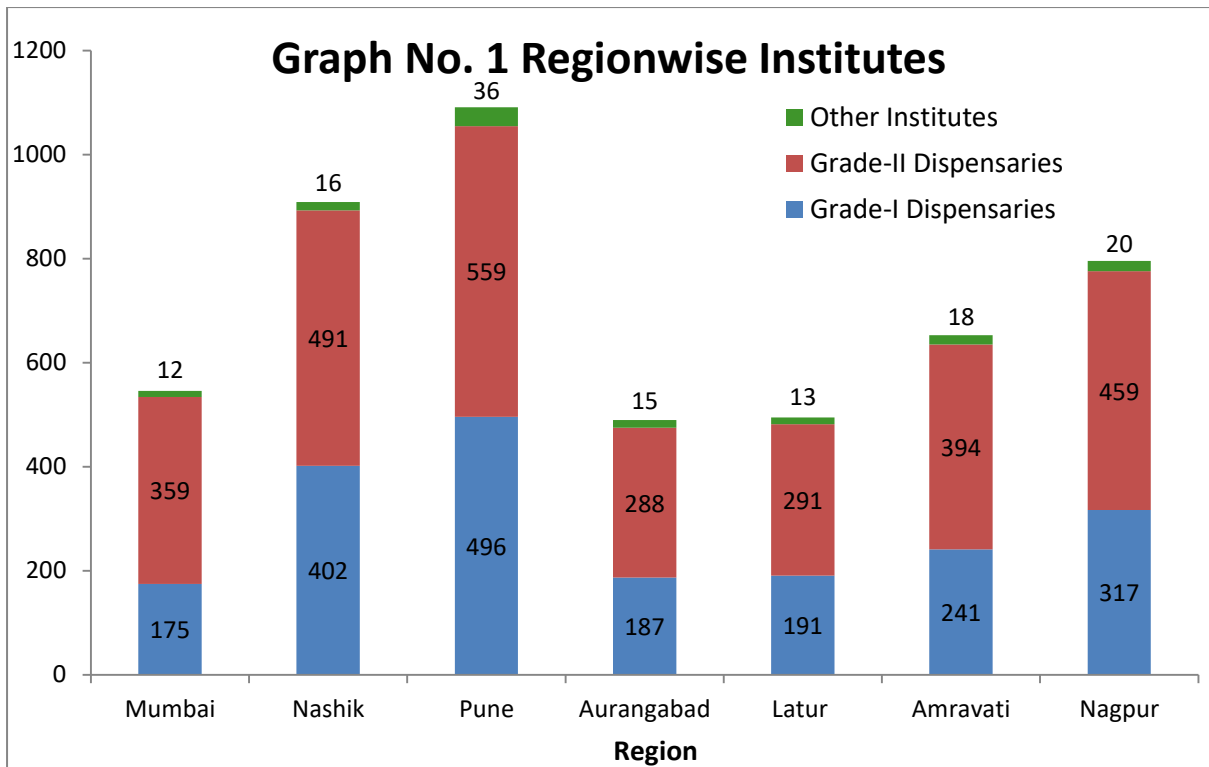
तक्ता क्र. 1 - चालू/ Table No. 1 Continue

राज्यात पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कार्यरत पशुवैद्यकीय संस्थांची जिल्हानिहाय स्थिती (माहे मार्च २०२३ अखेर)
Districtwise No. of Institutes working in AHD in the state (End of March 2023)

मेष व लोकर विकास Sheep & Wool Development			पशुवैद्यकीय संशोधन Veterinary Research									इतर संस्था Other Institutes		District / Region Name
पैदास प्रक्षेत्र Breeding Farm			पशुखाद्य विश्लेषण प्रयोगशाळा Animal Feed Analysis Lab.	पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था Institute of Veterinary Biological Products	रोग अन्वेषण विभाग						गुणनियंत्रण प्रयोगशाळा Quality Control Lab.	एकात्मिक पाहणी योजना Integrated Survey Scheme		
					लाळ्या खुरकुत रोग अभ्यास प्रयोगशाळा Foot & Mouth Disease Lab	श्वान प्रतिबंधक पथक Rabbits Control Unit	मुख्यालय HQ	विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा Regional Disease Investigation Laboratory						
मुख्यालय HQ	मेष Sheep	शेळी Goat	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	2	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	Mumbai	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Thane	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Palghar	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Raigad	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	Ratnagiri	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Sindhudurg	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	Mumbai Region	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	Nashik	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Dhule	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Nandurbar	
0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Jalgaon	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Ahmednagar	
0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	Nashik Region	
1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	Pune	
0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Satara	
0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Sangli	
0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Solapur	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	Kolhapur	
1	3	3	1	1	1	1	1	1	2	2	1	0	Pune Region	
0	1	1	0	0	0	1	0	1	1	1	0	0	Chh.Sambhaji nagar	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Jalna	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Parbhani	
0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Beed	
0	1	2	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	Chh.Sambhajinagar Region	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	Latur	
0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Dharashiv	
0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Nanded	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Hingoli	
0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	Latur Region	
0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Amravati	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	Akola	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Washim	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Buldhana	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Yavatmal	
0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	Amravati Region	
0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	Nagpur	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Wardha	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Bhandara	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Gondia	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Chandrapur	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Gadchiroli	
0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	Nagpur Region	
1	6	9	1	1	1	2	1	8	8	1	1	1	Maharashtra State	

तक्ता क्र. २ / Table No. 2
सन २०१९ च्या पशुगणनेप्रमाणे दर पशुवैद्यकीय संस्थेमागे सरासरी पशुएकक दर्शविणारा तक्ता
Average Cattle Units per Institute According to Livestock Census 2019

अ. क्र. / Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत पशुवैद्यकीय संस्था / Veterinary Institutes under AHD	पशुवैद्यकीय पदवीधर संचालित संस्था / Veterinary Disp. under control of Vet. Graduates	सन २०१९ च्या पशुगणनेप्रमाणे पशुएकक संख्या / Cattle units as per 2019 Census	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत पशुवैद्यकीय संस्थेमागे पशुएकक संख्या / Cattle Units per Vet. Insts. under AHD	पशुवैद्यकीय पदवीधर संचालित संस्थेमागे पशुएकक संख्या / Cattle Units per Vet. Insts. under Degree Holders	Name of District / Region
1	2	3	4	5	6	7	8
*	मुंबई	0	0	28733	0	0	Mumbai
1	ठाणे	69	26	208665	3024	8026	Thane
2	पालघर	88	44	340701	3872	7743	Palghar
3	रायगड	122	44	289174	2370	6572	Raigad
4	रत्नागिरी	153	25	288873	1888	11555	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	102	25	169817	1665	6793	Sindhudurg
मुंबई विभाग		534	164	1325962	2483	8085	Mumbai Region
6	नाशिक	266	116	1286745	4837	11093	Nashik
7	धुळे	118	46	557870	4728	12128	Dhule
8	नंदुरबार	104	53	425514	4091	8029	Nandurbar
9	जळगाव	182	96	910675	5004	9486	Jalgaon
10	अहमदनगर	223	84	1841775	8259	21926	Ahmednagar
नाशिक विभाग		893	395	5022579	5624	12715	Nashik Region
11	पुणे	324	114	1401734	4326	12296	Pune
12	सातारा	193	66	775906	4020	11756	Satara
13	सांगली	153	88	917689	5998	10428	Sangli
14	सोलापूर	209	126	1386331	6633	11003	Solapur
15	कोल्हापूर	176	95	910283	5172	9582	Kolhapur
पुणे विभाग		1055	489	5391943	5111	11026	Pune Region
16	छ.संभाजीनगर	123	45	694120	5643	15425	Chh.Sambhaji nagar
17	जालना	105	43	541439	5157	12592	Jalna
18	परभणी	86	35	422683	4915	12077	Parbhani
19	बीड	161	62	825649	5128	13317	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		475	185	2483891	5229	13426	Chh.Sambhajinagar Region
20	लातूर	129	37	540123	4187	14598	Latur
21	धाराशिव	101	45	582862	5771	12952	Dharashiv
22	नांदेड	183	80	790467	4319	9881	Nanded
23	हिंगोली	69	27	325740	4721	12064	Hingoli
लातूर विभाग		482	189	2239193	4646	11848	Latur Region
24	अमरावती	168	75	653959	3893	8719	Amravati
25	अकोला	75	34	303992	4053	8941	Akola
26	वाशीम	62	21	238536	3847	11359	Washim
27	बुलढाणा	129	40	650445	5042	16261	Buldhana
28	यवतमाळ	201	54	731451	3639	13545	Yavatmal
अमरावती विभाग		635	224	2578383	4060	11511	Amravati Region
29	नागपूर	176	47	535648	3043	11397	Nagpur
30	वर्धा	106	27	342128	3228	12671	Wardha
31	भंडारा	85	36	343368	4040	9538	Bhandara
32	गोंदिया	103	52	411334	3994	7910	Gondia
33	चंद्रपूर	162	38	496094	3062	13055	Chandrapur
34	गडचिरोली	144	98	566783	3936	5783	Gadchiroli
नागपूर विभाग		776	298	2695354	3473	9045	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		4850	1944	21737305	4482	11182	Maharashtra State

पशुगणना

तक्ता क्र. ३ / Table No. 3

सन १९८२ पासून पंचवर्षीय पशुगणनेनुसार महाराष्ट्रातील पशुधन दर्शविणारा तक्ता

Table showing quinquennial Livestock from Maharashtra since 1982

अ. क्र. Sr. No.	तपशील Particulars	वर्षे / Years							
		1982	1987	1992	1997	2003	2007	2012	2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	संकरित गायी/ बैल Crossbred Cows/ Bullocks	491706	1204574	1769333	2456884	2897562	3122291	3650877	4607730
	अ) पैदाशीचे वळू / Breeding Bulls	72631	32248	27537	37641	71951	* 22639	46092	23337
	ब) दुभत्या गायी / Cows in Milk	128867	350033	548027	732957	931768	1138932	1444659	2115871
	क) पैदासक्षम गायी / Breedable Cows	206143	570530	896809	1222703	1465290	1691935	2114851	2831291
	ड) वासरे / Calves	205275	465511	702690	987388	1134622	1153141	1301035	1632321
2	देशी गायी / बैल Indigenous Cows / Bullocks /pure graded/ ND	15670101	15778692	15671675	15614653	13840286	13061236	11833330	9384574
	अ) पैदाशीचे वळू / Breeding Bulls	180376	306382	321850	400771	566107	* 173495	422943	268917
	ब) दुभत्या गायी / Cows in Milk	1974225	2142790	1998490	2181531	1899840	1959654	1712728	1720216
	क) पैदासक्षम गायी / Breedable Cows	4979357	5096490	4879051	4597336	3774926	3495609	3240068	2791236
	ड) वासरे / Calves	4023021	4089416	3935902	4208948	3756721	3320220	2782915	2523938
3	म्हशी / रेडे Buffalo / He Buffalo	3971676	4755317	5447238	6072688	6084104	6072617	5594392	5603692
	अ) पैदाशीचे रेडे / Buffalo Breeding Bulls	44014	72700	78481	92049	109839	268745	84217	46758
	ब) दुभत्या म्हशी / Buffaloes in Milk	1261685	1599556	1799093	2150753	2251627	2307376	2161990	2393463
	क) पैदासक्षम म्हशी / Breedable Buffalo	2278587	2791880	3201372	3583546	3503467	3485857	3320209	3281657
	ड) पारडे / Buffalo Calves	1313408	1583398	1886685	2149328	2220443	2205498	2019316	2127998
4	मेंढ्या / Sheep	2670957	2872935	3074467	3367851	3175141	2909360	2580381	2680329
5	शेळ्या / Goat	7704727	9195326	9940862	11434021	10449127	10391168	8435307	10604883
6	डुकरे / Pig	301469	335330	375307	567092	428837	326743	325756	161000
7	घोडे शिगरे गाढवे खेचर / Horse Ponies Donkeys Mules	107887	111984	113774	114416	179982	70067	68427	37145
8	उंट / Camel	709	462	240	2727	2842	128	182	465
9	एकूण पशुधन / Total Livestock	30919232	34254620	36392896	39630332	37057881	35953610	32488652	33079818
10	एकूण कुक्कुटादी पक्षी / Total Poultry Birds	19843786	24839206	32107897	35392135	34596079	64756035	77794571	74297765
11	कुत्री / Dogs	992748	1649880	2009933	2328389	2360156	1967150	1265697	935656

* २००७ साली फक्त पैदाशीच्या वळूंची संख्या समाविष्ट आहे.

तक्ता क्र. ४ / Table No. 4
Comparative statement of 19th and 20th Livestock Census
१९ व्या आणि २० व्या पशुगणनेचा तुलनात्मक तक्ता

Sr. No. अ.क्र.	Species प्रजाती		Category प्रकार	19th Livestock Census 2012 १९ वी पशुगणना २०१२	20th Livestock Census 2019 २० वी पशुगणना २०१९	% Change टक्केवारी बदल
1	2		3	4	5	6
1	Cattle गाई	Exotic / Crossbred / Other Exotic Crossbred विदेशी/संकरित/इतर विदेशी संकरित	Male	443866	206911	-53.38
			Female	3207011	4400819	37.22
			Total	3650877	4607730	26.21
		Indigenous (Pure + Graded) / Non Descript देशी	Male	6779840	4770942	-29.63
			Female	5053490	4613632	-8.7
			Total	11833330	9384574	-20.69
Total Cattle एकूण गुरे			15484207	13992304	-9.63	
2	Buffalo म्हैस		Male	596689	328444	-44.96
			Female	4997703	5275248	5.55
			Total	5594392	5603692	0.17
3	Bovine		Male	7820395	5306297	-32.15
			Female	13258204	14289699	7.78
			Total	21078599	19595996	-7.03
4	Sheep मेंढी	Exotic/ Crossbred विदेशी/ संकरित	Male	19411	13229	-31.85
			Female	52211	111588	113.73
			Total	71622	124817	74.27
		Indigenous (Pure + Graded) / Non Descript	Male	485218	306883	-36.75
			Female	2023541	2248629	11.12
			Total	2508759	2555512	1.86
Total Sheep एकूण शेळ्या			2580381	2680329	3.87	
5	Goat शेळी		Male	1899773	1377730	-27.48
			Female	6535534	9227153	41.18
			Total	8435307	10604883	25.72
6	Horses & Ponies घोडे व शिंगरे		Male	24262	9509	-60.81
			Female	13025	9383	-27.96
			Total	37287	18892	-49.33
7	Mules खेचर		Total	2005	681	-66.03
8	Donkey गाढव		Male	16497	10111	-38.71
			Female	12638	7461	-40.96
			Total	29135	17572	-39.69
9	Camels उंट		Male	122	368	201.64
			Female	60	97	61.67
			Total	182	465	155.49
10	Pigs डुकरे	Exotic/ Crossbred विदेशी/ संकरित	Male	16495	4988	-69.76
			Female	20960	9269	-55.78
			Total	37455	14257	-61.94
		Non Descript	Male	117088	53434	-54.36
			Female	171213	93309	-45.5
			Total	288301	146743	-49.1
Total Pigs एकूण डुकरे			325756	161000	-50.58	
11	Livestock		Total	32488652	33079818	1.82

तक्ता क्र. ४ चालू.../ Table No. 4 Continue...

Comparative statement of 19th and 20th Livestock Census १९ व्या आणि २० व्या पशुगणनेचा तुलनात्मक तक्ता

Sr. No. अ.क्र.	Species प्रजाती	Category प्रकार	19th Livestock Census 2012 १९ वी पशुगणना २०१२	20th Livestock Census 2019 २० वी पशुगणना २०१९	% Change टक्केवारी बदल	
1	2	3	4	5	6	
12	Dogs कुत्रे	Male	990045	752568	-23.99	
		Female	275652	183088	-33.58	
		Total #	1265697	935656	-26.08	
13	Rabbit ससा	Male	5971	9761	63.47	
		Female	5932	8832	48.89	
		Total	11903	18593	56.2	
14	Elephants हत्ती	Total	49	48	-2.04	
15	Poultry कुक्कुट	Total Birds in the Backyard Poultry	Total Fowls	17423501	21585157	23.89
			Total Ducks	57834	32662	-43.52
			Other poultry Birds (Turkey, Quails, Gini Fowl, Ostrich, Emu, Geese)	25548	495376	1839
			Total	17506883	22113195	26.31
			Total Poultry (Backyard+Poultry)	77794571	74297765	-4.49
		Total Birds in the Poultry Farms (Commercial)	Layer	8029893	-	-
			Broiler(comm)	50866466	50638387	-0.45
			Ducks	777685	1421	-99.82
			Other poultry Birds (Turkey, Quails, Gini Fowl, Ostrich, Emu, Geese)	613644	1544762	151.74
			Total	60287688	52184570	-13.44
# - Excluding Stray Cattle & Stray Dogs भटको गुरे आणि भटको कुत्रे वगळून						
Breedable Population			8675128	8904184	2.64	

तक्ता क्र.५ / Table No. 5

Changes in Livestock and Poultry in Rural and Urban area
ग्रामीण आणि शहरी भागातील पशुधन आणि कुक्कुटपालनात बदल तक्ता

Sr. No.	Species	Total Number of Animals in Rural ग्रामीण भागातील प्राण्यांची एकूण संख्या			Total Number of Animals in Urban शहरी प्राण्यांची एकूण संख्या		
		2012	2019	% Change	2012	2019	% Change
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Cattle गुरे	15089655	13649195	-9.54	394552	343109	-13.03
2	Buffalo महिष	5209994	5248528	0.73	384398	355164	-7.6
3	Sheep मेंढी	2533961	2635913	4.02	46420	44416	-4.31
4	Goat शेळी	7971842	10182686	27.73	463465	422197	-8.9
5	Horses & Ponies घोडे	30781	15925	-48.26	6506	2967	-54.39
6	Mules खेचर	1988	258	-87.02	17	423	2388.24
7	Donkeys गाढव	21605	13345	-38.23	7530	4227	-43.86
8	Camels डंट	116	300	158.62	66	165	150
9	Pig डुक्कर	232683	119060	-48.83	93073	41940	-54.93
10	Dogs कुत्रे	1077856	706492	-34.45	187841	229164	21.99
11	Poultry कुक्कुट	75696120	72779540	-3.85	2098451	1518225	-27.65

तक्ता क्र. ६ / Table No. 6

सन २०१९ च्या पशुगणनेप्रमाणे जिल्हानिहाय पैदासक्षम गायी व म्हशींची संख्या दर्शविणारा तक्ता

Districtwise Breedable Population of Cows and Buffaloes as per Livestock Census 2019

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे/ विभागाचे नाव	पैदासक्षम विदेशी / संकरित गायी Breedable Exotic / Crossbred/ Other Exotic Crossbred Cows				पैदासक्षम देशी / गावठी गायी Breedable Indigenous (Pure + Graded) / Non Descript Cows				पैदासक्षम म्हशी Breedable Buffaloes				Name of District / Region
		दुभत्या in Milk	आटलेल्या Dry	एकदाही न व्यालेल्या Not Calved Once	एकूण Total	दुभत्या in Milk	आटलेल्या Dry	एकदाही न व्यालेल्या Not Calved Once	एकूण Total	दुभत्या in Milk	आटलेल्या Dry	एकदाही न व्यालेल्या Not Calved Once	एकूण Total	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	मुंबई	657	128	20	805	881	137	71	1089	20999	258	82	21339	Gr. Mumbai
2	ठाणे	2104	575	134	2813	16801	7806	1569	26176	44700	10564	2208	57472	Thane
3	पालघर	3028	846	216	4090	26479	23705	2337	52521	38976	5319	1291	45586	Palghar
4	रायगड	6760	2075	300	9135	36548	11152	1874	49574	26824	7588	1208	35620	Raigad
5	रत्नागिरी	8224	3168	698	12090	29773	19199	3153	52125	14329	6668	1240	22237	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	4199	1559	336	6094	13792	7632	963	22387	14949	7795	1706	24450	Sindhudurg
मुंबई विभाग		24972	8351	1704	35027	124274	69631	9967	203872	160777	38192	7735	206704	Mumbai Region
7	नाशिक	152812	41993	7471	202276	101771	60306	7348	169425	82843	27105	5308	115256	Nashik
8	धुळे	27075	6733	1850	35658	47320	20924	3257	71501	41037	13359	2186	56582	Dhule
9	नंदुरबार	5935	2760	508	9203	36054	26685	4003	66742	25305	12672	2738	40715	Nandurbar
10	जळगाव	61525	18212	2722	82459	78208	31452	4333	113993	116819	38544	6435	161798	Jalgaon
11	अहमदनगर	467751	155090	12859	635700	96513	61057	3029	160599	88399	47126	2644	138169	Ahmednagar
नाशिक विभाग		715098	224788	25410	965296	359866	200424	21970	582260	354403	138806	19311	512520	Nashik Region
12	पुणे	322955	84477	12835	420267	55530	20455	2857	78842	149726	40137	6011	195874	Pune
13	सातारा	123151	30784	5845	159780	27490	12687	1171	41348	142630	51090	6162	199882	Satara
14	सांगली	122824	27338	2120	152282	32194	12050	826	45070	234854	58910	5650	299414	Sangli
15	सोलापूर	252795	63470	9379	325644	74890	25848	2196	102934	216573	63505	7154	287232	Solapur
16	कोल्हापूर	122764	19732	2470	144966	19869	3812	502	24183	314768	56259	7704	378731	Kolhapur
पुणे विभाग		944489	225801	32649	1202939	209973	74852	7552	292377	1058551	269901	32681	1361133	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	75143	28549	4234	107926	55962	28864	2941	87767	38313	16796	2074	57183	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	21626	7177	741	29544	61451	23649	3053	88153	31357	12657	1527	45541	Jalna
19	परभणी	3475	1072	112	4659	50589	21272	2652	74513	40181	15078	1704	56963	Parbhani
20	बीड	51859	22124	3919	77902	51584	27410	3108	82102	91651	46541	5044	143236	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		152103	58922	9006	220031	219586	101195	11754	332535	201502	91072	10349	302923	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	10366	3821	297	14484	48596	21804	2000	72400	100573	38698	3314	142585	Latur
22	धारशिव	96808	26260	4749	127817	27128	7753	1618	36499	79073	23984	4183	107240	Dharashiv
23	नांदेड	6816	1697	264	8777	99561	48459	9243	157263	94763	27357	6053	128173	Nanded
24	हिंगोली	4860	1627	118	6605	39785	15733	1417	56935	29783	11830	1019	42632	Hingoli
लातूर विभाग		118850	33405	5428	157683	215070	93749	14278	323097	304192	101869	14569	420630	Latur Region
25	अमरावती	12572	5268	474	18314	90334	51837	3474	145645	47782	21204	1673	70659	Amravati
26	अकोला	3612	1840	207	5659	45180	26611	1944	73735	22616	7292	749	30657	Akola
27	वाशीम	1576	633	53	2262	34763	25860	1172	61795	24222	10400	548	35170	Washim
28	बुलढाणा	20408	7597	735	28740	74456	46522	5220	126198	56211	23250	2350	81811	Buldhana
29	यवतमाळ	6190	3085	369	9644	102275	81827	6636	190738	29865	17735	2201	49801	Yavatmal
अमरावती विभाग		44358	18423	1838	64619	347008	232657	18446	598111	180696	79881	7521	268098	Amravati Region
30	नागपूर	41276	19394	3330	64000	53640	33618	4096	91354	26245	11401	2104	39750	Nagpur
31	वर्धा	17301	6962	1135	25398	40759	28448	2061	71268	17146	7736	847	25729	Wardha
32	भंडारा	35223	22438	2276	59937	13306	10854	1072	25232	32304	16753	2317	51374	Bhandara
33	गोंदिया	11063	5263	1379	17705	38658	28999	4350	72007	26030	11937	2385	40352	Gondia
34	चंद्रपूर	8816	4984	616	14416	46771	33899	2593	83263	19802	10493	986	31281	Chandrapur
35	गडचिरोली	2322	1626	292	4240	51305	58899	5656	115860	11815	8247	1101	21163	Gadchiroli
नागपूर विभाग		116001	60667	9028	185696	244439	194717	19828	458984	133342	66567	9740	209649	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		2115871	630357	85063	2831291	1720216	967225	103795	2791236	2393463	786288	101906	3281657	Maharashtra State

तक्ता क्र. ६-अ/ Table No. 6-A
20 th Livestock Census 2019 Total Number of Livestock & Poultry
२० वी पशुगणना २०१९ पशुधन आणि कुक्कुट एकूण संख्या तक्ता

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	Cattle गुरे	Buffalo महिष	Sheep मेंढी	Goat शेळी	Pig डुक्कर	Horses घोडे	Ponies	Name of District / Region
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	मुंबई	3226	24388	458	6389	406	80	20	Mumbai
2	ठाणे	79522	92521	1827	60045	1961	214	3	Thane
3	पालघर	238404	70233	2843	113538	1559	235	11	Palghar
4	रायगड	176906	62225	2203	90188	513	235	0	Raigad
5	रत्नागिरी	235060	41112	1212	38161	128	20	0	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	105920	51334	22	30935	1364	3	0	Sindhudurg
मुंबई विभाग		839038	341813	8565	339256	5931	787	34	Mumbai Region
7	नाशिक	895050	221234	243373	626644	7616	1485	7	Nashik
8	धुळे	354544	97659	492632	332041	9116	907	0	Dhule
9	नंदुरबार	304305	73966	36210	323264	7314	224	0	Nandurbar
10	जळगाव	577302	269105	70471	433156	9599	1053	175	Jalgaon
11	अहमदनगर	1378303	221355	285751	1194052	5466	2434	63	Ahmednagar
नाशिक विभाग		3509504	883319	1128437	2909157	39111	6103	245	Nashik Region
12	पुणे	846745	298148	290633	575905	11439	3148	12	Pune
13	सातारा	352436	326896	185905	364348	313	757	0	Satara
14	सांगली	324756	493998	130754	454125	3317	1106	9	Sangli
15	सोलापूर	745404	496454	125386	962504	10457	581	59	Solapur
16	कोल्हापूर	283637	568884	96176	130053	806	1085	37	Kolhapur
पुणे विभाग		2552978	2184380	828854	2486935	26332	6677	117	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	538572	94430	88244	431182	10646	643	40	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	421975	82073	30534	300988	4074	273	8	Jalna
19	परभणी	299861	98495	31673	171698	6428	293	16	Parbhani
20	बीड	496368	258440	68693	468149	3803	507	4	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		1756776	533438	219144	1372017	24951	1716	68	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	257508	257187	35094	148886	6165	296	6	Latur
22	धाराशिव	362422	188446	22131	217400	590	269	5	Dharashiv
23	नांदेड	502428	236386	76893	318564	6529	457	0	Nanded
24	हिंगोली	232203	74125	16907	154284	1670	112	57	Hingoli
लातूर विभाग		1354561	756144	151025	839134	14954	1134	68	Latur Region
25	अमरावती	464967	129627	83200	340681	4801	409	117	Amravati
26	अकोला	233271	49797	9581	151076	1356	342	0	Akola
27	वाशिम	168091	53826	9394	127477	7193	125	0	Washim
28	बुलढाणा	461529	134148	125280	364689	5251	356	23	Buldhana
29	यवतमाळ	596113	88384	22587	349979	1406	308	21	Yavatmal
अमरावती विभाग		1923971	455782	250042	1333902	20007	1540	161	Amrawati Region
30	नागपूर	418548	72482	15476	289098	1909	73	0	Nagpur
31	वर्धा	275880	46649	5358	161359	590	35	0	Wardha
32	भंडारा	213036	106861	3169	199183	83	46	0	Bhandara
33	गोंदिया	292627	92527	1189	194975	366	73	0	Gondia
34	चंद्रपूर	395914	64038	50465	240280	1556	11	2	Chandrapur
35	गडचिरोली	459471	66259	18605	239587	25210	2	0	Gadchiroli
नागपूर विभाग		2055476	448816	94262	1324482	29714	240	2	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		13992304	5603692	2680329	10604883	161000	18197	695	Maharashtra State

तक्ता क्र. ६-अ चालू.../ Table No. 6-A Continue...
20 th Livestock Census 2019 Total Number of Livestock & Poultry
२० वी पशुगणना २०१९ पशुधन आणि कुक्कुट एकूण संख्या

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	Mules खेचर	Donkeys गाढव	Camels उंट	Total Livestock एकूण पशुधन	Dogs कुत्रे	Rabbits ससे	Elephants हत्ती	Name of District / Region
1	2	10	11	12	13	14	15	16	
1	मुंबई	1	38	13	35019	71349	2922	0	Mumbai
2	ठाणे	8	53	0	236154	22609	348	1	Thane
3	पालघर	109	14	10	426956	15290	515	3	Palghar
4	रायगड	0	11	7	332288	21561	527	0	Raigad
5	रत्नागिरी	2	115	1	315811	11029	104	1	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	0	0	0	189578	33070	121	0	Sindhudurg
मुंबई विभाग		120	231	31	1535806	174908	4537	5	Mumbai Region
7	नाशिक	15	274	22	1995720	43040	1191	0	Nashik
8	धुळे	0	74	5	1286978	2826	158	0	Dhule
9	नंदुरबार	0	198	9	745490	854	204	0	Nandurbar
10	जळगाव	16	342	93	1361312	7803	1566	1	Jalgaon
11	अहमदनगर	2	825	5	3088256	78574	970	0	Ahmednagar
नाशिक विभाग		33	1713	134	8477756	133097	4089	1	Nashik Region
12	पुणे	410	223	42	2026705	107237	653	0	Pune
13	सातारा	0	767	2	1231424	45171	178	0	Satara
14	सांगली	3	1223	0	1409291	55324	93	1	Sangli
15	सोलापूर	29	1903	30	2342807	61958	825	0	Solapur
16	कोल्हापूर	9	36	5	1080728	29865	155	0	Kolhapur
पुणे विभाग		451	4152	79	8090955	299555	1904	1	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	11	325	6	1164099	18827	1269	24	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	0	200	2	840127	18605	195	1	Jalna
19	परभणी	0	656	7	609127	13274	353	0	Parbhani
20	बीड	0	481	3	1296448	37496	457	1	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		11	1662	18	3909801	88202	2274	26	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	3	438	14	705597	16296	472	0	Latur
22	धारशिव	2	26	25	791316	17891	193	0	Dharashiv
23	नांदेड	12	4634	125	1146028	26370	429	0	Nanded
24	हिंगोली	0	71	0	479429	11830	285	0	Hingoli
लातूर विभाग		17	5169	164	3122370	72387	1379	0	Latur Region
25	अमरावती	1	1591	1	1025395	12962	209	0	Amravati
26	अकोला	0	2364	1	447788	7528	457	0	Akola
27	वाशीम	36	59	2	366203	9107	299	0	Washim
28	बुलढाणा	8	328	5	1091617	12251	602	1	Buldhana
29	यवतमाळ	2	198	19	1059017	24328	567	0	Yavatmal
अमरावती विभाग		47	4540	28	3990020	66176	2134	1	Amrawati Region
30	नागपूर	0	47	5	797638	36586	1055	0	Nagpur
31	वर्धा	0	26	1	489898	14613	88	0	Wardha
32	भंडारा	0	12	3	522393	6199	357	0	Bhandara
33	गोंदिया	2	0	0	581759	6998	286	0	Gondia
34	चंद्रपूर	0	20	2	752288	14634	392	4	Chandrapur
35	गडचिरोली	0	0	0	809134	22301	98	10	Gadchiroli
नागपूर विभाग		2	105	11	3953110	101331	2276	14	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		681	17572	465	33079818	935656	18593	48	Maharashtra State

तक्ता क्र. ६-अ चालू.../ Table No. 6-A Continue...
20 th Livestock Census 2019 Total Number of Livestock & Poultry
२० वी पशुगणना २०१९ पशुधन आणि कुक्कुट एकूण संख्या

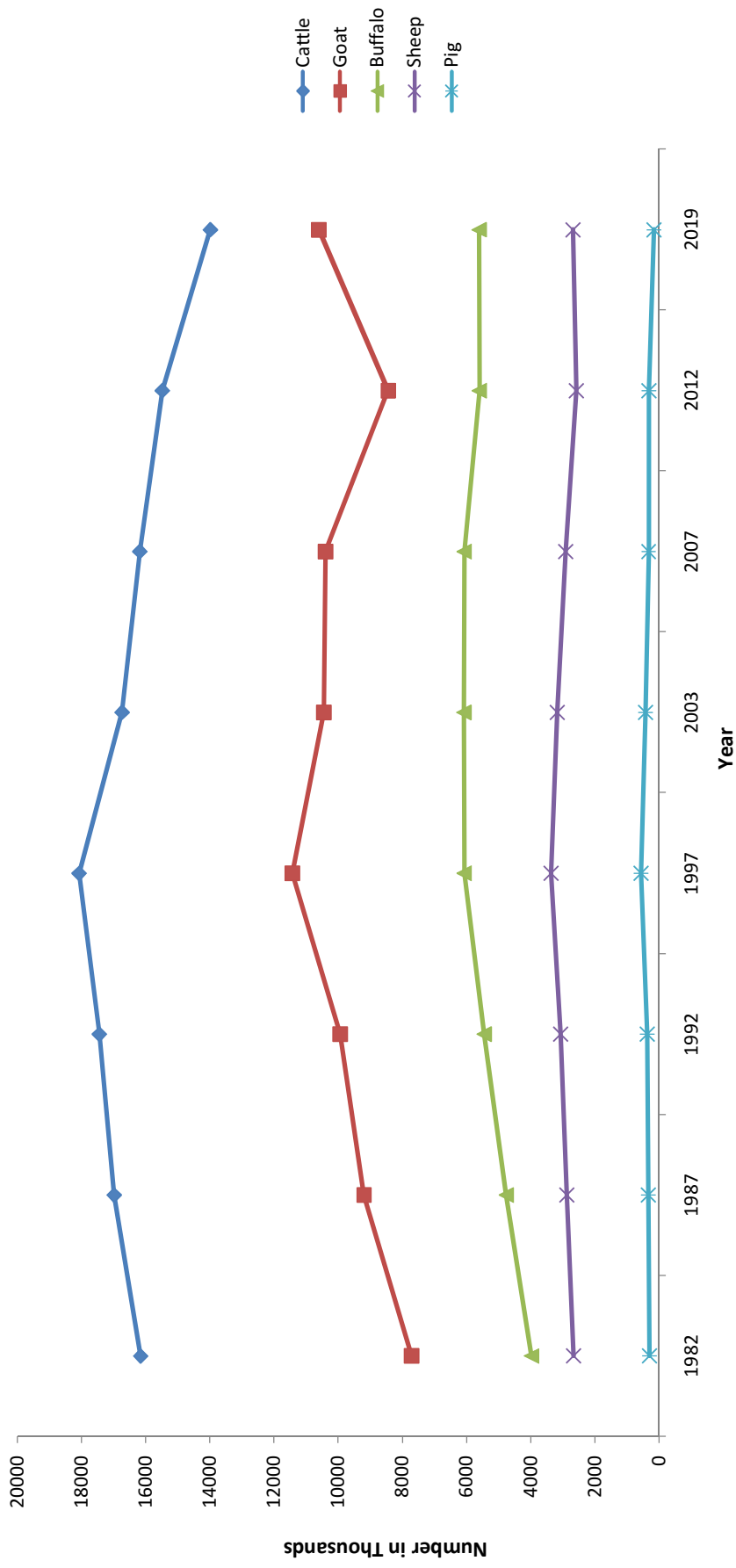
Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	Commercial Poultry व्यावसायिक कुक्कुटपालन					Total Commercial Poultry एकूण व्यावसायिक कुक्कुटपालन	Name of District / Region
		Fowls पक्षी	Ducks बंदक	Other Poultry इतर कुक्कुटआदी पक्षी				
				Turkey टर्की	Quails लहान पक्षी	Other Poultry Birds (Gini Fowl, Ostrich, Emu, Geese) इतर कुक्कुट पक्षी (गिनी फाउल, शहामृग, इमू, गुसचे)		
1	2	17	18	19	20	21	22	
1	मुंबई	8107	95	469	6636	628	15935	Mumbai
2	ठाणे	1954978	95	12	153284	305679	2414048	Thane
3	पालघर	608530	0	0	4637	2	613169	Palghar
4	रायगड	3085114	44	11	11061	1990	3098220	Raigad
5	रत्नागिरी	52413	0	0	45	17	52475	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	336469	0	0	1	0	336470	Sindhudurg
	मुंबई विभाग	6045611	234	492	175664	308316	6530317	Mumbai Region
7	नाशिक	7180502	43	5512	81391	67560	7335008	Nashik
8	धुळे	1641145	0	0	37004	3016	1681165	Dhule
9	नंदुरबार	325082	0	0	0	0	325082	Nandurbar
10	जळगाव	667224	0	0	11	20	667255	Jalgaon
11	अहमदनगर	7361867	27	2	73890	11047	7446833	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	17175820	70	5514	192296	81643	17455343	Nashik Region
12	पुणे	13851362	119	0	90505	44528	13986514	Pune
13	सातारा	2399481	16	10	64104	19007	2482618	Satara
14	सांगली	2770352	0	0	8010	15000	2793362	Sangli
15	सोलापूर	927582	10	0	32	2	927626	Solapur
16	कोल्हापूर	2369318	0	0	19438	317504	2706260	Kolhapur
	पुणे विभाग	22318095	145	10	182089	396041	22896380	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	307759	28	0	3001	6	310794	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	7285	0	0	0	0	7285	Jalna
19	परभणी	13148	0	0	0	0	13148	Parbhani
20	बीड	636488	1	0	0	150	636639	Beed
	छ.संभाजीनगर विभाग	964680	29	0	3001	156	967866	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	299827	0	0	3600	1800	305227	Latur
22	धाराशिव	277791	0	0	106201	1001	384993	Dharashiv
23	नांदेड	204869	18	0	0	0	204887	Nanded
24	हिंगोली	696	52	0	5	13	766	Hingoli
	लातूर विभाग	783183	70	0	109806	2814	895873	Latur Region
25	अमरावती	1114235	50	0	9665	0	1123950	Amravati
26	अकोला	107511	0	0	0	0	107511	Akola
27	वाशीम	49780	0	0	2000	0	51780	Washim
28	बुलढाणा	96638	0	0	0	0	96638	Buldhana
29	यवतमाळ	409576	0	0	5007	73	414656	Yavatmal
	अमरावती विभाग	1777740	50	0	16672	73	1794535	Amravati Region
30	नागपूर	1042142	51	2	31802	19	1074016	Nagpur
31	वर्धा	139969	6	0	1	31	140007	Wardha
32	भंडारा	8404	0	0	0	1000	9404	Bhandara
33	गोंदिया	299658	8	2	31000	300	330968	Gondia
34	चंद्रपूर	75626	29	0	16	0	75671	Chandrapur
35	गडचिरोली	7459	729	0	0	6002	14190	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	1573258	823	4	62819	7352	1644256	Nagpur Region
	महाराष्ट्र राज्य	50638387	1421	6020	742347	796395	52184570	Maharashtra State

तक्ता क्र. ६-अ चालू.../ Table No. 6-A Continue...
20 th Livestock Census 2019 Total Number of Livestock & Poultry

20वां पशुगणना 2019 पशुधन आणि कुक्कुट एकूण संख्या

Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	Backyard Poultry परसातील कुक्कुट संख्या					Total Backyard Poultry एकूण परसातील कुक्कुट	Total Poultry एकूण कुक्कुट	Name of District / Region
		Fowls पक्षी	Ducks बढक	Other Poultry इतर कुक्कुटआदी पक्षी					
				Turkey टर्की	Quails लहान पक्षी	Other Poultry Birds (Gini Fowl, Ostrich, Emu, Geese) इतर कुक्कुट पक्षी (गिनी फाउल, शहामूग, इम्, गुसचे)			
1	2	23	24	25	26	27	28	29	
1	मुंबई	1705	267	175	452	1529	4128	20063	Mumbai
2	ठाणे	554894	565	780	3911	2270	562420	2976468	Thane
3	पालघर	1347842	3985	156	4663	3684	1360330	1973499	Palghar
4	रायगड	939409	1428	80	1662	4053	946632	4044852	Raigad
5	रत्नागिरी	806333	350	14	324	488	807509	859984	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	582188	108	9	199	127	582631	919101	Sindhudurg
मुंबई विभाग		4232371	6703	1214	11211	12151	4263650	10793967	Mumbai Region
7	नाशिक	618650	364	387	31570	27282	678253	8013261	Nashik
8	धुळे	353597	920	156	715	2472	357860	2039025	Dhule
9	नंदुरबार	614738	216	15	123	20	615112	940194	Nandurbar
10	जळगाव	331601	1012	848	16815	13129	363405	1030660	Jalgaon
11	अहमदनगर	1488696	797	570	28180	6411	1524654	8971487	Ahmednagar
नाशिक विभाग		3407282	3309	1976	77403	49314	3539284	20994627	Nashik Region
12	पुणे	2347904	2651	1814	17919	49656	2419944	16406458	Pune
13	सातारा	1504784	1009	106	4799	2660	1513358	3995976	Satara
14	सांगली	948140	196	32	1602	955	950925	3744287	Sangli
15	सोलापूर	2129227	2629	107	18678	20795	2171436	3099062	Solapur
16	कोल्हापूर	631697	153	729	10651	31123	674353	3380613	Kolhapur
पुणे विभाग		7561752	6638	2788	53649	105189	7730016	30626396	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	271346	1257	2077	5426	11241	291347	602141	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	272282	152	59	4340	10001	286834	294119	Jalna
19	परभणी	154560	127	390	1654	3358	160089	173237	Parbhani
20	बीड	892965	470	66	2484	7466	903451	1540090	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		1591153	2006	2592	13904	32066	1641721	2609587	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	188999	80	130	5074	4538	198821	504048	Latur
22	धाराशिव	351257	5190	525	6658	10987	374617	759610	Dharashiv
23	नांदेड	337176	638	2682	7580	4408	352484	557371	Nanded
24	हिंगोली	148278	52	100	7515	15158	171103	171869	Hingoli
लातूर विभाग		1025710	5960	3437	26827	35091	1097025	1992898	Latur Region
25	अमरावती	259552	737	24	1391	4129	265833	1389783	Amravati
26	अकोला	76291	272	13	2484	1458	80518	188029	Akola
27	वाशीम	72902	39	103	235	2048	75327	127107	Washim
28	बुलढाणा	294490	461	253	5252	3027	303483	400121	Buldhana
29	यवतमाळ	453073	2012	34	15423	1586	472128	886784	Yavatmal
अमरावती विभाग		1156308	3521	427	24785	12248	1197289	2991824	Amravati Region
30	नागपूर	284422	770	117	1681	4352	291342	1365358	Nagpur
31	वर्धा	128682	155	489	1897	3503	134726	274733	Wardha
32	भंडारा	305805	214	121	116	114	306370	315774	Bhandara
33	गोंदिया	301580	750	37	5592	2616	310575	641543	Gondia
34	चंद्रपूर	587863	327	3059	3874	1295	596418	672089	Chandrapur
35	गडचिरोली	1002229	2309	31	127	83	1004779	1018969	Gadchiroli
नागपूर विभाग		2610581	4525	3854	13287	11963	2644210	4288466	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		21585157	32662	16288	221066	258022	22113195	74297765	Maharashtra State

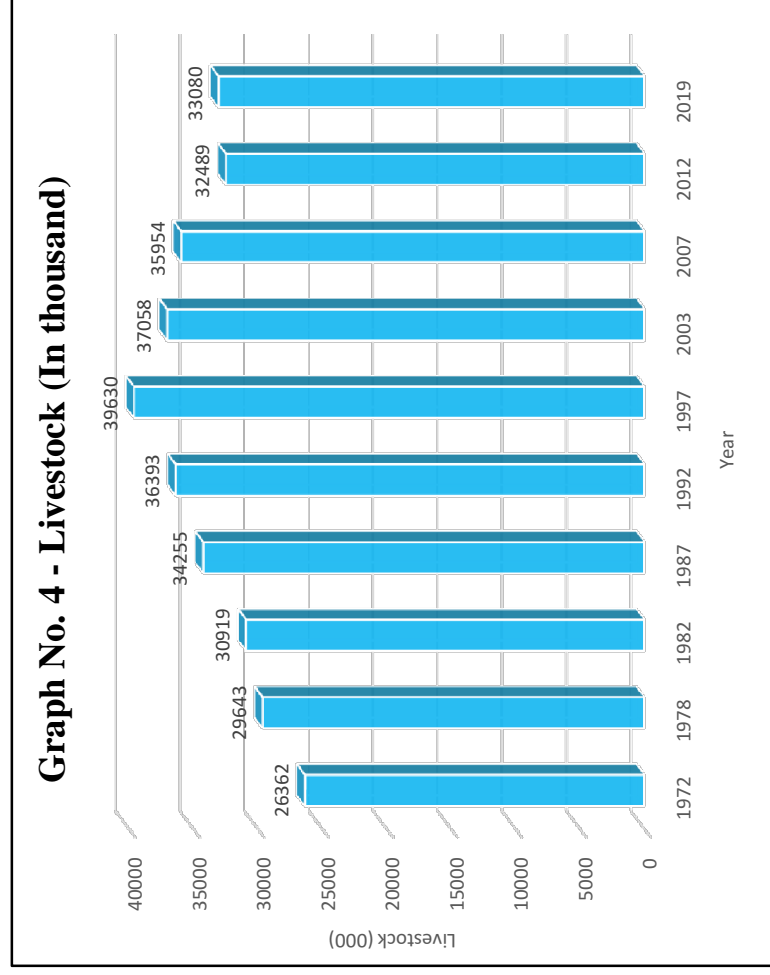
**Graph No. 3 - Year wise Livestock Census Comparison
(In Thousands)**

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *

Livestock Census

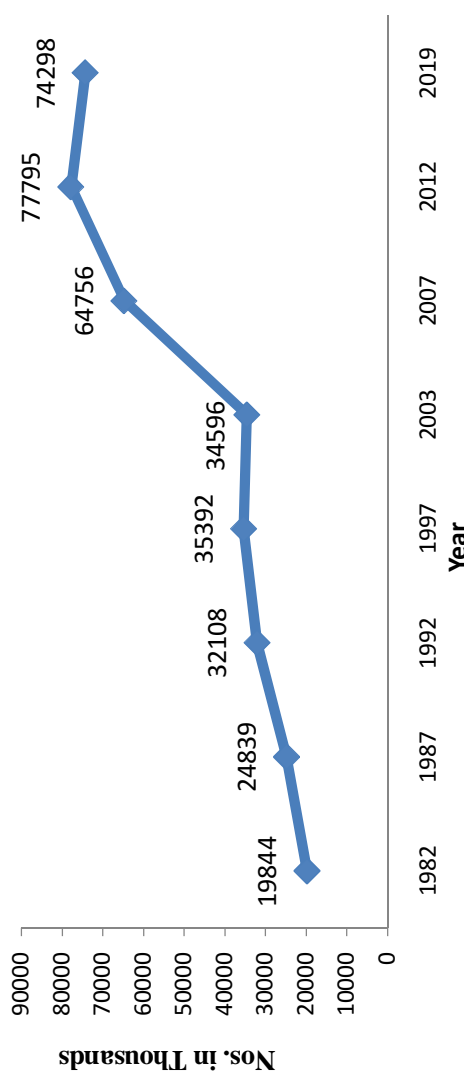
Year wise Maharashtra Livestock Census

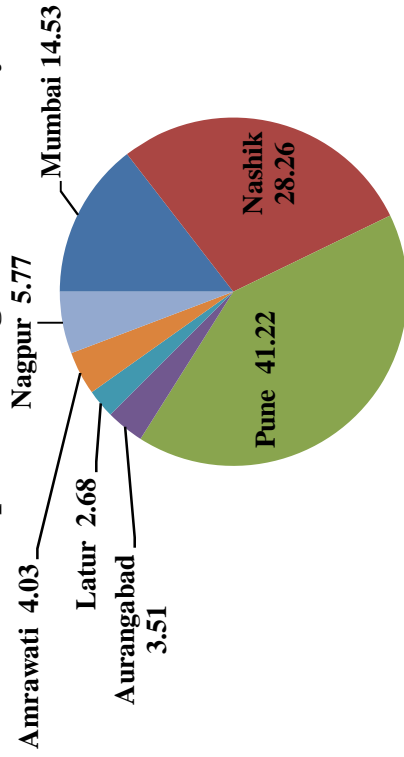
20th Livestock Census

Sr. No.	First 5 Districts in Livestock Census	Sr. No.	First 5 States In Livestock Census
1	Ahmednagar (3088256) 9.3%	1	Uttar Pradesh (68012945) 13%
2	Solapur (2342807) 7%	2	Rajasthan (56800945) 11%
3	Pune (2026705) 6.1%	3	Madhya Pradesh (40637375) 8%
4	Nashik (1995720) 6%	4	West Bengal (37483238) 7%
5	Sangali (1409291) 4%	5	Bihar (36540820) 6.8%
State	33079818 (6.16%) 7th Rank	India	536761343 1st Rank

Graph No. 5 Livestock Census Poultry Year wise (In Thousands)

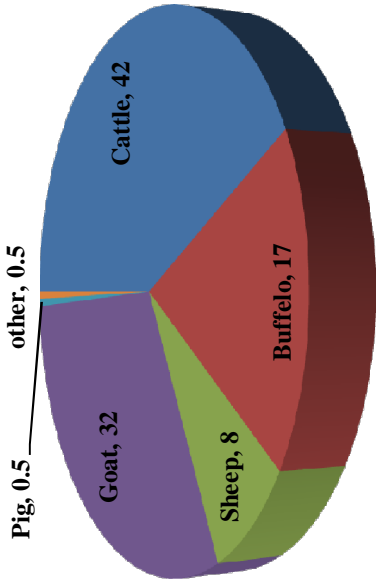
Graph No. 6 Region wise Poultry %

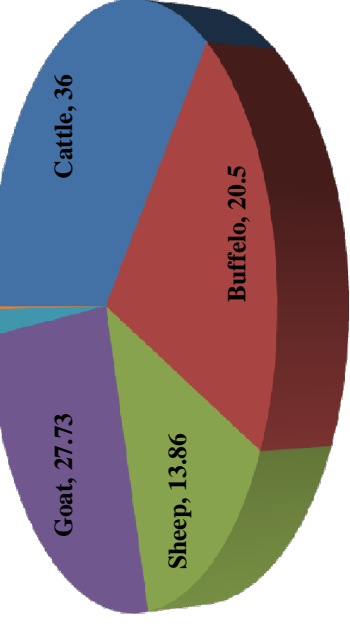
20th Livestock Census

Sr. No	Top 5 Districts in Poultry	Sr. No	Top 5 States in Poultry
1	Pune 16406458 (22%)	1	Tamil Nadu 120781100 (14%)
2	Ahmednagar 8971487 (12%)	2	Andhra Pradesh 107863152 (13%)
3	Nashik 8013261 (11%)	3	Telangana 79999404 (9.4%)
4	Raigad 4044852 (5.44%)	4	West Bengal 77322602 (9%)
5	Satara 3995976 (5.38%)	5	Maharashtra 74297765 (8.7%)
State <u>74297765</u>		India <u>851809931</u>	

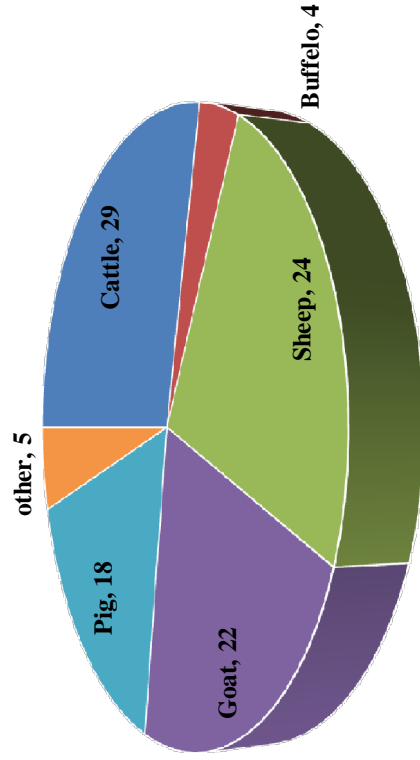
Graph No. 7 - 20th Livestock Species wise % MAHARASHTRA

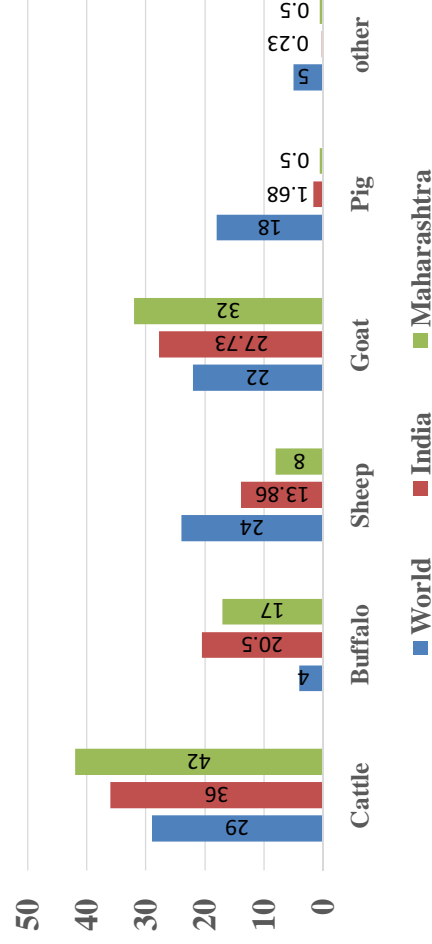
Fig. 1.68

Graph No. 9 - 20th Livestock Species wise % WORLD

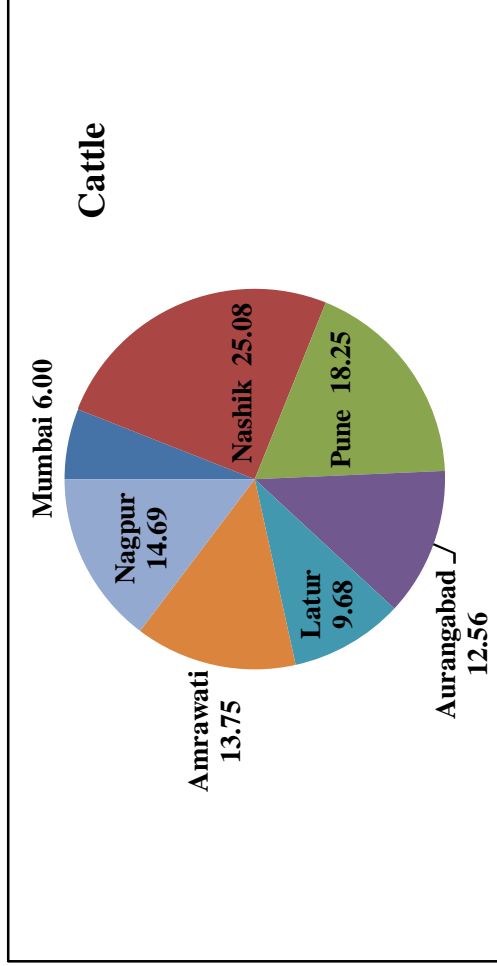

Graph No. 10 - Comparison Of Species wise Livestock

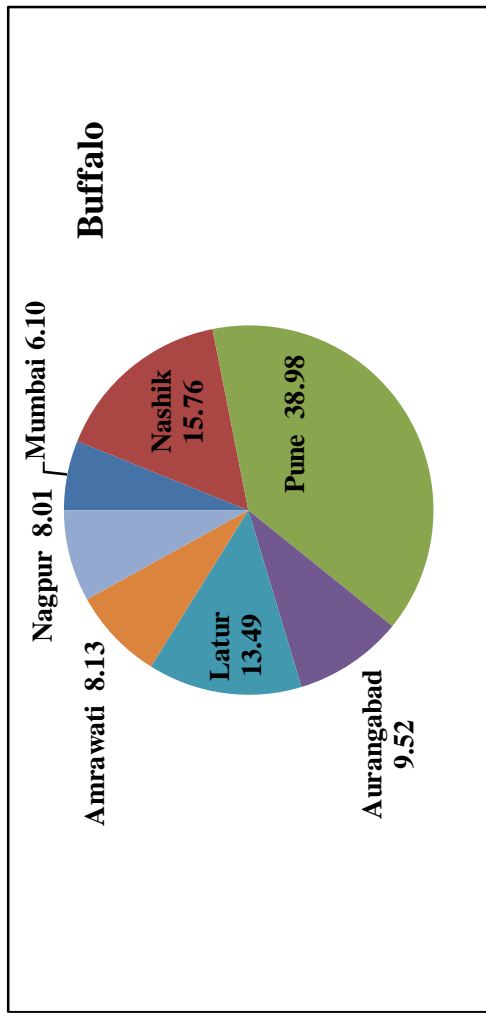

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *

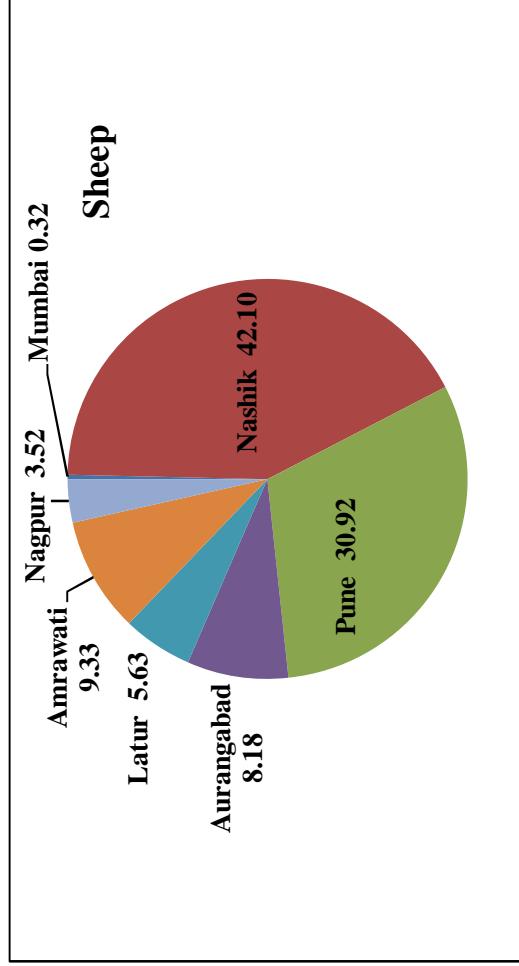
Graph No. 11 - Region wise 20th Livestock Cattle

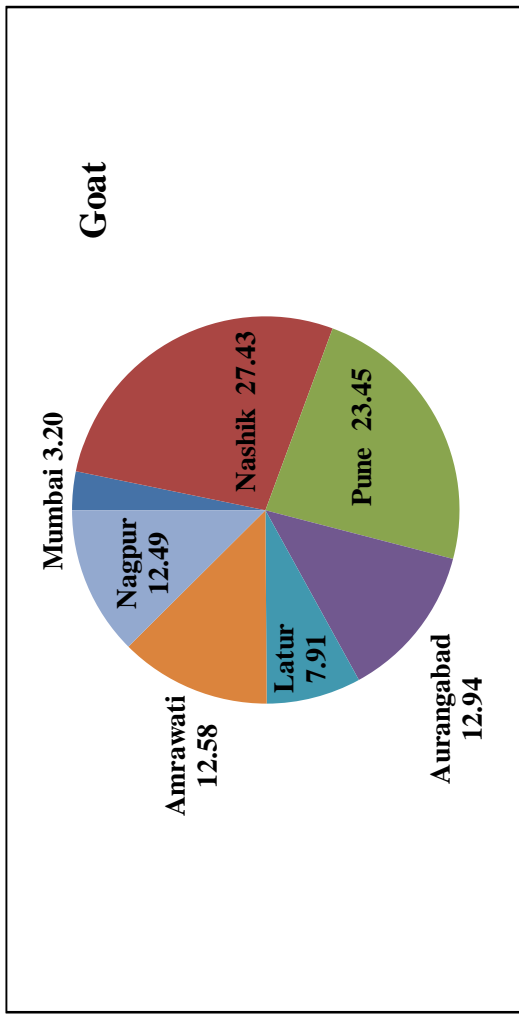
Graph No. 12 - Region wise 20th Livestock Buffalo

Graph No. 13 - Region wise 20th Livestock Sheep

Graph No. 14 - Region wise 20th Livestock Goat

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *

पशुसंवर्धन विभाग
तांत्रिक कामकाज
गोषवारा

तक्ता क्र. ७ / Table No. 7
पशुसंवर्धन विभागांतर्गत काही महत्वाच्या बाबींवर झालेल्या कामकाजाचा गोषवारा
Summary of Work done on Important Issues by Animal Husbandry Department

अ. क्र. Sr. No.	तपशील Particulars	जिल्हा पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय District Veterinary Polyclinics	तालुका लघु पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय Taluka Mini Veterinary Polyclinics	जिल्हा परिषद Zilha Parishad	एकूण Total	
1	2	3	4	5	6	
1	कृत्रिम रेतने Artificial Inseminations					
	अ) प्रथम Fresh	विदेशी Exotic	2259	15780	96018	114057
		संकरित Cross breed	13621	89133	515956	618710
		देशी Indigenous	9375	46700	294524	350599
		महिष Buffalo	10663	63110	390305	464078
		एकूण Total	35918	214723	1296803	1547444
	ब) प्रथम दुबार Ist Repeat	विदेशी Exotic	107	513	4358	4978
		संकरित Cross breed	1223	3673	27994	32890
		देशी Indigenous	424	2084	15544	18052
		महिष Buffalo	369	2902	16238	19509
		एकूण Total	2123	9172	64134	75429
	क) द्वितीय दुबार IInd Repeat	विदेशी Exotic	29	43	453	525
		संकरित Cross breed	884	505	7393	8782
		देशी Indigenous	10	177	1061	1248
		महिष Buffalo	16	203	1483	1702
		एकूण Total	939	928	10390	12257
	ड) एकूण कृत्रिम रेतने Total Artificial Inseminations	विदेशी Exotic	2395	16336	100829	119560
		संकरित Cross breed	15728	93311	551343	660382
		देशी Indigenous	9809	48961	311129	369899
		महिष Buffalo	11048	66215	408026	485289
एकूण Total		38980	224823	1371327	1635130	
2	कृत्रिम रेतनापासून जन्मलेली वासरे No. of Calves born by AI					
	संकरित Cross breed	6146	46859	252474	305479	
	देशी Indigenous	3309	18595	108987	130891	
	महिष Buffalo	3949	22849	146934	173732	
	एकूण Total	13404	88303	508395	610102	
3	गर्भधारणा तपासणी Pregnancy Diagnosis					
	गाई Cow	कृत्रिम रेतन केलेल्या Out of AI	20265	130152	749219	899636
		कृत्रिम रेतन न केलेल्या Other than AI	6809	48305	325212	380326
		एकूण तपासलेल्या गायी Total cows examined	27074	178457	1074431	1279962
	महिष Buffalo	कृत्रिम रेतन केलेल्या Out of AI	7849	51691	320240	379780
		कृत्रिम रेतन न केलेल्या Other than AI	6287	28989	200894	236171
		एकूण तपासलेल्या म्हशी Total Buffalos examined	14137	80680	521134	615951
एकूण तपासलेल्या गायी व म्हशी Total Cows & Buffalos Examined						
41211						
4	वंधत्व तपासणी Infertility & Sterility Examination					
	गाई Cow	तपासलेल्या Examined	6647	54183	379114	439944
		उपचार केलेल्या Treated	6533	54487	359731	420751
		वंधत्व दूर झालेल्या Cured	4089	34592	225268	263949

तक्ता क्र. ७ चालू / Table No. 7 Contd.

अ. क्र. Sr. No.	तपशील Particulars		जिल्हा पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय District Veterinary Polyclinics	तालुका लघु पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय Taluka Mini Veterinary Polyclinics	जिल्हा परिषद Zilha Parishad	एकूण Total
1	2		3	4	5	6
	महिष Buffalo	तपासलेल्या Examined	6598	36202	220902	263701
		उपचार केलेल्या Treated	6344	35465	221818	263626
		बंधत्व दूर झालेल्या Cured	4076	23525	142176	169777
	एकूण तपासलेल्या गायी व म्हशी Total Cows & Buffalos Examined		13244	90385	600015	703645
5	उपचार केलेल्या पशूंची संख्या No. of Cases treated		504228	1499138	9446953	11450319
6	खच्चीकरण केलेल्या बेरड वळूंची संख्या No. of Scrub Bulls Castrated		12145	58971	415486	486602
7	लसीकरण Vaccination		958733	4136859	28097866	33193458
8	शस्त्रक्रिया Operations	मोठ्या Major	5114	8250	23249	36613
		लहान Minor	10060	22923	181327	214310
	एकूण शस्त्रक्रिया Total Operations		15174	31173	204576	250923
9	नमुने तपासणी Specimens Examined		30715	37616	155413	223744
10	शवविच्छेदने Post-Mortems	रोगनिदानात्मक Diagnostic	794	1715	9003	11512
		न्यायवैद्यकीय Medicolegal	412	1535	6612	8559
11	भरवलेली पशुप्रदर्शने Cattle Shows Organised		6	12	26	44
12	आयोजित केलेले वासरांचे मेळावे Calf Rallies Organised		0	10	24	34
13	संघटीत केलेल्या कार्यमोहिमा Work Campaigns Organised		241	1859	17059	19159
14	आयोजित बंधत्व तपासणी शिबिरे Infertility Camps Organised		188	1163	6538	7889
15	पुरविलेल्या गवतांचे संच / टॉब Fodder sets / Sapplings Distributed		226467	2029579	8861639	11117685
16	पुरविलेल्या वैरणीच्या पिकांची बी-बियाणे (किलो) Fodder Seeds distributed (kg.)		3617	66489	781867	851973
17	प्रात्यक्षिकासाठी आयोजित केलेल्या भूखंडांची संख्या Fodder Demonstration Plots		20	47	2424	2491
18	शेतक-यांसाठी भरविलेले सामुहिक प्रशिक्षण शिबिरे Training Programs organised for farmers Under different Schemes		0	19	301	320
	खर्च समावेशन Expenditure incurred		0	60000	3272022	3332022
	प्रति शेतकरी खर्च (रुपये) Expenditure per farmer (Rs.)		0	912	101723	322
	प्रशिक्षित शेतकरी farmers Trained					
	मागासवर्गीय Backward Class	महिला Female	0	114	2557	2671
		पुरुष Male	0	249	3509	3758
	एकूण मागासवर्गीय Total Backward Class		0	363	6066	6429
	इतर Others	महिला Female	0	186	1618	1804
		पुरुष Male	0	288	1842	2130
	एकूण इतर Total Others		0	474	3460	3934
एकूण प्रशिक्षित शेतकरी Total No. of Farmers Trained		0	837	9526	10363	
19	आयोजित पशुप्रदर्शने Animal shows organised		0	80	16	96
20	प्रदर्शनासाठी पाठविलेल्या प्राण्यांची संख्या Animals sent for shows		0	2	2401	2403
21	बक्षीसप्राप्त प्राण्यांची संख्या Prizes awarded to animals		0	2	1746913	1746915

तक्ता क्र. ८/ Table No. 8

जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत प्रती उपकेंद्रामागे झालेली कृत्रिम रेतने व राष्ट्रीय कृषी विकास योजनेंतर्गत संस्था आणि खाजगी / सहकारी संस्थामार्फत झालेली कृत्रिम रेतने

Districtwise Avg. No. of AI done by AHD & AI done by NGO under RKVY and Private / Cooperative Institutes

अ. क्र. / Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	पशुसंवर्धन विभाग AHD			सेवादाता Sevadata		जे. के. ट्रस्ट J. K.		बायफ BIAF		खाजगी / सहकारी संस्था Private / Coop. Inst.	Name of District / Region
		पशुवैद्यकीय संस्था Vet. Institutes	कृत्रिम रेतने AI	कृत्रिम रेतने/ पशुवैद्यकीय संस्था AI/ Vet. Inst.	केंद्रे Centres	कृत्रिम रेतने AI	केंद्रे Centres	कृत्रिम रेतने AI	केंद्रे Centres	कृत्रिम रेतने AI		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	ठाणे	69	13783	200	0	0	0	0	0	0	0	Thane
2	पालघर	88	16178	184	0	0	0	0	0	0	0	Palghar
3	रायगड	122	18408	151	0	0	0	0	0	0	0	Raigad
4	रत्नागिरी	153	17475	114	0	104	0	0	0	0	0	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	102	16599	163	0	0	0	0	0	0	0	Sindhudurg
मुंबई विभाग		534	82443	154	0	104	0	0	0	0	0	Mumbai Region
6	नाशिक	266	82307	309	0	0	0	0	0	0	44081	Nashik
7	धुळे	118	25003	212	0	0	15	241	0	0	940	Dhule
8	नंदुरबार	104	15269	147	0	158	0	0	0	0	0	Nandurbar
9	जळगाव	182	37271	205	0	0	0	0	0	0	58904	Jalgaon
10	अहमदनगर	223	135747	609	0	0	0	0	0	0	16122	Ahmednagar
नाशिक विभाग		893	295597	331	0	158	15	241	0	0	120047	Nashik Region
11	पुणे	324	106508	329	0	727	0	0	1	363	127688	Pune
12	सातारा	193	143797	745	0	0	0	0	0	0	39960	Satara
13	सांगली	153	65153	426	0	0	0	0	0	0	62135	Sangli
14	सोलापूर	209	125821	602	0	0	0	0	0	0	379	Solapur
15	कोल्हापूर	176	88866	505	0	0	0	0	0	0	230743	Kolhapur
पुणे विभाग		1055	530145	503	0	727	0	0	0	363	460905	Pune Region
16	छ.संभाजीनगर	123	50008	407	0	0	0	0	0	0	0	Chh.Sambhaji nagar
17	जालना	105	22859	218	0	635	0	0	0	0	5552	Jalna
18	परभणी	86	22044	256	0	86	0	0	51	11250	1828	Parbhani
19	बीड	161	54410	338	0	5	0	0	0	0	8259	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		475	149321	314	0	726	0	0	51	11250	15639	Chh.Sambhajinagar Region
20	लातूर	129	76498	593	0	0	0	0	0	0	0	Latur
21	धाराशिव	101	62509	619	0	0	0	0	40	22984	0	Dharashiv
22	नांदेड	183	54520	298	0	0	0	0	0	0	0	Nanded
23	हिंगोली	69	28864	418	0	0	0	0	0	0	0	Hingoli
लातूर विभाग		482	222391	461	0	0	0	0	40	22984	0	Latur Region
24	अमरावती	168	32322	192	0	0	0	0	0	0	0	Amravati
25	अकोला	75	19395	259	0	0	0	0	0	0	0	Akola
26	वाशीम	62	12092	195	0	0	0	0	0	0	0	Washim
27	बुलढाणा	129	39320	305	0	0	0	0	0	0	0	Buldhana
28	यवतमाळ	201	28748	143	0	168	0	0	0	0	2	Yavatmal
अमरावती विभाग		635	131877	208	0	168	0	0	0	0	2	Amravati Region
29	नागपूर	176	61082	347	0	0	0	0	0	0	0	Nagpur
30	वर्धा	106	35918	339	0	0	0	0	0	0	625	Wardha
31	भंडारा	85	57137	672	0	0	0	0	0	0	636	Bhandara
32	गोंदिया	103	31035	301	0	0	0	0	0	0	2433	Gondia
33	चंद्रपूर	162	25667	158	0	0	0	0	0	0	0	Chandrapur
34	गडचिरोली	144	12517	87	0	0	0	0	0	0	0	Gadchiroli
नागपूर विभाग		776	223356	288	0	0	0	0	0	0	3694	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		4850	1635130	337	0	1883	15	241	91	34597	600287	Maharashtra State

तक्ता क्र. ९/ Table No. 9
जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत संस्थेमध्ये विविध वळूंच्या वीर्यमात्रा वापरून केलेली कृत्रिम रेतने

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	प्रथम Fresh					प्रथम दुबार Ist Repeat				
		विदेशी Exotic	संकरित Cross breed	देशी Indi- genous	महिष Buffaloe	एकूण Total	विदेशी Exotic	संकरित Cross breed	देशी Indi- genous	महिष Buffaloe	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	ठाणे	1473	906	2884	7130	12393	170	70	337	734	1311
2	पालघर	1958	1959	6209	5050	15176	121	207	248	377	953
3	रायगड	2311	3071	5058	7092	17532	113	234	215	270	832
4	रत्नागिरी	2791	3930	5672	4130	16523	105	270	342	194	911
5	सिंधुदुर्ग	1012	2394	5179	6487	15072	89	257	477	618	1441
मुंबई विभाग		9545	12260	25002	29889	76696	598	1038	1619	2193	5448
6	नाशिक	18140	33799	14933	11678	78550	901	1706	515	448	3570
7	धुळे	3651	10784	4993	5300	24728	30	123	61	37	251
8	नंदुरबार	2092	3672	3790	5494	15048	35	97	37	52	221
9	जळगाव	4365	10838	9967	10409	35579	144	542	538	468	1692
10	अहमदनगर	6964	98516	14437	12625	132542	333	2284	292	296	3205
नाशिक विभाग		35212	157609	48120	45506	286447	1443	4752	1443	1301	8939
11	पुणे	2833	60686	9988	19783	93290	542	4618	476	1172	6808
12	सातारा	5399	58270	11702	61973	137344	179	2582	380	2399	5540
13	सांगली	731	22330	4664	31888	59613	24	1524	407	3095	5050
14	सोलापूर	18076	53102	18730	33782	123690	221	993	340	503	2057
15	कोल्हापूर	9	28192	5044	53995	87240	0	635	87	904	1626
पुणे विभाग		27048	222580	50128	201421	501177	966	10352	1690	8073	21081
16	छ.संभाजीनगर	8128	29563	5439	5633	48763	145	857	146	93	1241
17	जालना	3439	7518	6424	5007	22388	81	166	138	86	471
18	परभणी	328	1602	10959	8272	21161	0	126	612	97	835
19	बीड	886	18121	15623	17609	52239	17	752	660	540	1969
छ.संभाजीनगर विभाग		12781	56804	38445	36521	144551	243	1901	1556	816	4516
20	लातूर	338	9304	23395	40497	73534	23	554	855	1532	2964
21	धाराशिव	3392	29846	10044	17566	60848	75	789	176	575	1615
22	नांदेड	848	4786	22321	24820	52775	36	253	733	715	1737
23	हिंगोली	2035	3520	11158	10685	27398	57	186	552	657	1452
लातूर विभाग		6613	47456	66918	93568	214555	191	1782	2316	3479	7768
24	अमरावती	2516	8014	15023	5443	30996	0	0	1103	223	1326
25	अकोला	795	1816	9227	6080	17918	70	166	579	409	1224
26	वाशीम	522	566	5058	5233	11379	14	45	353	273	685
27	बुलढाणा	3358	7479	13787	12301	36925	194	774	686	598	2252
28	यवतमाळ	1955	4741	13991	6226	26913	108	490	823	375	1796
अमरावती विभाग		9146	22616	57086	35283	124131	386	1475	3544	1878	7283
29	नागपूर	4459	31981	14940	2983	54363	414	3736	1479	228	5857
30	वर्धा	2730	15507	11736	2906	32879	157	1478	821	259	2715
31	भंडारा	1726	31879	9612	6682	49899	211	3932	1292	589	6024
32	गोंदिया	3166	9019	13092	3055	28332	226	1002	1016	252	2496
33	चंद्रपूर	1631	7911	9220	4142	22904	143	1028	913	320	2404
34	गडचिरोली	0	3088	6300	2122	11510	0	414	363	121	898
नागपूर विभाग		13712	99385	64900	21890	199887	1151	11590	5884	1769	20394
महाराष्ट्र राज्य		114057	618710	350599	464078	1547444	4978	32890	18052	19509	75429

तक्ता क्र. ९/ Table No. 9

Districtwise No. of AI done from Semen of various Bulls under Animal Husbandry Department

द्वितीय दुबार IInd Repeat					एकूण Total					Name of District / Region
विदेशी Exotic	संकरित Cross breed	देशी Indi-genous	महिष Buffaloe	एकूण Total	विदेशी Exotic	संकरित Cross breed	देशी Indi-genous	महिष Buffaloe	एकूण Total	
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
8	10	22	39	79	1651	986	3243	7903	13783	Thane
8	12	13	16	49	2087	2178	6470	5443	16178	Palghar
3	16	9	16	44	2427	3321	5282	7378	18408	Raigad
2	17	14	8	41	2898	4217	6028	4332	17475	Ratnagiri
0	22	27	37	86	1101	2673	5683	7142	16599	Sindhudurg
21	77	85	116	299	10164	13375	26706	32198	82443	Mumbai Region
48	116	12	11	187	19089	35621	15460	12137	82307	Nashik
4	9	7	4	24	3685	10916	5061	5341	25003	Dhule
0	0	0	0	0	2127	3769	3827	5546	15269	Nandurbar
0	0	0	0	0	4509	11380	10505	10877	37271	Jalgaon
0	0	0	0	0	7297	100800	14729	12921	135747	Ahmednagar
52	125	19	15	211	36707	162486	49582	46822	295597	Nashik Region
276	6044	26	64	6410	3651	71348	10490	21019	106508	Pune
8	113	68	724	913	5586	60965	12150	65096	143797	Satara
4	159	4	323	490	759	24013	5075	35306	65153	Sangli
0	36	23	15	74	18297	54131	19093	34300	125821	Solapur
0	0	0	0	0	9	28827	5131	54899	88866	Kolhapur
288	6352	121	1126	7887	28302	239284	51939	210620	530145	Pune Region
1	3	0	0	4	8274	30423	5585	5726	50008	Chh.Sambhaji nagar
0	0	0	0	0	3520	7684	6562	5093	22859	Jalna
0	3	45	0	48	328	1731	11616	8369	22044	Parbhani
0	94	73	35	202	903	18967	16356	18184	54410	Beed
1	100	118	35	254	13025	58805	40119	37372	149321	Chh.Sambhajinagar Region
0	0	0	0	0	361	9858	24250	42029	76498	Latur
0	43	0	3	46	3467	30678	10220	18144	62509	Dharashiv
1	2	4	1	8	885	5041	23058	25536	54520	Nanded
4	4	0	6	14	2096	3710	11710	11348	28864	Hingoli
5	49	4	10	68	6809	49287	69238	97057	222391	Latur Region
0	0	0	0	0	2516	8014	16126	5666	32322	Amravati
9	49	105	90	253	874	2031	9911	6579	19395	Akola
0	6	13	9	28	536	617	5424	5515	12092	Washim
7	61	30	45	143	3559	8314	14503	12944	39320	Buldhana
2	14	15	8	39	2065	5245	14829	6609	28748	Yavatmal
18	130	163	152	463	9550	24221	60793	37313	131877	Amravati Region
51	621	167	23	862	4924	36338	16586	3234	61082	Nagpur
12	210	78	24	324	2899	17195	12635	3189	35918	Wardha
38	784	274	118	1214	1975	36595	11178	7389	57137	Bhandara
22	86	76	23	207	3414	10107	14184	3330	31035	Gondia
17	180	110	52	359	1791	9119	10243	4514	25667	Chandrapur
0	68	33	8	109	0	3570	6696	2251	12517	Gadchiroli
140	1949	738	248	3075	15003	112924	71522	23907	223356	Nagpur Region
525	8782	1248	1702	12257	119560	660382	369899	485289	1635130	Maharashtra State

तक्ता क्र. १०/ Table No. 10

जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत संस्था, सेवादाता, जे. के. ट्रस्ट व खाजगी / सहकारी संस्थामार्फत कृत्रिम रेतनापासून जन्मलेली वासरे
Districtwise Calves Born by AI done under AHD, Sevadata & JK Trust and Private / Cooperative Institutes

अ. क्र. / Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	पशुसंवर्धन विभागांतर्गत पशुवैद्यकीय संस्था Veterinary Institutes under AHD				सेवादाता Sevadata	जे. के. ट्रस्ट JK Trust	बायफ BIAF	खाजगी / सहकारी संस्था Private / Coop. Inst.	Name of District / Region
		संकरित Cross	देशी Indi- genous	महिष Buffaloe	एकूण Total					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	ठाणे	924	725	2478	4127	0	0	0	0	Thane
2	पालघर	1453	1649	1846	4948	0	0	0	0	Palghar
3	रायगड	1931	1911	2452	6294	0	0	0	0	Raigad
4	रत्नागिरी	2577	2248	2184	7009	0	29	0	0	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	1561	2522	2994	7077	0	0	0	0	Sindhudurg
मुंबई विभाग		8446	9055	11954	29455	0	29	0	0	Mumbai Region
6	नाशिक	21709	4777	4387	30873	0	0	0	15460	Nashik
7	धुळे	3864	1198	1634	6696	0	0	0	164	Dhule
8	नंदुरबार	1609	1095	1654	4358	73	0	0	0	Nandurbar
9	जळगाव	4285	2681	3589	10555	0	0	0	8486	Jalgaon
10	अहमदनगर	40441	6197	6591	53229	0	0	0	2314	Ahmednagar
नाशिक विभाग		71908	15948	17855	105711	73	0	0	26424	Nashik Region
11	पुणे	42319	5635	8791	56745	226	0	129	21753	Pune
12	सातारा	29607	5391	27334	62332	194	0		3784	Satara
13	सांगली	9818	3083	12536	25437	0	0	0	17622	Sangli
14	सोलापूर	28635	7788	12710	49133	0	0	0	122	Solapur
15	कोल्हापूर	11678	3383	20271	35332	0	0	0	73480	Kolhapur
पुणे विभाग		122057	25280	81642	228979	420	0	129	116761	Pune Region
16	छ.संभाजीनगर	13841	2327	2202	18370	0	0	0	0	Chh.Sambhaji nagar
17	जालना	4019	2817	2361	9197	0	0	0	382	Jalna
18	परभणी	534	3929	2807	7270	0	0	12	0	Parbhani
19	बीड	7102	4769	6181	18052	0	0	0	0	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		25496	13842	13551	52889	0	0	12	382	Chh.Sambhajanagar Region
20	लातूर	2808	7928	12330	23066	0	0	0	0	Latur
21	धाराशिव	10021	3231	5465	18717	0	0	1509	0	Dharashiv
22	नांदेड	1330	6579	6010	13919	0	0	0	0	Nanded
23	हिंगोली	1022	2715	2749	6486	0	0	0	0	Hingoli
लातूर विभाग		15181	20453	26554	62188	0	0	1509	0	Latur Region
24	अमरावती	4133	6129	2071	12333	0	0	0	0	Amravati
25	अकोला	1062	3331	2495	6888	0	0	0	0	Akola
26	वाशीम	379	1651	1801	3831	0	0	0	0	Washim
27	बुलढाणा	4972	4244	4325	13541	0	0	0	0	Buldhana
28	यवतमाळ	2367	4666	2319	9352	0	0	0	0	Yavatmal
अमरावती विभाग		12913	20021	13011	45945	0	0	0	0	Amravati Region
29	नागपूर	16101	6715	1360	24176	0	0	0	0	Nagpur
30	वर्धा	7627	4725	1223	13575	0	0	0	0	Wardha
31	भंडारा	14659	4319	2765	21743	0	0	0	120	Bhandara
32	गोंदिया	6040	5339	1299	12678	0	0	0	828	Gondia
33	चंद्रपूर	3561	3584	1698	8843	0	0	0	0	Chandrapur
34	गडचिरोली	1490	1611	820	3921	0	0	0	0	Gadchiroli
नागपूर विभाग		49478	26293	9165	84936	0	0	0	948	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		305479	130892	173732	610102	493	29	1650	144515	Maharashtra State

तक्ता क्र.११ / Table No. 11

संस्थानिहाय व रोगनिहाय लसीकरण Institutewise & Diseasewise Vaccination

अ.क्र. Sr. No.	रोगाचे नाव Name of Disease	तालुका लघु पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय Taluka Mini Veterinary Polyclinics	जिल्हा पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय District Veterinary Polyclinics	जिल्हा परिषद Zilha Parishad	मध्यवर्ती अंडी उबवणी केंद्र Central Hatchery	सघन कुक्कुट विकास गट Intensive Poultry Development Block	बदक पैदास प्रक्षेत्र Duck Breeding Farm	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	घटसर्प Haemorrhagic Septicemia	619110	119982	3298637	-	-	-	4037729
2	फच्या Black Quarter	449517	87397	3151699	-	-	-	3688613
3	घटसर्प + फच्या HS + BQ Combined	114917	18038	805432	-	-	-	938387
4	पीपीआर Peste des petits ruminants	23046	2900	670397	-	-	-	696343
5	काळपुळी Anthrax	0	20690	10	-	-	-	20700
6	लाळ्या-खुरकुत रोग Foot & Mouth Disease	1994386	398167	11840705	-	-	-	14233258
7	सांसर्गिक गर्भपात Brucellosis	126453	17975	690251	-	-	-	834679
8	बोटयुलीझम Botulisms	9000	0	0	-	-	-	9000
9	गोचीडज्वर Spirochaetosis	0	1065	0	-	-	-	1065
10	कोंबड्यांच्या देवी Fowl pox	747676	128592	5806430	10085	0	-	6692783
11	मेंढ्या व शेळ्यांच्या देवी S & G Pox	754746	164519	6195689	-	-	-	7114954
12	सरा Surra	0	0	127617	-	-	-	127617
13	आंत्रविषार Enterotoxaemia	482730	81397	2337284	-	-	-	2901411
14	मानमोडी Ranikhet	1134240	187536	7848296	11094	0	-	9181166
15	लासोटा Lasota	7500	3000	21825	105724	500	-	138549
16	मरेक्स Marek's	0	0	0	103116	0	-	103116
17	आयबीडी गंबोरो I B D / Gumboro	12	0	0	58606	0	-	58618
18	श्वानदंश प्रतिबंधक Antirabies	12853	17834	87239	-	-	-	117926
19	सुकर ताप Swine Fever	60	6270	903	-	-	-	7233
20	थायलेरियासिस Thileriosis	3258	2550	83287	-	-	-	89095
21	इतर रोग (नमूद) Other diseases (Specify)	768304	137707	3351872	-	-	-	4257883
एकूण लसीकरण Total Vaccination		7247808	1395619	46317573	288625	500	0	55250125

तक्ता क्र. १२ / Table No. 12
जिल्हानिहाय पशुसंवर्धन विभागांतर्गत इतर महत्वाच्या बाबींवर झालेल्या कामकाजाचा गोषवारा

अ. क्र. / Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	गर्भधारणा तपासणी Pregnancy Diagnosis						एकूण तपासलेल्या Total Examined	वैयर्थ्य तपासणी Infertility & Sterility Examination						एकूण तपासलेल्या Total Examined
		गायी Cows		एकूण गायी Total Cows	म्हशी Buffaloes		एकूण म्हशी Total Buffaloes		गायी Cows			म्हशी Buffaloes			
		कृत्रिम रेतन केलेल्या Out of AI	नैसर्गिक गर्भधारणा Natural Services		कृत्रिम रेतन केलेल्या Out of AI	नैसर्गिक गर्भधारणा Natural Services			तपासलेल्या Examined	उपचार केलेल्या Treated	बऱ्या झालेल्या Cured	तपासलेल्या Examined	उपचार केलेल्या Treated	बऱ्या झालेल्या Cured	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
1	ठाणे	4630	2217	6847	7012	6782	13794	20641	2764	2669	2274	6401	6274	5353	9165
2	पालघर	7983	4475	12458	4681	3617	8298	20756	3441	3308	2854	4394	4237	3597	7835
3	रायगड	8048	4151	12199	5932	3947	9879	22078	3018	2871	2255	3957	3546	3020	6975
4	रत्नागिरी	9883	7646	17529	3490	2911	6401	23930	3695	3691	2083	3678	3673	2049	7373
5	सिंधुदुर्ग	7119	3323	10442	4846	3602	8448	18890	3611	3651	2830	3305	3290	2767	6916
	मुंबई विभाग	37663	21812	59475	25961	20859	46820	106295	16529	16190	12296	21735	21020	16786	38264
6	नाशिक	59183	23308	82491	12598	8346	20944	103435	29968	24103	17154	9398	14612	10218	39366
7	धुळे	15304	7307	22611	4719	5385	10104	32715	8143	7235	4319	5537	5227	3014	13680
8	नंदुरवार	8014	8447	16461	4756	5327	10083	26544	9252	8079	6046	5741	5008	3562	14993
9	जळगाव	26556	11865	38421	17721	12420	30141	68562	13424	13413	7965	12355	12346	8168	25779
10	अहमदनगर	114105	53093	167198	12122	10768	22890	190088	70219	64274	47770	11223	9890	7374	81442
	नाशिक विभाग	223162	104020	327182	51916	42246	94162	421344	131006	117104	83254	44254	47083	32336	175260
11	पुणे	87523	24658	112181	20534	10077	30611	142792	37229	37330	30504	14484	15907	12509	51713
12	सातारा	66326	8887	75213	59813	12382	72195	147408	18976	18976	13441	21701	21701	14880	40677
13	सांगली	19806	4551	24357	25344	6983	32327	56684	9921	9921	8002	13754	14517	10914	23675
14	सोलापूर	67078	16453	83531	28050	12103	40153	123684	27177	24900	9362	16804	15354	5938	43981
15	कोल्हापूर	25699	12769	38468	35290	15102	50392	88860	11367	10894	6923	24530	25035	13859	35897
	पुणे विभाग	266432	67318	333750	169031	56647	225678	559428	104670	102021	68232	91273	92514	58100	195943
16	छ.संभाजीनगर	28338	6236	34574	5714	993	6707	41281	8734	8734	7787	2608	2611	2124	11342
17	जालना	12306	5508	17814	4276	3896	8172	25986	6069	6069	5226	3570	3570	3184	9639
18	परभणी	6480	5199	11679	4355	5517	9872	21551	4275	3621	2452	3770	3383	2624	8045
19	बीड	25561	14682	40243	14767	16488	31255	71498	15332	15332	8106	14038	14027	6714	29370
	छ.संभाजीनगर विभाग	72685	31625	104310	29112	26894	56006	160316	34410	33756	23571	23986	23591	14646	58396
20	लातूर	17482	7975	25457	24201	15172	39373	64830	7988	7873	3987	13935	13784	7643	21923
21	धाराशिव	29098	9304	38402	12549	7039	19588	57990	12664	12664	5735	7843	7834	3564	20507
22	नांदेड	14745	9629	24374	12996	14260	27256	51630	9176	9176	7796	10474	10474	8919	19650
23	हिंगोली	3094	2566	5660	2349	2502	4851	10511	1986	1888	1581	3798	3623	3109	5784
	लातूर विभाग	64419	29474	93893	52095	38973	91068	184961	31814	31601	19099	36050	35715	23235	67864
24	अमरावती	25140	16113	41253	6162	7533	13695	54948	13515	13515	2703	5618	5618	1124	19133
25	अकोला	9620	6728	16348	5277	3896	9173	25521	6330	6330	3742	3200	3200	2253	9530
26	वाशीम	5411	4605	10016	5062	4319	9381	19397	4155	3534	2523	3653	3064	2395	7808
27	बुलढाणा	16950	12181	29131	8339	8696	17035	46166	10302	10119	7699	8045	6891	5279	18347
28	यवतमाळ	16531	20216	36747	5562	6742	12304	49051	16124	15526	9098	5483	4848	4774	21607
	अमरावती विभाग	73652	59843	133495	30402	31186	61588	195083	50426	49024	25765	25999	23621	15825	76425
29	नागपूर	46732	17931	64663	2730	3270	6000	70663	18201	18201	7409	2830	2830	1102	21031
30	वर्धा	29925	13125	43050	3173	2933	6106	49156	13969	13969	8387	3009	3009	1830	16978
31	भंडारा	40204	5000	45204	6678	2605	9283	54487	8562	8562	4337	3682	3682	1721	12244
32	गोंदिया	22776	8330	31106	3045	3188	6233	37339	10796	10796	4433	4002	4002	1464	14798
33	चंद्रपूर	14440	8113	22553	3576	3163	6739	29292	7065	7057	2775	2615	2615	993	9680
34	गडचिरोली	7546	13735	21281	2061	4207	6268	27549	12496	12470	4391	4266	3944	1740	16762
	नागपूर विभाग	161623	66234	227857	21263	19366	40629	268486	71089	71055	31732	20404	20082	8850	91493
	महाराष्ट्र राज्य	899636	380326	1279962	379780	236171	615951	1895913	439944	420751	263949	263701	263626	169777	703645

तक्ता क्र. १२ / Table No. 12
Summary of Work done on other Important Issues by Animal Husbandry Department

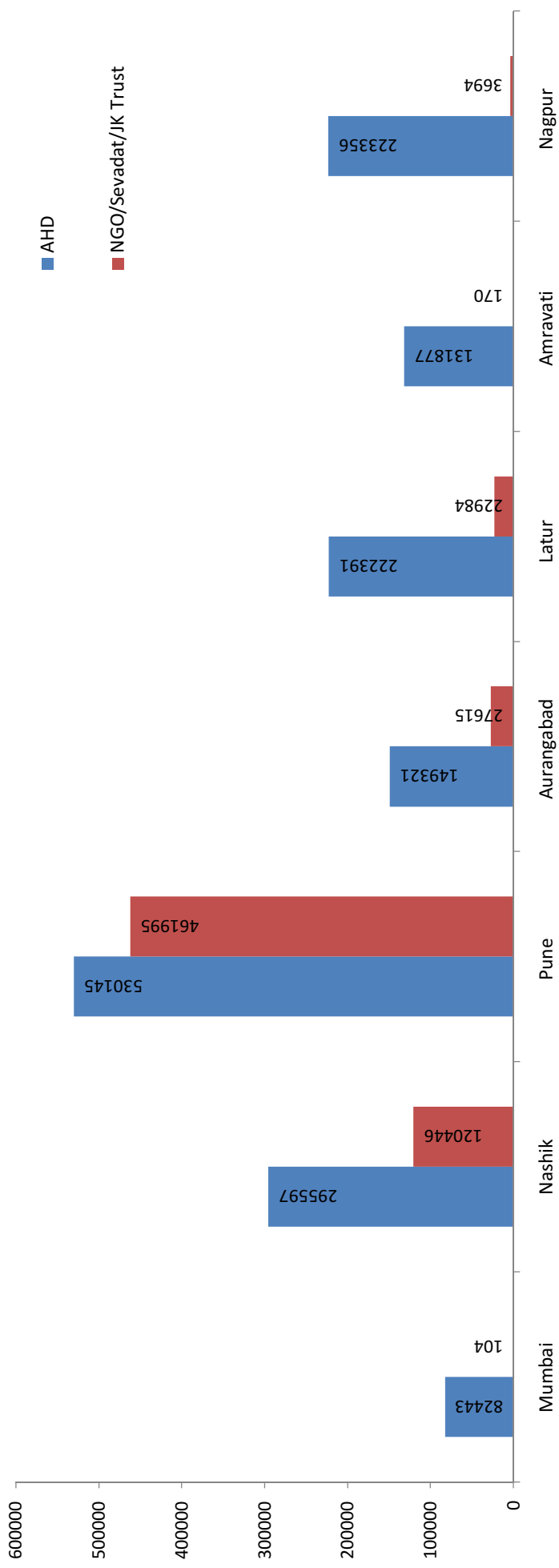
उपचार केलेल्या पशूंची संख्या No. of Cases treated	खच्चीकरण केलेल्या वेरड वडूंची संख्या No. of Scrub Bulls Castrated	लसीकरण Vaccinations	शस्त्रक्रिया Operations			नमुने तपासणी Specimens Examined	शवविच्छेदने Post-Mortems		भरवलेली पशुप्रदर्शने Cattle Shows Organised	आयोजित केलेले वासरांचे मेळावे Calf Rallies Organised	Name of District / Region
			मोठ्या Major	लहान Minor	एकूण Total		नियमित Diagnostic	न्यायवेद्यकीय Medicolegal			
17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
131917	9756	959900	276	1258	1534	872	134	71	0	0	Thane
135912	9385	1642516	327	2547	2874	1393	10	30	0	0	Palghar
147011	8756	1068394	574	1935	2509	1805	113	55	0	0	Raigad
182988	6874	1533621	218	1458	1676	1643	83	94	0	0	Ratnagiri
135227	5005	555423	2031	3983	6014	2682	91	6	0	0	Sindhudurg
733055	39776	5759854	3426	11181	14607	8395	431	256	0	0	Mumbai Region
385524	31374	3721457	1320	22358	23678	28054	414	586	2	0	Nashik
183285	14602	1462844	643	9896	10539	2707	390	371	0	0	Dhule
232338	17312	1471598	283	6363	6646	3118	72	61	0	0	Nandurbar
389695	19397	1992866	785	4235	5020	4923	1327	126	0	0	Jalgaon
900723	29708	4984348	1457	23924	25381	13159	1594	912	3	0	Ahmednagar
2091565	112393	13633113	4488	66776	71264	51961	3797	2056	5	0	Nashik Region
723688	20492	2074057	2051	9771	11822	6701	950	444	0	0	Pune
920446	11518	2218716	2713	9986	12699	14500	659	126	22	29	Satara
465295	16277	1707135	1089	3699	4788	6145	508	82	0	0	Sangli
675218	21974	4110888	2999	7253	10252	9171	343	497	0	0	Solapur
511695	11120	1383367	2061	6829	8890	5056	238	14	0	0	Kolhapur
3296342	81381	11494163	10913	37538	48451	41573	2698	1163	22	29	Pune Region
313841	14022	1530360	826	4246	5072	5069	596	279	0	4	Chh.Sambhajinagar
155653	10574	1358807	352	1348	1700	2167	140	172	0	0	Jalna
165977	7805	791133	623	3563	4186	1551	128	24	0	0	Parbhani
256149	22230	2154255	507	3580	4087	9833	325	211	0	1	Beed
891620	54631	5834555	2308	12737	15045	18620	1189	686	0	5	Chh.Sambhajinagar Region
369532	13449	1531879	2042	8767	10809	12412	229	147	2	0	Latur
335681	12993	1557148	1128	6826	7954	4886	294	182	3	0	Dharashiv
391731	20680	1355278	1097	11840	12937	7782	619	356	0	0	Nanded
102571	6057	494069	585	4233	4818	9085	355	29	0	0	Hingoli
1199515	53179	4938374	4852	31666	36518	34165	1497	714	5	0	Latur Region
492560	14305	1140687	1568	6790	8358	9403	345	339	0	0	Amravati
215842	6101	800115	693	4137	4830	4848	152	185	0	0	Akola
145738	4269	511494	447	3014	3461	2319	158	98	0	0	Washim
464171	13139	1340984	3650	6739	10389	18649	178	129	0	0	Buldhana
522951	22857	1941118	837	9753	10590	10650	234	663	0	0	Yavatmal
1841262	60671	5734398	7195	30433	37628	45869	1067	1414	0	0	Amravati Region
351339	14313	1348154	918	5466	6384	6487	183	955	0	0	Nagpur
250126	13498	903365	578	4899	5477	5859	185	364	1	0	Wardha
179457	9011	1147599	475	3060	3535	2487	197	510	5	0	Bhandara
203367	13950	1268937	330	1768	2098	2939	62	79	0	0	Gondia
192213	15168	1499453	393	1678	2071	1947	132	203	6	0	Chandrapur
220458	18631	1380990	737	7108	7845	3442	74	159	0	0	Gadchiroli
1396960	84571	7548498	3431	23979	27410	23161	833	2270	12	0	Nagpur Region
11450319	486602	54942955	36613	214310	250923	223744	11512	8559	44	34	Maharashtra State

तक्ता क्र.१२ - चालू / Table No. 12 - Contd.

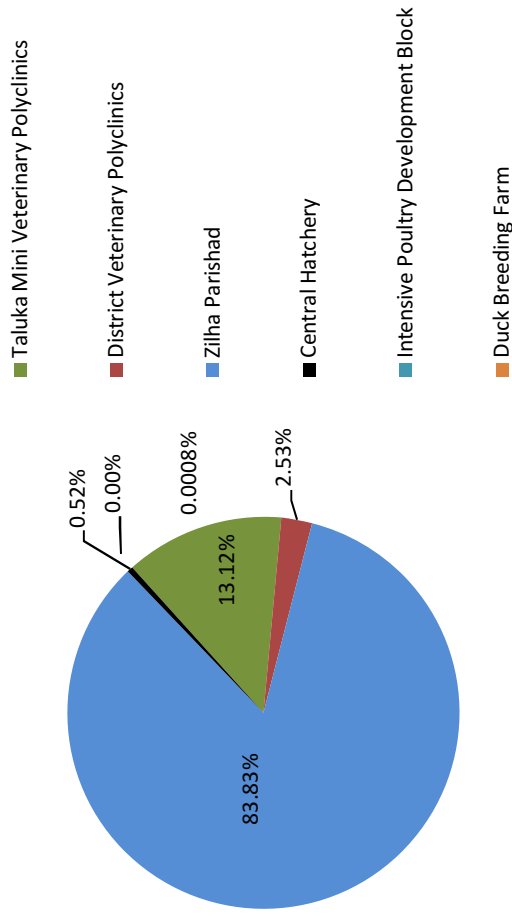
जिल्हानिहाय इतर महत्वाच्या बाबींच्या कामकाजाचा गोषवारा Summary of Work done on other Important Issues

अ. क्र. Sr. No.	जिल्ह्याचे / विभागाचे नाव	कार्यमोहिमा Work Camp-aigns	वंधत्व तपासणी शिबिरे Infertility Camps	पुरवठा केलेल्या Distribution of		भूखंडांची संख्या Fodder Demon-stration Plots	सामूहिक प्रशिक्षण शिबिरे Training Programs organised			प्रशिक्षित शेतकरी Trained farmers			Name of District / Region
				गवतांचे संच/ ठोंब Fodder sets & Sapplings	वैरणींच्या पिकांची बी-बियाणे (कि. Fodder Seeds (kg.))		प्रशिक्षण संख्या Training No.	खर्च समावेशन Expen-diture incurred	प्रति शेतकरी खर्च (रु.) Expenditu re per farmer (Rs.)	महिला Female	पुरुष Male	एकूण Total	
1	2	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	
1	ठाणे	350	93	0	390	0	0	0	0	0	0	0	Thane
2	पालघर	308	80	0	2240	0	7	90021	148	286	321	607	Palghar
3	रायगड	433	132	0	1927	0	0	0	0	0	0	0	Raigad
4	रत्नागिरी	634	57	0	26770	3	9	90000	130	567	127	694	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	368	29	22801	31596	0	0	0	0	0	0	0	Sindhudurg
मुंबई विभाग		2093	391	22801	62923	3	16	180021	138	853	448	1301	Mumbai Region
6	नाशिक	547	118	1371684	240481	0	22	72001	280	113	144	257	Nashik
7	धुळे	429	182	181000	6540	0	0	0	0	0	0	0	Dhule
8	नंदुरबार	426	205	1703	23773	0	0	0	0	0	0	0	Nandurbar
9	जळगाव	339	138	140477	3475	0	6	0	0	0	0	0	Jalgaon
10	अहमदनगर	833	562	25570	7674	25	6	0	0	70	150	220	Ahmednagar
नाशिक विभाग		2574	1205	1720434	281942	25	34	72001	151	183	294	477	Nashik Region
11	पुणे	963	2083	66069	66069	0	5	0	0	33	114	147	Pune
12	सातारा	1025	393	59500	18774	0	0	0	0	0	0	0	Satara
13	सांगली	166	76	0	1275	0	0	0	0	0	0	0	Sangli
14	सोलापूर	366	4	1188652	14755	0	0	0	0	0	0	0	Solapur
15	कोल्हापूर	378	162	244321	46693	0	0	0	0	0	0	0	Kolhapur
पुणे विभाग		2898	2718	1558542	147566	0	5	0	0	33	114	147	Pune Region
16	छ.संभाजीनगर	590	69	318319	37049	0	1	21000	1000	9	12	21	Chh.Sambhaji nagar
17	जालना	951	220	298472	2405	24	157	874000	484	427	1377	1804	Jalna
18	परभणी	226	53	0	3632	0	1	147000	700	210	0	210	Parbhani
19	बीड	573	230	20	3790	0	1	15000	500	13	17	30	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		2340	572	616811	46875	24	160	1057000	512	659	1406	2065	Chh.Sambhajinagar Region
20	लातूर	559	247	1000	2989	0	0	0	0	0	0	0	Latur
21	धारशिव	788	454	19200	10089	0	31	31000	207	14	136	150	Dharashiv
22	नांदेड	628	362	10000	8807	0	0	0	0	0	0	0	Nanded
23	हिंगोली	197	38	10000	19729	39	0	0	0	0	0	0	Hingoli
लातूर विभाग		2172	1101	40200	41614	39	31	31000	207	14	136	150	Latur Region
24	अमरावती	576	158	710079	33950	0	0	0	0	0	0	0	Amravati
25	अकोला	386	64	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Akola
26	वाशीम	294	143	18	1076	0	0	0	0	0	0	0	Washim
27	बुलढाणा	479	341	121200	1575	0	1	36000	367	27	71	98	Buldhana
28	यवतमाळ	525	244	1124600	14853	0	5	0	0	86	407	493	Yavatmal
अमरावती विभाग		2260	950	1955897	51454	0	6	36000	61	113	478	591	Amravati Region
29	नागपूर	1100	367	1594600	30056	0	9	561000	1000	237	324	561	Nagpur
30	वर्धा	885	76	2297000	18309	2400	48	170000	46	1905	1791	3696	Wardha
31	भंडारा	147	44	6800	2483	0	1	0	0	17	58	75	Bhandara
32	गोंदिया	392	109	29000	136643	0	8	1200000	1000	383	817	1200	Gondia
33	चंद्रपूर	671	143	1275600	19780	0	0	0	0	0	0	0	Chandrapur
34	गडचिरोली	1627	213	0	12329	0	2	25000	250	78	22	100	Gadchiroli
नागपूर विभाग		4822	952	5203000	219599	2400	68	1956000	347	2620	3012	5632	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		19159	7889	11117685	851973	2491	320	3332022	322	4475	5888	10363	Maharashtra State

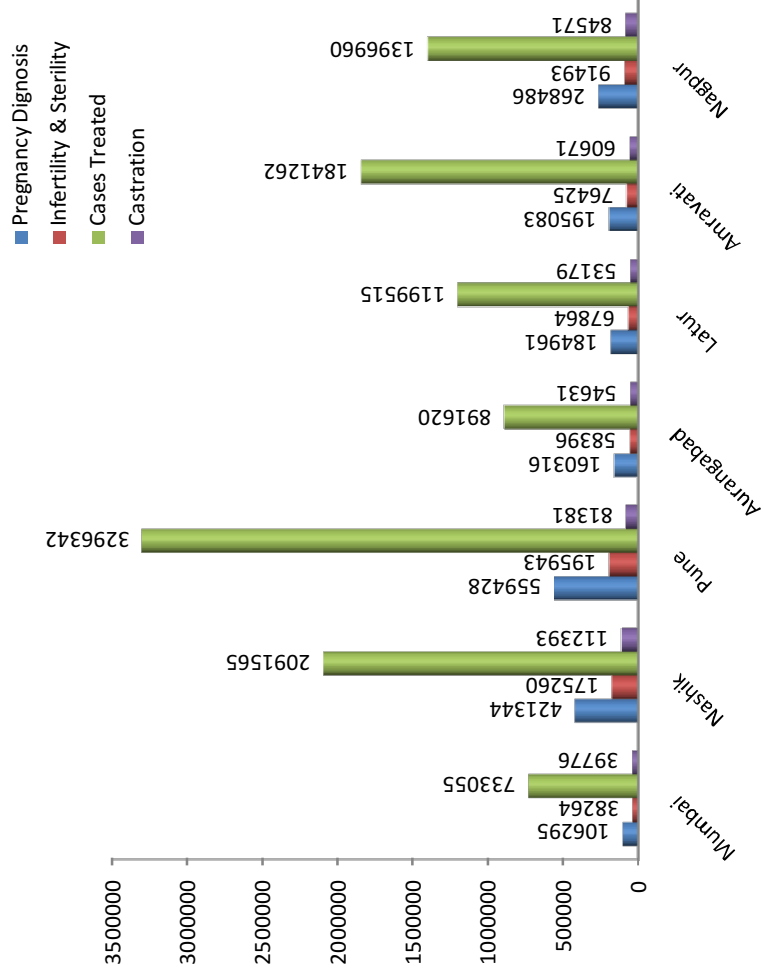
Graph No.- 15 Artificial Insemination done by Govt department and Private Agencies

Graph No. 16- Institute wise Total Vaccination

Graph No. 17 – Region wise Pregnancy Diagnosis, Infertility & Sterility Examination, Case Treated & Castration

**पशुसंवर्धन विभाग
एकात्मिक पाहणी
योजना**

तक्ता क्र. १३/ Table No. 13

महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित दूध, उत्पादन

Districtwise Estimated Milk Production in Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	दूध उत्पादन (००० मे.टन) Milk Production (000 M.T)					एकूण Total	Name of District / Region
		विदेशी /संकरित गाई Exotic /Crossbred cow	देशी/ अवर्गीकृत गाई Indigenous / Non- Descript Cow	देशी/ अवर्गीकृत म्हैस Indigenous/ Non- Descript buffalo	Goat शेळी			
1	2	3	4	5	6	7	8	
1	बृहन्मुंबई	2.15	0.26	53.03	0.00	55.440	Mumbai	
2	ठाणे	5.15	11.95	97.49	2.21	116.800	Thane	
3	पालघर	7.19	17.60	65.70	2.54	93.029	Palghar	
4	रायगड	13.72	23.49	58.28	2.62	98.107	Raigad	
5	रत्नागिरी	19.38	24.29	22.44	0.75	66.858	Ratnagiri	
6	सिंधुदुर्ग	10.94	7.80	18.54	0.52	37.801	Sindhudurg	
मुंबई विभाग		58.54	85.38	315.48	8.63	468.04	Mumbai Region	
7	नाशिक	686.64	143.26	189.14	23.84	1042.880	Nashik	
8	धुळे	104.45	45.83	76.84	15.53	242.642	Dhule	
9	नंदुरबार	18.06	33.95	42.74	9.23	103.976	Nandurbar	
10	जळगाव	217.91	78.92	212.33	18.94	528.103	Jalgaon	
11	अहमदनगर	1872.84	117.14	204.70	38.85	2233.529	Ahmednagar	
नाशिक विभाग		2899.90	419.10	725.75	106.39	4151.13	Nashik Region	
12	पुणे	1534.37	72.82	386.68	21.64	2015.506	Pune	
13	सातारा	596.71	34.28	308.69	15.61	955.286	Satara	
14	सांगली	592.46	43.14	573.70	25.87	1235.164	Sangli	
15	कोल्हापूर	461.02	29.61	601.70	7.00	1099.324	Kolhapur	
16	सोलापूर	936.20	77.97	499.99	37.85	1552.00	Solapur	
पुणे विभाग		4120.75	257.81	2370.75	107.96	6857.28	Pune Region	
17	छ.संभाजीनगर	181.16	45.02	66.70	13.80	306.687	Chh.Sambhaji nagar	
18	जालना	55.92	56.51	52.07	8.82	173.320	Jalna	
19	परभणी	8.43	35.65	71.51	7.30	122.890	Parbhani	
20	बीड	145.48	46.83	205.10	12.36	409.781	Beed	
छ.संभाजीनगर विभाग		390.99	184.02	395.38	42.29	1012.68	Chh.Sambhajinagar Region	
21	लातूर	43.41	55.94	208.61	4.23	312.185	Latur	
22	धाराशिव	339.15	34.88	166.99	10.99	552.005	Dharashiv	
23	नांदेड	16.74	78.69	168.74	9.58	273.753	Nanded	
24	हिंगोली	13.03	23.88	47.04	4.86	88.810	Hingoli	
लातूर विभाग		412.33	193.39	591.38	29.66	1226.75	Latur Region	
25	अमरावती	30.98	73.22	83.27	6.99	194.452	Amravati	
26	अकोला	6.66	34.72	37.53	4.37	83.279	Akola	
27	वाशीम	4.50	24.16	36.14	2.30	67.105	Washim	
28	बुलढाणा	24.54	53.46	74.48	7.82	160.295	Buldhana	
29	यवतमाळ	11.20	63.75	40.18	4.97	120.110	Yavatmal	
अमरावती विभाग		77.88	249.31	271.59	26.46	625.24	Amravati Region	
30	नागपूर	121.98	44.37	48.18	6.13	220.667	Nagpur	
31	वर्धा	42.48	27.55	32.27	3.69	105.993	Wardha	
32	भंडारा	79.19	7.32	66.97	3.14	156.617	Bhandara	
33	गोंदिया	17.92	22.09	41.90	4.84	86.756	Gondia	
34	चंद्रपूर	16.02	24.04	31.71	3.57	75.338	Chandrapur	
35	गडचिरोली	4.49	27.93	20.27	2.70	55.382	Gadchiroli	
नागपूर विभाग		282.09	153.30	241.31	24.06	700.75	Nagpur Region	
महाराष्ट्र राज्य		8242.47	1542.31	4911.64	345.44	15041.86	Maharashtra	

आधार : एकात्मिक पाहणी योजना, पुणे - 67, सर्वेक्षण अंदाज २०२२-२३

Source : Integrated Sample Survey, Pune - 67, Estimates for the year 2022-23

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *

तक्ता क्र. १४/ Table No. 14

महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित अंडी उत्पादन

Districtwise Estimated Eggs Production in Maharashtra State

अ. क्र. / Sr. No.	जिल्ह्याचे / विभागाचे नाव	अंडी उत्पादन (कोटी) Eggs Production (Crore)			Name of District / Region
		Desi Fowl	Improved Fowl	एकूण Total	
1	2	3	4	6	7
1	बृहन्मुंबई	0.005	1.109	1.114	Mumbai
2	ठाणे	2.32	3.46	5.786	Thane
3	पालघर	4.16	10.49	14.655	Palghar
4	रायगड	3.53	15.85	19.383	Raigad
5	रत्नागिरी	2.20	1.84	4.035	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	2.28	13.92	16.200	Sindhudurg
मुंबई विभाग		14.50	46.67	61.171	Mumbai Region
7	नाशिक	3.49	32.99	36.483	Nashik
8	धुळे	1.77	37.37	39.140	Dhule
9	नंदुरबार	1.45	36.71	38.166	Nandurbar
10	जळगाव	1.44	5.32	6.753	Jalgaon
11	अहमदनगर	13.17	56.92	70.096	Ahmednagar
नाशिक विभाग		21.32	169.31	190.64	Nashik Region
12	पुणे	14.11	104.18	118.285	Pune
13	सातारा	11.08	50.33	61.417	Satara
14	सांगली	7.85	74.37	82.217	Sangli
15	कोल्हापूर	3.38	29.73	33.107	Solapur
16	सोलापूर	13.57	31.81	45.385	Kolhapur
पुणे विभाग		50.00	290.41	340.411	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	1.18	10.81	11.987	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	1.12	14.61	15.740	Jalna
19	परभणी	0.87	2.89	3.763	Parbhani
20	बीड	4.16	9.92	14.084	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		7.34	38.23	45.57	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	1.12	10.48	11.603	Latur
22	धाराशिव	1.21	8.80	10.016	Dharashiv
23	नांदेड	1.96	2.81	4.768	Nanded
24	हिंगोली	0.58	8.54	9.124	Hingoli
लातूर विभाग		4.88	30.63	35.51	Latur Region
25	अमरावती	1.18	16.25	17.430	Amravati
26	अकोला	0.29	0.53	0.822	Akola
27	वाशीम	0.39	1.87	2.256	Washim
28	बुलढाणा	1.25	3.44	4.692	Buldhana
29	यवतमाळ	3.47	7.06	10.525	Yavatmal
अमरावती विभाग		6.58	29.15	35.72	Amravati Region
30	नागपूर	1.12	11.35	12.466	Nagpur
31	वर्धा	0.73	3.71	4.447	Wardha
32	भंडारा	1.03	2.07	3.096	Bhandara
33	गोंदिया	1.08	3.30	4.380	Gondia
34	चंद्रपूर	1.74	0.43	2.170	Chandrapur
35	गडचिरोली	2.71	0.14	2.851	Gadchiroli
नागपूर विभाग		8.40	21.01	29.41	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		113.02	625.42	738.44	Maharashtra

आधार : एकात्मिक पाहणी योजना, पुणे - 67, सर्वेक्षण अंदाज २०२२-२३

Source : Integrated Sample Survey, Pune - 67, Estimates for the year 2022-23

तक्ता क्र.१५/ Table No. 15
महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित मांस उत्पादन
Districtwise Estimated Meat Production in Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	मांस उत्पादन (000 मे.टन.) Meat Production (000 M.T)						Name of District / Region
		म्हैस Buffalo	मेंढी Sheep	शेळी GOAT	डुक्कर PIG	देशी कोंबड्या Poultry	एकूण Total	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	बृहन्मुंबई	23.31	0.94	13.70	11.32	0.45	49.72	Mumbai
2	ठाणे	2.62	1.61	22.23	7.23	17.61	51.31	Thane
3	पालघर	0.00	0.41	2.95	0.99	25.69	30.03	Palghar
4	रायगड	0.00	0.43	2.92	1.01	30.94	35.30	Raigad
5	रत्नागिरी	0.00	0.36	1.61	0.63	2.23	4.82	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	0.00	0.22	0.95	0.33	2.66	4.15	Sindhudurg
मुंबई विभाग		25.93	3.96	44.36	21.50	79.59	175.33	Mumbai Region
7	नाशिक	50.11	0.95	5.64	2.06	204.24	263.00	Nashik
8	धुळे	0.00	0.24	1.37	0.32	19.37	21.31	Dhule
9	नंदुरबार	0.00	0.20	1.41	0.22	2.88	4.70	Nandurbar
10	जळगाव	0.23	0.66	2.84	0.90	6.43	11.05	Jalgaon
11	अहमदनगर	0.17	0.95	4.18	1.65	93.91	100.87	Ahmednagar
नाशिक विभाग		50.51	3.00	15.43	5.16	326.83	400.93	Nashik Region
12	पुणे	6.44	1.82	8.85	5.04	180.57	202.72	Pune
13	सातारा	19.03	0.82	5.28	1.39	37.87	64.40	Satara
14	सांगली	0.03	0.58	2.25	0.86	17.38	21.10	Sangli
15	कोल्हापूर	10.90	1.19	5.32	3.52	30.77	51.71	Solapur
16	सोलापूर	24.21	0.52	2.80	1.24	9.59	38.36	Kolhapur
पुणे विभाग		60.61	4.94	24.51	12.04	276.18	378.28	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	59.64	0.99	3.57	3.45	6.23	73.87	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	0.00	0.24	0.81	0.27	1.87	3.19	Jalna
19	परभणी	20.27	0.26	1.15	0.44	0.50	22.61	Parbhani
20	बीड	0.00	0.32	1.40	0.38	2.76	4.86	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		79.91	1.81	6.92	4.53	11.37	104.54	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	0.01	0.26	1.09	0.41	4.04	5.82	Latur
22	धाराशिव	0.02	0.24	0.94	0.30	3.67	5.17	Dharashiv
23	नांदेड	0.89	0.32	2.04	0.54	0.70	4.49	Nanded
24	हिंगोली	0.00	0.10	0.67	0.17	0.24	1.19	Hingoli
लातूर विभाग		0.93	0.92	4.73	1.43	8.65	16.67	Latur Region
25	अमरावती	0.00	0.39	2.80	0.73	8.70	12.62	Amravati
26	अकोला	0.05	0.27	1.23	0.34	1.64	3.52	Akola
27	वाशिम	0.00	0.11	0.88	0.19	0.25	1.42	Washim
28	बुलढाणा	0.00	0.19	1.64	0.38	2.57	4.79	Buldhana
29	यवतमाळ	0.00	0.27	1.89	0.519548	2.19	4.88	Yavatmal
अमरावती विभाग		0.05	1.23	8.44	2.15	15.35	27.22	Amravati Region
30	नागपूर	0.39	0.45	2.67	0.98	3.01	7.50	Nagpur
31	वर्धा	0.00	0.14	0.74	0.35	2.76	3.99	Wardha
32	भंडारा	0.00	0.07	1.09	0.18	0.52	1.86	Bhandara
33	गोंदिया	0.00	0.09	0.84	0.15	1.02	2.09	Gondia
34	चंद्रपूर	0.01	0.18	1.68	0.51	0.32	2.70	Chandrapur
35	गडचिरोली	0.00	0.16	1.49	0.37	0.73	2.75	Gadchiroli
नागपूर विभाग		0.39	1.08	8.51	2.54	8.36	20.87	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		218.33	16.94	112.91	49.35	726.32	1123.85	Maharashtra

आधार : एकात्मिक पाहणी योजना, पुणे - ६७, सर्वेक्षण अंदाज २०२२-२३
Source : Integrated Sample Survey, Pune - 67, Estimates for the year 2022-23

तक्ता क्र.१६/ Table No. 16
महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित लोकर उत्पादन
Districtwise Estimated Wool Production in Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No.	जिल्ह्याचे / विभागाचे नाव	लोकर उत्पादन (मेटन) Wool Prod. (M.T.)				Name of District / Region
		Lamb Sheep	Eve Sheep	Ram Sheep	एकूण Total	
1	2	3	4	5	6	7
1	बृहन्मुंबई	0.00	0.00	0.00	0.00	Mumbai
2	ठाणे	0.35	0.40	0.31	0.86	Thane
3	पालघर	0.04	1.02	0.36	1.16	Palghar
4	रायगड	0.03	0.26	0.22	0.48	Raigad
5	रत्नागिरी	0.00	0.15	0.07	0.00	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	0.00	0.00	0.00	0.00	Sindhudurg
मुंबई विभाग		0.42	1.84	0.96	3.22	Mumbai Region
7	नाशिक	45.80	109.07	13.15	156.97	Nashik
8	धुळे	13.38	213.57	27.17	277.07	Dhule
9	नंदुरबार	1.06	18.06	1.51	21.70	Nandurbar
10	जळगाव	1.77	25.87	6.44	35.44	Jalgaon
11	अहमदनगर	22.67	159.78	7.44	198.21	Ahmednagar
नाशिक विभाग		84.67	526.36	55.72	666.75	Nashik Region
12	पुणे	36.22	165.21	15.50	200.01	Pune
13	सातारा	18.77	155.85	5.53	131.18	Satara
14	सांगली	11.99	57.15	2.54	81.99	Sangli
15	कोल्हापूर	6.49	54.08	3.53	53.39	Solapur
16	सोलापूर	1.39	38.925317	5.192808	73.07	Kolhapur
पुणे विभाग		74.87	471.22	32.29	578.38	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	10.60	33.35	2.76	50.91	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	4.03	10.47	1.47	15.42	Jalna
19	परभणी	2.48	10.17	0.92	15.44	Parbhani
20	बीड	8.50	21.46	2.07	32.76	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		25.60	75.45	7.22	108.27	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	10.75	11.01	1.15	17.18	Latur
22	धाराशिव	8.18	6.66	1.03	11.62	Dharashiv
23	नांदेड	3.14	24.75	3.35	33.94	Nanded
24	हिंगोली	0.76	5.47	0.78	7.57	Hingoli
लातूर विभाग		22.82	47.89	6.30	77.01	Latur Region
25	अमरावती	4.76	27.77	3.33	44.19	Amravati
26	अकोला	0.62	3.02	0.54	4.20	Akola
27	वाशीम	1.67	2.85	0.36	5.20	Washim
28	बुलढाणा	17.20	41.91	3.09	62.66	Buldhana
29	यवतमाळ	2.64	5.78	1.21	11.49	Yavatmal
अमरावती विभाग		26.89	81.34	8.52	116.75	Amravati Region
30	नागपूर	1.03	4.06	0.75	5.82	Nagpur
31	वर्धा	0.07	1.21	0.31	2.10	Wardha
32	भंडारा	0.38	0.60	0.13	1.27	Bhandara
33	गोंदिया	0.11	0.13	0.08	0.39	Gondia
34	चंद्रपूर	5.26	18.59	1.37	23.53	Chandrapur
35	गडचिरोली	0.92	5.01	1.23	7.61	Gadchiroli
नागपूर विभाग		7.78	29.59	3.87	41.24	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		243.06	1233.69	114.89	1591.63	Maharashtra

आधार : एकात्मिक पाहणी योजना, पुणे - ६७, सर्वेक्षण अंदाज २०२२-२३

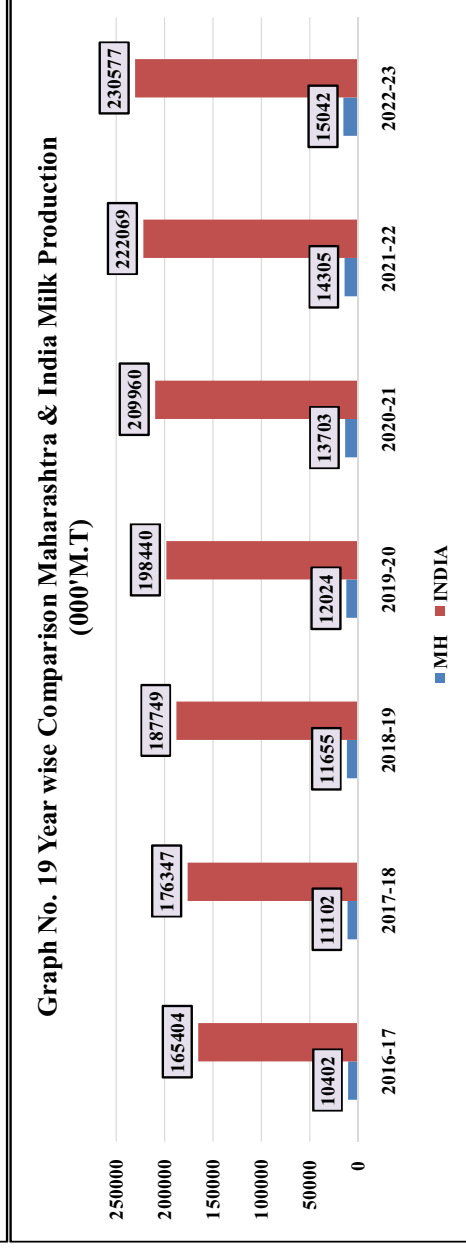
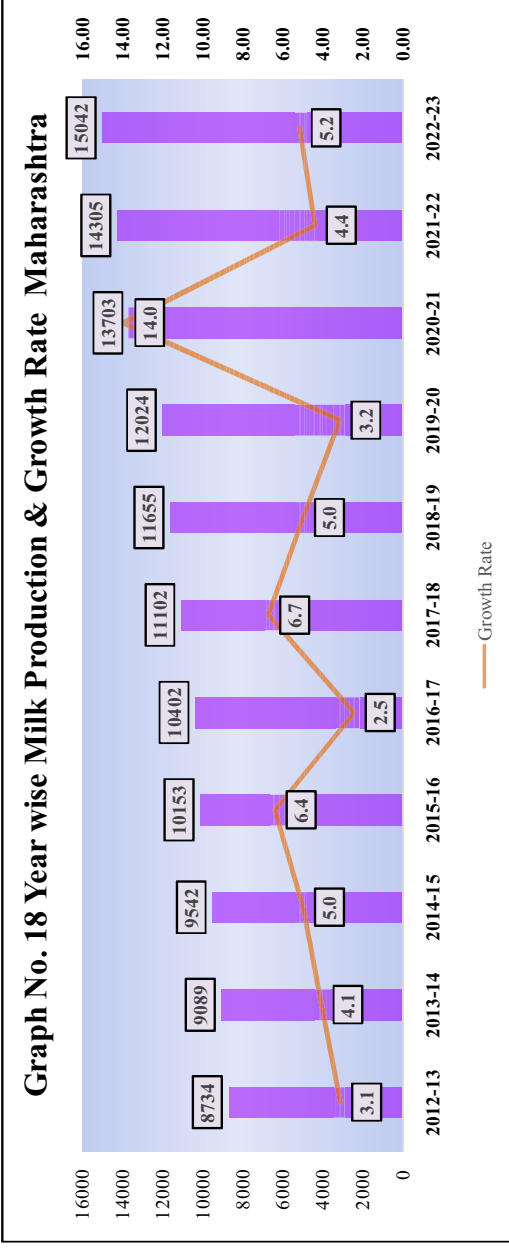
Source : Integrated Sample Survey, Pune - 67, Estimates for the year 2022-23

तक्ता क्र.१७/ Table No. 17
महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय अंदाजित दूध, अंडी व मांस दरडोई उपलब्धता
Districtwise Milk, Eggs & Meat Per Capita Availability 2022-23

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हाचे / विभागाचे नाव	Milk (Grm/Day)	Egg (Nos./Yr.)	Meat (Kg./Yr.)	Name of District / Region
1	2	3	4	5	6
1	बृहन्मुंबई	10	1	3.33	Mumbai
2	ठाणे	34	6	5.39	Thane
3	पालघर	75	43	8.88	Palghar
4	रायगड	92	66	12.08	Raigad
5	रत्नागिरी	105	23	2.77	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	114	178	4.55	Sindhudurg
7	नाशिक	419	53	38.55	Nashik
8	धुळे	296	174	9.48	Dhule
9	नंदुरबार	160	214	2.64	Nandurbar
10	जळगाव	311	14	2.37	Jalgaon
11	अहमदनगर	1242	142	20.47	Ahmednagar
12	पुणे	512	110	18.79	Pune
13	सातारा	804	189	19.79	Satara
14	सांगली	1098	267	6.84	Sangli
15	कोल्हापूर	705	78	12.11	Solapur
16	सोलापूर	893	95	8.06	Kolhapur
17	छ.संभाजीनगर	203	29	17.84	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	224	74	1.50	Jalna
19	परभणी	167	19	11.19	Parbhani
20	बीड	400	50	1.74	Beed
21	लातूर	319	43	2.17	Latur
22	धाराशिव	845	56	2.89	Dharashiv
23	नांदेड	204	13	1.22	Nanded
24	हिंगोली	192	72	0.94	Hingoli
25	अमरावती	167	54	3.94	Amravati
26	अकोला	113	4	1.74	Akola
27	वाशीम	142	17	1.10	Washim
28	बुलढाणा	156	17	1.70	Buldhana
29	यवतमाळ	109	35	1.62	Yavatmal
30	नागपूर	113	23	1.40	Nagpur
31	वर्धा	202	31	2.78	Wardha
32	भंडारा	330	24	1.43	Bhandara
33	गोंदिया	166	31	1.46	Gondia
34	चंद्रपूर	85	9	1.11	Chandrapur
35	गडचिरोली	132	25	2.39	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		329.00	59.00	8.96	Maharashtra

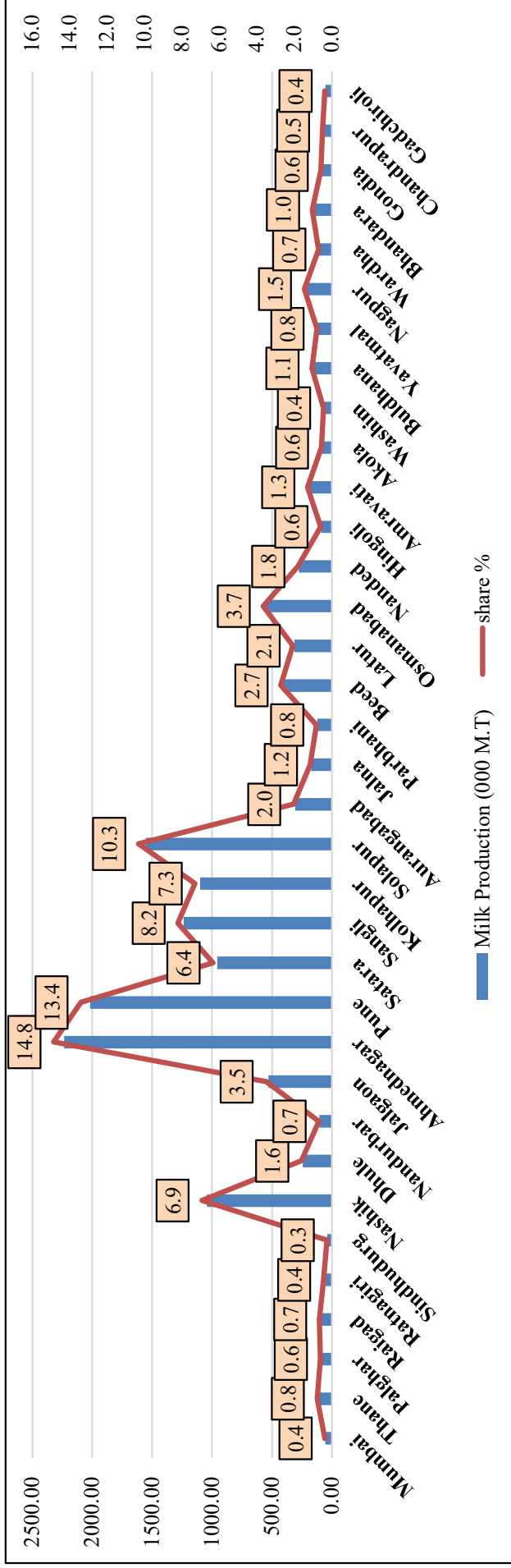
आधार : एकात्मिक पाहणी योजना, पुणे - ६७, सर्वेक्षण अंदाज २०२२-२३

Source : Integrated Sample Survey, Pune - 67, Estimates for the year 2022-23

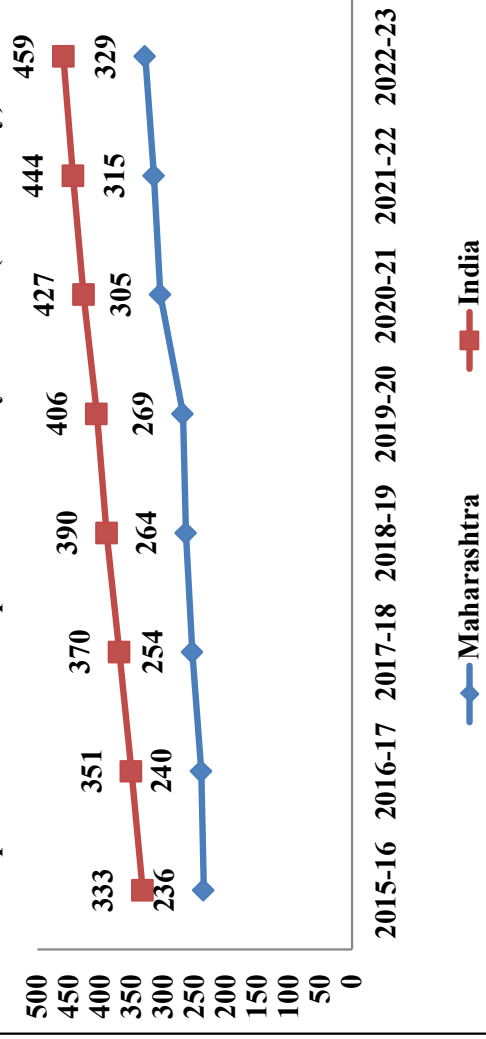

Sr. No.	First 5 Districts in Milk Production (000M.T)	Sr. No.	First 5 States in Milk Production (000M.T)
1	Ahmednagar (2233.5) (14.8%)	1	Uttar Pradesh (36242) (15.7%)
2	Pune (2015) (13.4%)	2	Rajasthan (33307) (14.5%)
3	Solapur (1552) (10.3%)	3	Madhya Pradesh (20122) (8.7%)
4	Sangli (1235) (8.2%)	4	Gujarat (17281) (7.5%)
5	Kolhapur (1099) (7.3%)	5	Andhra Pradesh (15448) (6.7%)
Maharashtra (15042) (6 th rank) (6.52%)		India 230577 (1 st Rank in World)	

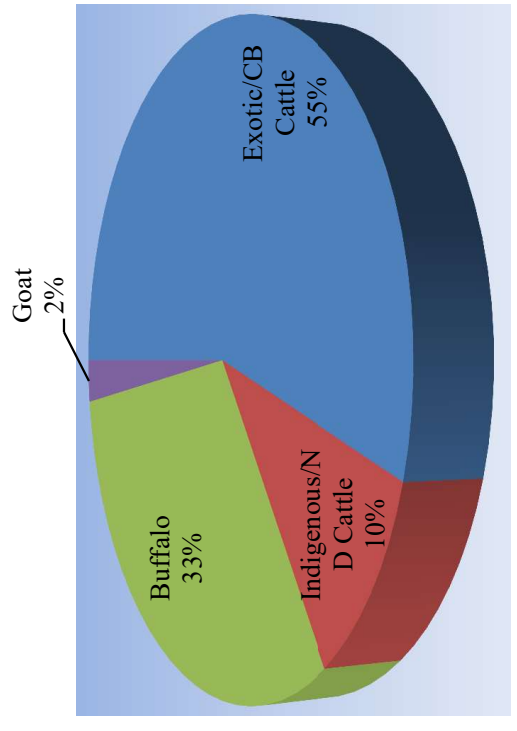
Graph No. 20 District wise Milk Production & Share % 2022-23

Graph No. 21 Per Capita Availability of Milk (Gram/Day)

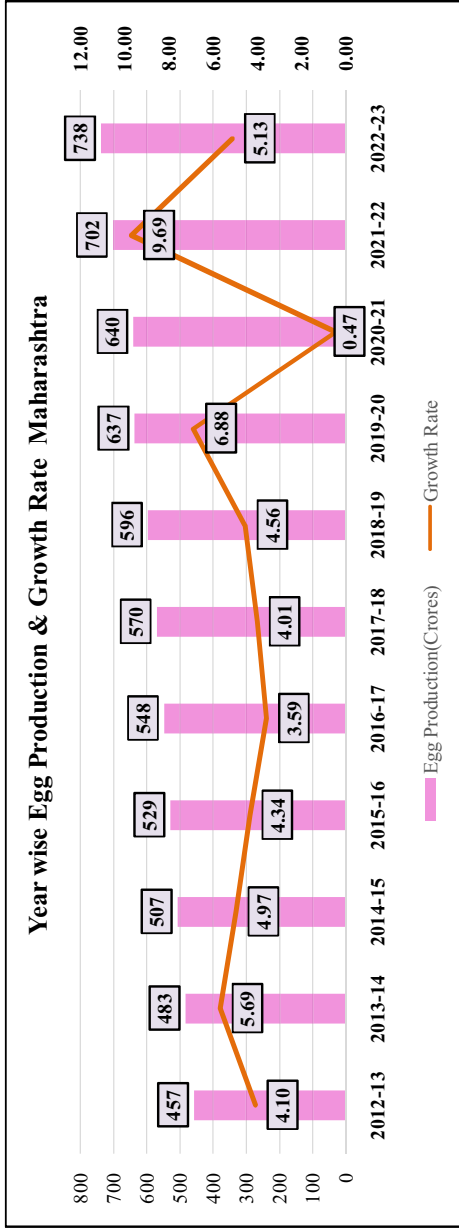

Graph No. 22 Species Wise Milk Contribution in 2022-23

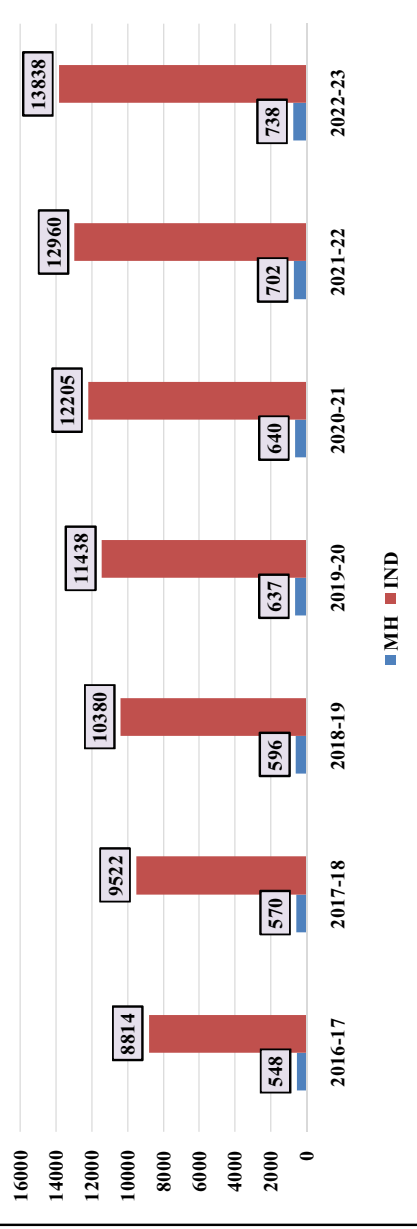

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *

Graph No. 23 - Egg Production

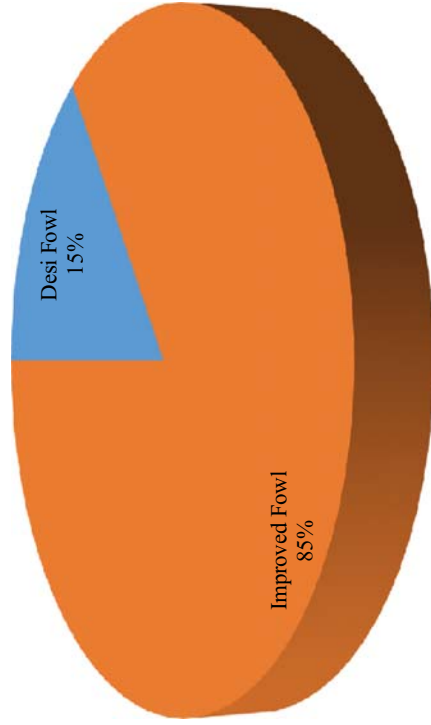
Graph No. 24 - Year wise Comparison Maharashtra & India Egg Production(Crores)

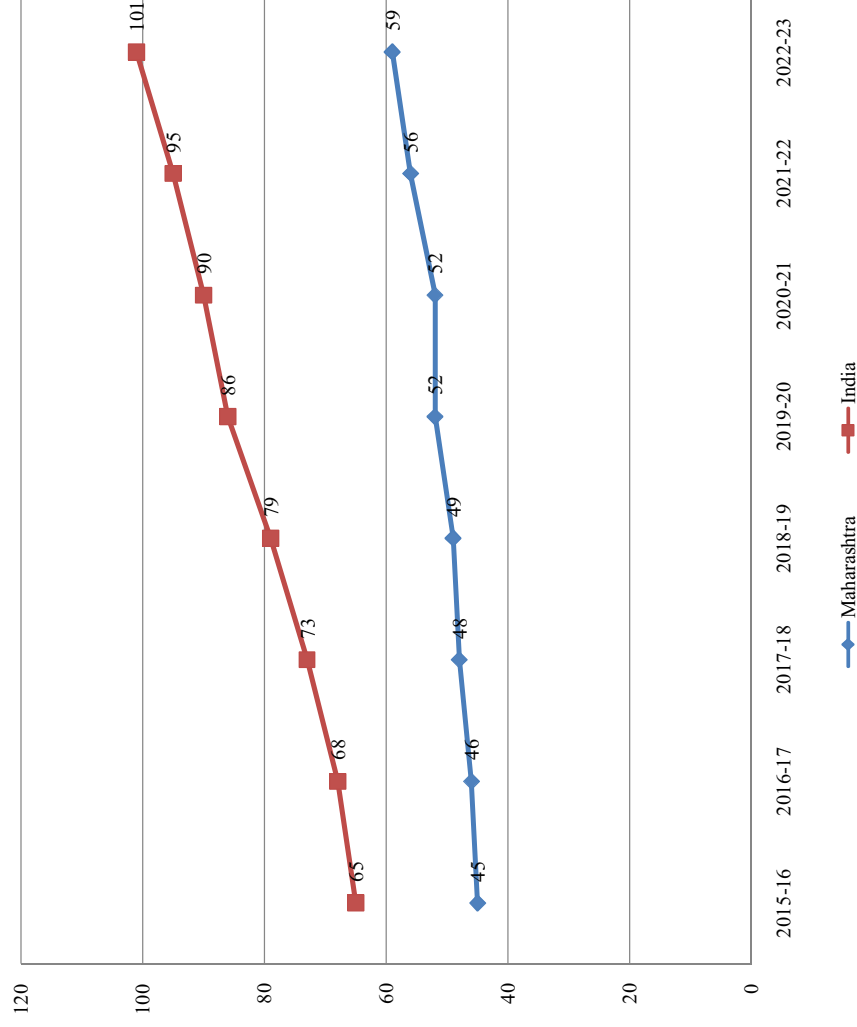
Sr. No	First 5 Districts in Egg Production (in Cr.)	Sr. No	First 5 States in Egg Production (in Cr.)
1	Pune (11828.5) (16%)	1	Andhra Pradesh (2785) (20%)
2	Sangli (8221.7) (11%)	2	Tamil Nadu (2156) (15.6%)
3	Ahmednagar (7009.6) (9.5%)	3	Telangana (1767) (12.8%)
4	Satara (6141.7) (8.3%)	4	West Bengal (1375) (9.9%)
5	Solapur (4538.5) (6.2%)	5	Karnataka (901) (6.5%)
Maharashtra 738 (5.3%) 7 th rank		Maharashtra 738 (5.3%) 7 th rank	
Maharashtra 738 (5.3%) 7 th rank		India 13838 (3 rd Rank In world)	

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *

Graph No. 25- Species-Wise Egg Contribution in 2022-23

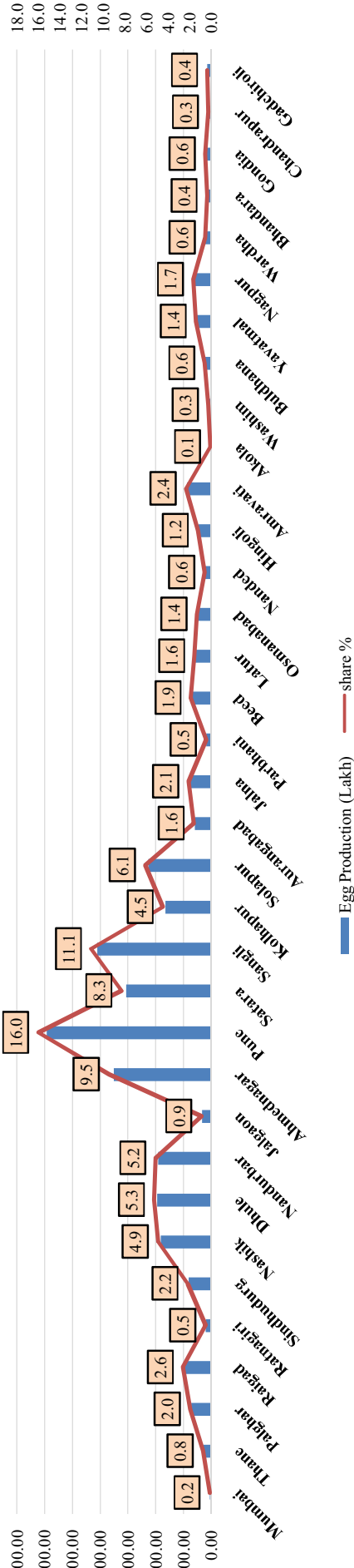

Graph No. 26- Per Capita Availability of Egg (Number/Annum)

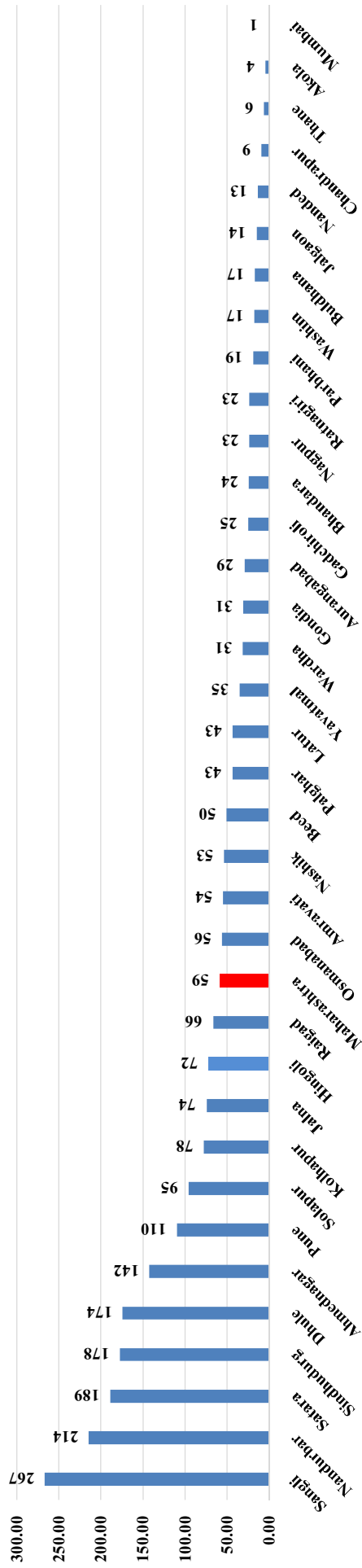

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *

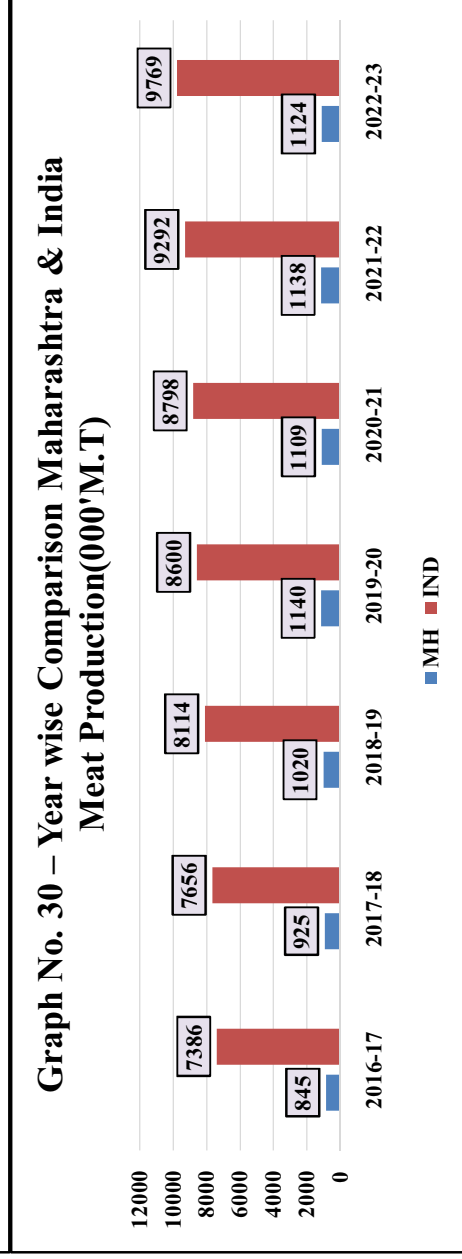
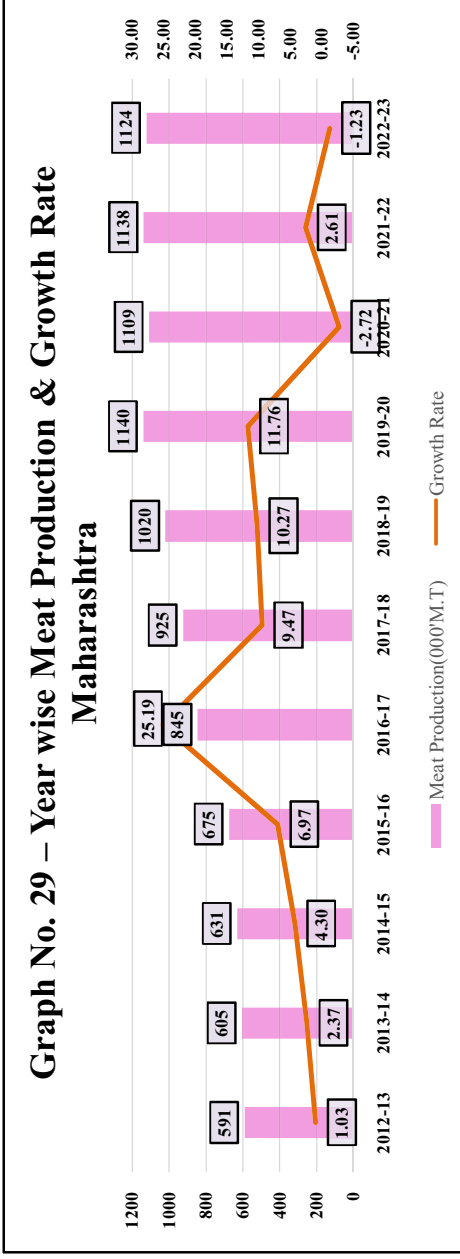
Graph No. 27 – District wise Egg Production & Share % 2022-23

Graph No. 28- District wise Per Capita Availability Of Egg (No./Annum)

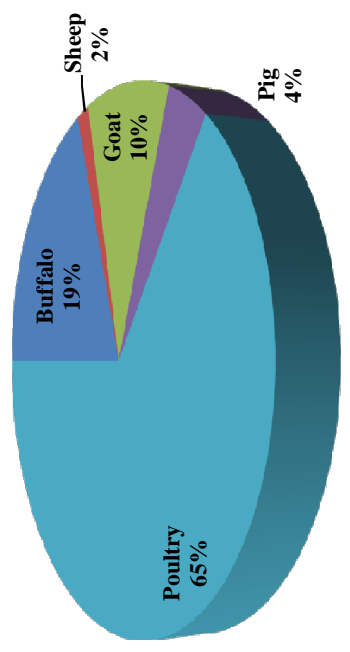
Meat Production in 2022-23

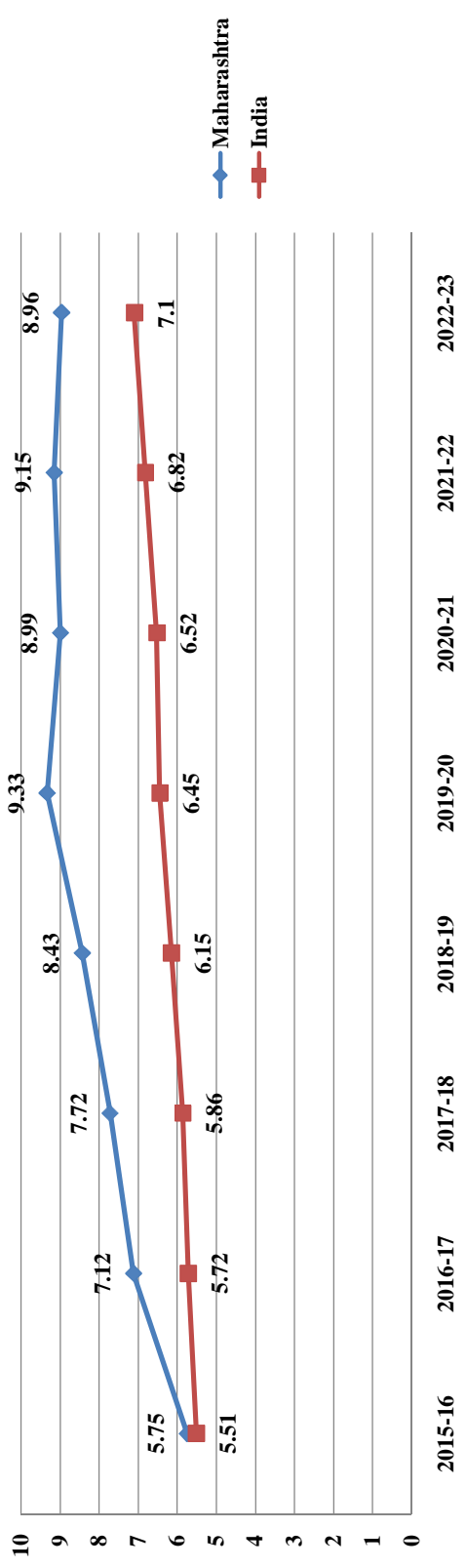
Sr. No	First 5 District in Meat Production (000 M.T)	Sr. No	First 5 States in Meat Production (000 M.T)
1	Nashik (263) (23.4%)	1	Uttar Pradesh (1192) (12%)
2	Pune (202.8) (18%)	2	West Bengal (1166) (11.9%)
3	Ahmednagar (100.9) (9%)	3	Maharashtra (1124) (11.5%)
4	Aurangabad (73.9) (6.6%)	4	Andhra Pradesh (1094) (11.2%)
5	Satara (64.4) (5.8%)	5	Telangana (1081) (11.1%)
State	1124 (3 rd Rank In India)	India	9769 (8 th Rank In world)

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *

Graph No. 31 - Species-Wise Meat Contribution in 2022-23

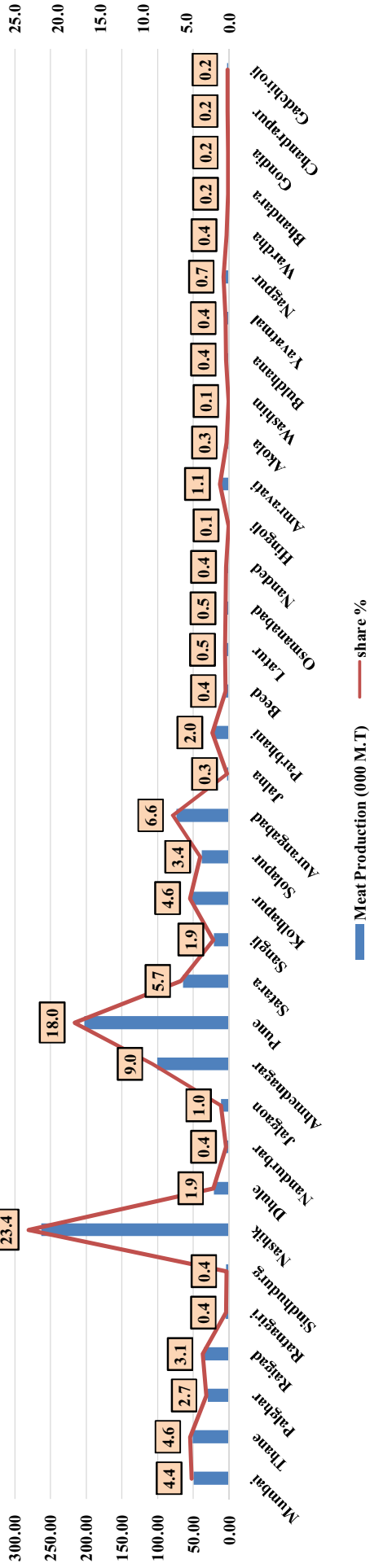

Graph No. 32 - Per Capita Availability of Meat (kg/annum)

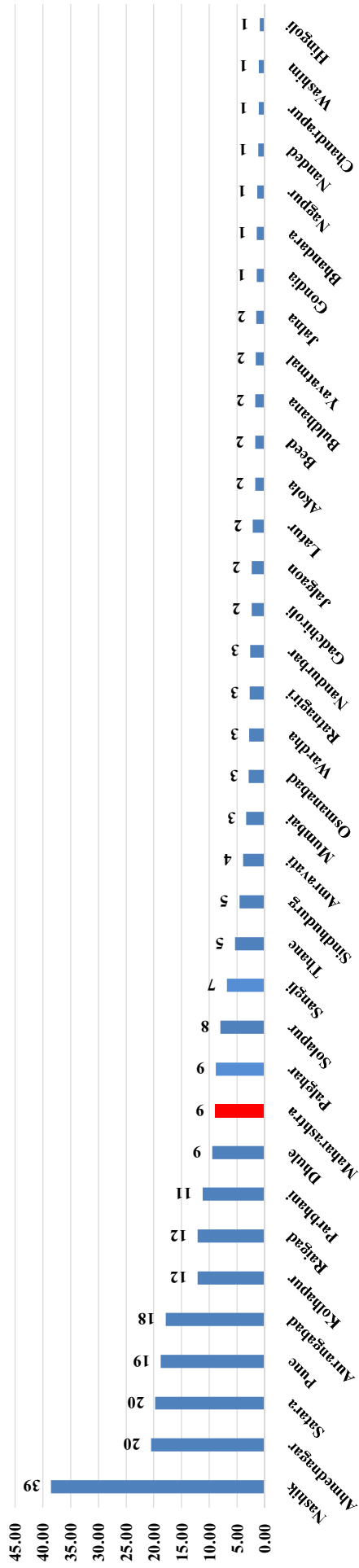

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *

Graph No. 33- District wise Meat Production & Share % 2022-23

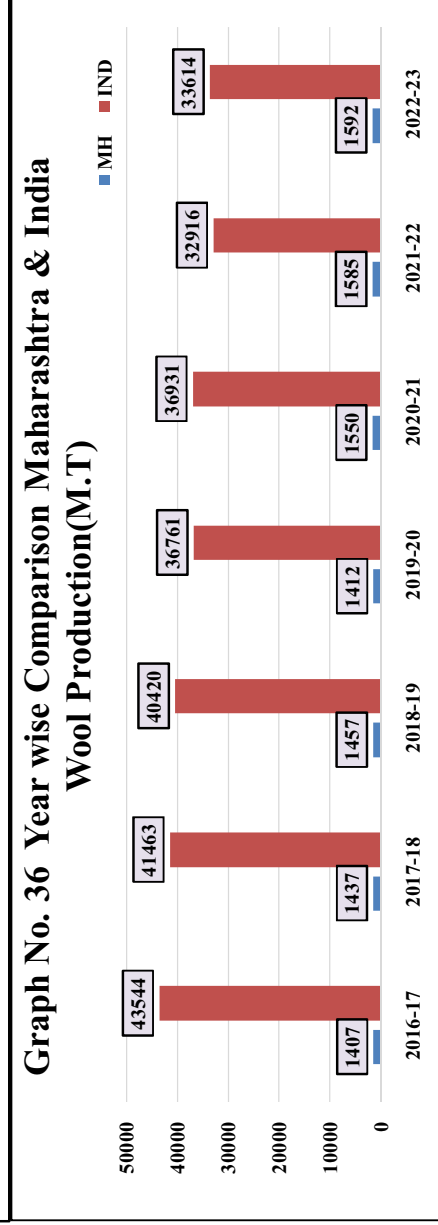
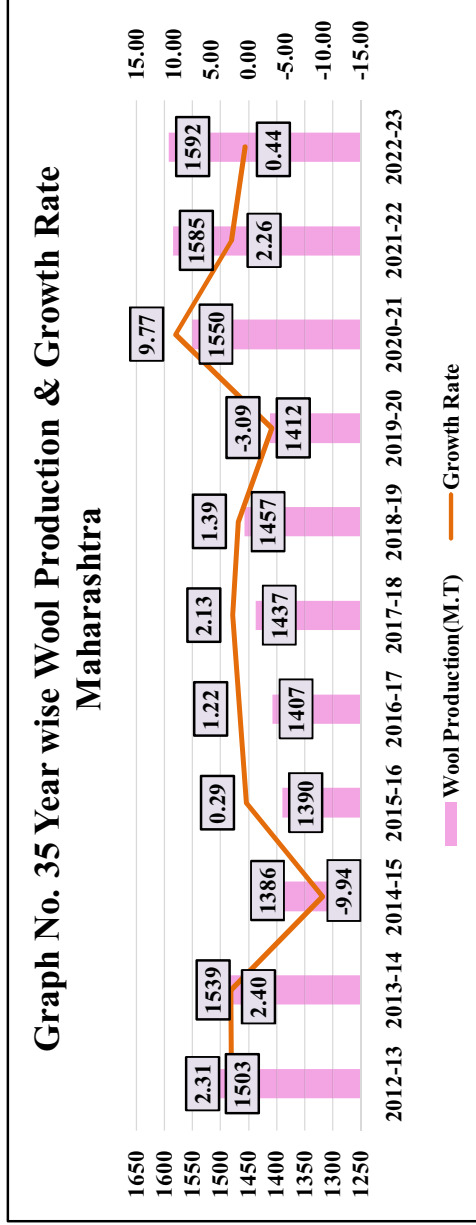

Graph No. 34 – District wise Per Capita Availability of Meat(Kg./Annum)

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *

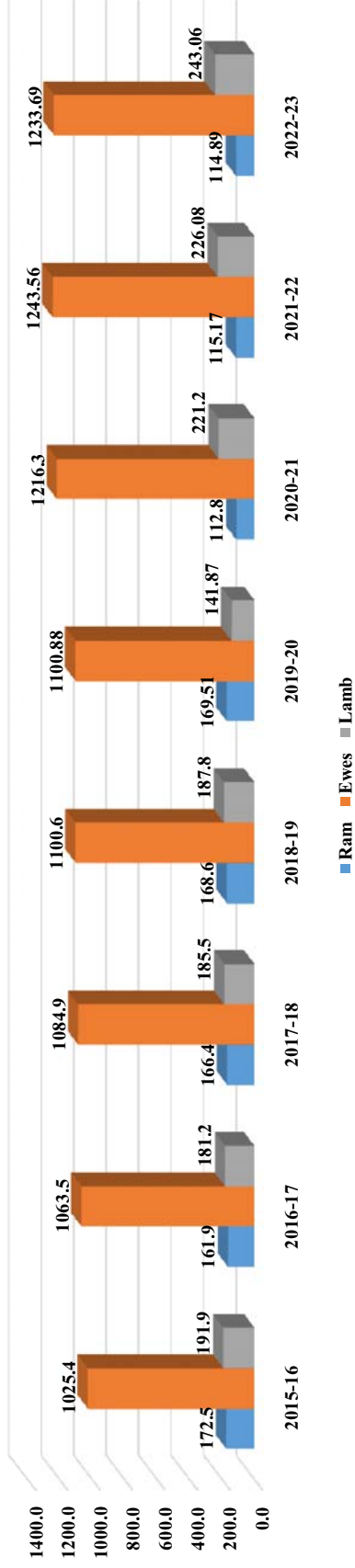
Wool Production in 2022-23

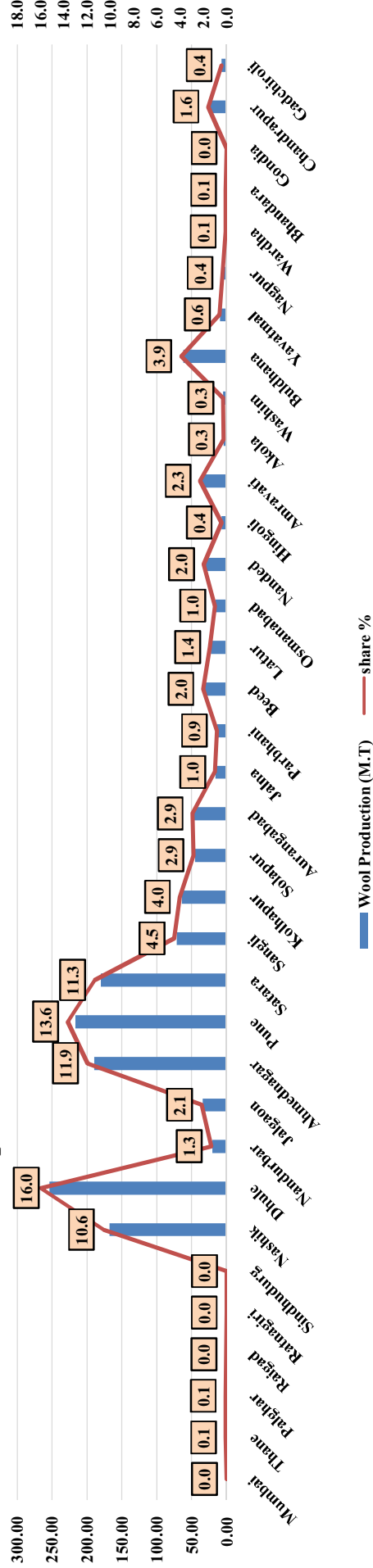
Sr. No	First 5 States in Wool Production (M.T)	Sr. No	First 5 States in Wool Production (M.T)
1	Dhule (254) (16%)	1	Rajasthan (16129) (48%)
2	Pune (217) (13.7%)	2	Jammu & Kashmir (7580) (22.6%)
3	Ahmednagar (189.9) (11.9%)	3	Gujarat (2019) (6%)
4	Satara (180.2) (11.3%)	4	Maharashtra (1592) (4.7%)
5	Nashik (168) (10.6%)	5	Himachal Pradesh (1435) (4.3%)
State	1591 (4 th Rank in India)	India	33615 (9 th Rank in World)

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी वृत्तिका 2022-23 *

Graph No. 37 - Wool Production (M.T)

Graph No. 38 – District wise Wool Production & Share % 2022-23

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *

**पशुसंवर्धन विभाग
इतर संस्था कामकाज**

तक्ता क्र.१८/ Table No. 18

पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कुक्कुट संस्था व बदक पैदास केंद्र यांच्या कामकाजाचा गोषवारा

Summary of Work done at Poultry Institutes & Duck Breeding Farm under AHD

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	मध्यवर्ती अंडी उबवणी केंद्रे Central Hatcheries	सघन कुक्कुट विकास गट Intensive Poultry Development Blocks	बदक पैदास केंद्र Duck Breeding Farm
1	2	3	4	5
1	१ एप्रिल रोजी शिल्लक असलेले खाद्य(टन) Opening Balance of feed as on 1st April (Tons)	105.30	14.08	0.28
2	खरेदी केलेले खाद्य (टन) Feed purchased (Tons)	387.90	19.65	17.40
3	एकूण खाद्य (टन) Total feed (Tons)	493.20	33.73	17.68
4	प्रक्षेत्रावर वापरलेले खाद्य (टन) Feed utilised on the farm (Tons)	396.62	28.23	17.46
5	खात्यातील इतर संस्थाना पुरवठा केलेले खाद्य (टन) Feed supplied to the other Instt. of the Dept (Tons)	0.00	0.00	0.00
6	कुक्कुट पालकांना विकलेले खाद्य (टन) Feed sold to poultry keepers (Tons)	0.00	0.00	0.00
7	एकूण विनियोग केलेले खाद्य (टन) Total feed disposed off (Tons)	396.62	28.23	17.46
8	३१ मार्च रोजी शिल्लक असलेले खाद्य (टन) Closing balance of feed as on 31st March (Tons)	96.58	5.50	0.22
9	वर्षातील अंड्यावरील कोंबड्यांची सरासरी संख्या Average No. of Laying Hens on the farm during year	6275	1016	283
10	वर्षामध्ये एका कोंबडीने दिलेली सरासरी अंड्यांची संख्या Average No. of Eggs laid by a Hen during the year	111	45	175
11	१ एप्रिल रोजी शिल्लक असलेल्या अंड्यांची संख्या Opening Balance of Eggs as on 1st April	2011	5114	84
12	प्रक्षेत्रावर उत्पादित अंड्यांची संख्या No. of eggs produced on the Farm	693387	46216	49626
13	इतर स्रोत / संस्थाकडून मिळालेल्या अंड्यांची संख्या No. of eggs collected / received by other sources	0	0	0
14	एकूण अंडी Total Eggs	695398	51330	49710
15	एकूण अंड्यांपैकी उबविण्यायोग्य अंड्यांची संख्या No. of Hatchable eggs out of Total No. of Eggs	557703	41168	39000
16	उबविण्यासाठी विकलेल्या अंड्यांची संख्या No. of eggs sold for hatching	18184	41168	370
17	खाण्यासाठी / फुटलेल्या वा खराब इ. कारणामुळे विल्हेवाट लावलेल्या अंड्यांची संख्या No. of eggs sold for table purpose / broken / spoiled / not hatchable	149731	5048	0
18	उबविण्यासाठी वापरलेल्या अंड्यांची संख्या No. of eggs set for hatching	526680	0	10095
19	एकूण विल्हेवाट लावलेल्या अंड्यांची संख्या Total No. of eggs disposed off	694595	46216	10465
20	३१ मार्च रोजी शिल्लक अंड्यांची संख्या Closing balance of Eggs as on 31st March	803	5114	39245
21	कोंबड्यांनी घातलेल्या अंड्यांची सरासरी टक्केवारी Average Laying Percentage of eggs Layed by hens	30.27	12.46	48.04
22	उबवणूकीतून जन्मलेली पिल्ले No. of chicks hatched	375041.00	0.00	3776.00
23	उबवणूकीची टक्केवारी Hatching percentage	71.21	0.00	37.40
24	प्रक्षेत्रावर लसीकरण केलेल्या पक्ष्यांची संख्या No. of poultry birds vaccinated on the farm	288263.00	1616.00	345.00
25	महसुली जमा (रु. हजार) Revenue Receipts ('000)	5993.04	632.31	326.34
26	काल्पनिक जमा (रु. हजार) Notional Receipt ('000)	0.00	1.20	0.00
27	एकूण जमा (रु. हजार) Total Receipt ('000)	5993.04	633.51	326.34
28	वर्षातील एकूण खर्च (रु. हजार) Total Expenditure incurred ('000)	6139.26	621.92	326.34

पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कुक्कुट संस्था व बदक पैदास केंद्र येथील कुक्कुट संख्या दर्शविणारा तक्ता

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	मध्यवर्ती अंडी उबवणी केंद्रे Central Hatcheries (4)					
		पिल्ले Chicks	तलंगा Pullets	कोंबडया Hens	कोंकरेल्स Cockrells	नर कोंबडे Cocks	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7	8
1	१ एप्रिल रोजीची संख्या Opening balance as on 1st April	6303	4434	2602	1265	345	14949
2	अंतर्गत बदलामुळे वर्षात झालेली वाढ Addition due to internal transfer	5748	9376	8743	6896	2676	33439
3	उबवणी केंद्रात जन्मलेली पिल्ले Chicks Hatched	365613	0	0	0	0	365613
4	खात्याच्या इतर संस्थाकडून आणलेल्या Stock received from other Inst of the Dept.	0	0	0	0	0	0
5	खरेदी केलेल्या Stock Purchased	14063	0	0	0	0	14063
6	वर्षात झालेली एकूण वाढ (२ ते ५) Total addition during the year (2 to 5)	385424	9376	8743	6896	2676	413115
7	वर्षातील एकूण कुक्कुट संस्था (१+६) Total Poultry during the year (1 + 6)	391727	13810	11345	8161	3021	428064
8	अंतर्गत बदलामुळे वर्षात झालेली घट Reduction due to internal transfer	16272	8743	0	2676	0	27691
9	मरतुक Mortality	10110	988	498	489	123	12208
10	खात्याच्या इतर संस्थाकडे पाठविलेल्या Stock transferred to other Inst of the Dept.	0	0	0	0	0	0
11	पैदाशीकडे विकलेल्या Stock sold for breeding	362254	326	668	3741	0	366989
12	इतर उपयोगासाठी विकलेल्या Stock sold for other purposes (for table purpose etc)	0	359	4517	0	800	5676
13	वर्षात झालेली एकूण घट (८ ते १२) Total reduction during the year (8 to 12)	388636	10416	5683	6906	923	412564
14	३१ मार्च रोजीची शिल्लक (७-१३) Closing balance as on 31st March (7-13)	3091	3394	5662	1255	2098	15500
15	मरतुक टक्केवारी (%) Mortality percentage	2.58	7.15	4.39	5.99	4.07	2.85

Summary of Livistock at Poultry Institutes & Duck Breeding Farm under AHD

सघन कुक्कुट विकास गट Intensive Poultry Development Blocks (16)						बदक पैदास केंद्र Duck Breeding Farm (1)					
पिल्ले Chicks	तलंगा Pullets	कोंबडया Hens	कोंकरेल्स Cockrells	नर कोंबडे Cocks	एकूण Total	Duckling s	Grower F.	Duck F.	Grower M.	Drakes	एकूण Total
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
2023	0	443	0	65	2531	347	0	38	0	20	405
0	1649	1591	1607	247	5094	0	297	295	50	50	692
0	0	0	0	0	0	3776	0	0	0	0	3776
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3100	0	0	0	0	3100	0	0	0	0	0	0
3100	1649	1591	1607	247	8194	3776	297	295	50	50	4468
5123	1649	2034	1607	312	10725	4123	297	333	50	70	4873
3256	1591	0	247	0	5094	347	295	0	50	0	692
738	58	124	0	13	933	76	2	12	0	1	91
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	440	300	136	876	3700	0	1	0	1	3702
0	0	0	0	5	5	0	0	38	0	20	58
3994	1649	564	547	154	6908	4123	297	51	50	22	4543
1129	0	1470	1060	158	3817	0	0	282	0	48	330
14.41	3.52	6.10	0.00	4.17	8.70	1.84	0.67	3.60	0.00	1.43	1.87

तक्ता क्र. २० / Table No. 20
पशुसंवर्धन विभागांतर्गत कुक्कुट संस्थांमार्फत कुक्कुट पालकांकरिता आयोजित प्रशिक्षण
Summary of Poultry Training for Poultry Keepers at Poultry Institutes of AHD

अ. क्र. Sr. No.	संस्था / विभाग Institute / Region	कालावधी Period	पुरुष Male	महिला Female	एकूण Total
1	2	3	4	5	6
अ) मध्यवर्ती अंडी उबवणी केंद्रे / Central Hatcheries					
1	कुक्कुट प्रशिक्षण केंद्र, पुणे Poultry Training Centre, Pune	१ महिना 1 Month	112	10	122
2	कुक्कुट प्रशिक्षण केंद्र, कोल्हापूर Poultry Training Centre, Kolhapur	१५ दिवस 15 Days	0	0	0
		१ महिना 1 Month	136	20	156
3	कुक्कुट प्रशिक्षण केंद्र, औरंगाबाद Poultry Training Centre, Aurangabad	७ दिवस 7 Days	50	8	58
		१५ दिवस 15 Days	0	0	0
4	कुक्कुट प्रशिक्षण केंद्र, नागपूर Poultry Training Centre, Nagpur	१ महिना 1 Month	153	16	169
5	कुक्कुट विस्तार केंद्र, कणकवली, सिंधुदुर्ग Poultry Extension Centre, Kankavali, Sindhudurg	७ दिवस 7 Days	0	0	0
6	कुक्कुट विस्तार केंद्र, मुरुड, लातूर Poultry Extension Centre, Murud, Latur	७ दिवस 7 Days	0	0	0
एकूण (अ) Total (A)			451	54	505
ब) सघन कुक्कुट विकास गट / Intensive Poultry Development Blocks					
1	मुंबई विभाग Mumbai Region	७ दिवस 7 Days	349	90	439
2	नाशिक विभाग Nashik Region	१५ दिवस 15 Days	144	35	179
3	पुणे विभाग Pune Region	७ दिवस 7 Days	0	0	0
		१५ दिवस 15 Days	0	0	0
4	औरंगाबाद विभाग Aurangabad Region	७ दिवस 7 Days	0	0	0
5	लातूर विभाग Latur Region	७ दिवस 7 Days	0	0	0
6	अमरावती विभाग Amrawati Region	७ दिवस 7 Days	0	0	0
		१५ दिवस 15 Days	0	17	17
		१ महिना 1 Month	0	0	0
एकूण (ब) Total (B)			493	142	635
एकूण (अ+ब) Total (A+B)			944	196	1140

तक्ता क्र. २१ / Table No. 21
पशुसंवर्धन विभागांतर्गत राज्यस्तरीय प्रशिक्षण केंद्र, पुणे येथील कार्यभाराचा तपशील
Summary of workload at State Level Training Centre, Pune

अ. क्र. Sr. No.	पाठ्यक्रमाचे वर्णन Description of the course	कालावधी Period	पुरुष Male	महिला Female	एकूण Total
1	2	3	4	5	6
सेवांतर्गत प्रशिक्षण In service Training					
1	जिपउपा/ सआपस/ जिपअ/ पविअ DDCAH/ ACAH/ DAHO/ LDO	अभिमूख प्रशिक्षण कार्यक्रम Orientation Technical Training	0	0	0
2	सहायक पविअ/ पशुधन पर्यवेक्षक Paravets (Assistant Livestock Development Officer/ Livestock Superwiser)	अभिमूख प्रशिक्षण कार्यक्रम Orientation Technical Training	0	0	0
3	लिपिक वर्ग/ Clerical Staff	अभिमूख प्रशिक्षण कार्यक्रम Orientation Technical Training	0	0	0
4	पशुधन विकास अधिकारी/ Livestock Development Officer	उजळणी तांत्रिक प्रशिक्षण Refresher's Technical Training	0	0	0
5	नवनि्युक्त पशुधन विकास अधिकारी/ Newly Appointed Livestock Development Officer	पायाभूत तांत्रिक प्रशिक्षण Foundation Technical Training	73	28	101
6	नवनि्युक्त सहाय्यक आयुक्त/ Newly Appointed Assistant Commissioner	पायाभूत तांत्रिक प्रशिक्षण Foundation Technical Training	0	0	0
7	सहाय्यक आयुक्त/ पविअ ACAH / Livestock Development Officer	अॅस्कॅड प्रशिक्षण ASCAD Training	0	0	0
8	सहाय्यक पविअ/ पशुधन पर्यवेक्षक Paravets (ALDO/ Livestock Superwiser)	अॅस्कॅड प्रशिक्षण ASCAD Training	0	0	0
एकूण Total			73	28	101

तक्ता क्र. २२ / Table No. 22

महाराष्ट्र राज्यातील पशुखाद्य विश्लेषण प्रयोगशाळा, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता

Summary of workload at State level Animal Feed Analysis Laboratory, Pune in Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	काम Work
1	2	3
1	विविध गुणधर्मासाठी विश्लेषण केलेल्या लोकर नमुन्यांची संख्या No. of wool samples analysed for various attributes	0
2	विविध गुणधर्मासाठी विश्लेषण केलेल्या खाद्यपदार्थ नमुन्यांची संख्या No. of feed samples analysed	388
3	धान्याची गुणवत्ता तपासणी Gradation of Godown Grains	24
4	विश्लेषण करून मिळालेली रक्कम (रु.हजारात) Fees Realised for analytical work & other sources	
a)	महसुली जमा रक्कम Revenue Receipt	494
b)	काल्पनिक जमा रक्कम Notional Receipt	143
	एकूण जमा रक्कम (अ+ब) Total Receipt (a + b)	637
5	एकूण खर्च (रु. हजारात) Expenditure (in thousand)	
a)	वेतन व भत्ते Pay and allowances	5692
b)	प्रवास भत्ता Travelling allowance	0
c)	इतर खर्च Expenditure incurred for purchase of chemicals and Laboratory reagents, contingency expenditure (Plan+Non Plan Exp.)	225
	एकूण खर्च रक्कम (अ+ब+क) Total Expenditure	5917
6	प्रात्याक्षिके / कृतीचे प्रशिक्षण Practicals / Demonstrations given for in service Trainees	0
7	प्रशिक्षणार्थीना दिलेले व्याख्यान Lectures given to the in service trainees	0

तक्ता क्र.२३ / Table No. 23

महाराष्ट्र राज्यातील गुणनियंत्रण प्रयोगशाळा, मुंबई यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता

Summary of workload at Quality Control Laboratory, Mumbai in Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	काम Work
1	2	3
1	निर्यातीसाठी दाखला दिलेले कुक्कुटपक्षी संख्या No. of poultry birds certified for export	0
2	निर्यातीसाठी दाखला दिलेले गोठविलेले पदार्थ Chilled items certified for export	
	अ) मेंढ्या व शेळ्या यांची शवे Carcasses of sheep and goat	413898
	ब) मांस (२० किलो कार्टनमध्ये संख्या) Meat cartons (Cartons of 20 kg)	0
	क) महीषवर्ग मांस (२० किलो कार्टनमध्ये संख्या) Meat cartons (Cartons of 20 kg)	0
3	निर्यातीसाठी दाखला दिलेले Frozen items certified for export	
	अ) महीषवर्ग मांस (२० किलो कार्टनमध्ये संख्या) Meat cartons (Cartons of 20 kg)	7687761
	ब) मांस (२० किलो कार्टनमध्ये संख्या) Meat cartons (Cartons of 20 kg)	0
	क) मेंढ्या व शेळ्या यांची शवे Carcasses of sheep and goat	0
	ड) अंडी (प्रत्येकी १८० अंड्यांच्या कार्टनमध्ये संख्या) Eggs (Carton of 180 eggs each)	32009
	इ) इतर पदार्थ Other items (Non edible)	330226
4	वसूल झालेली फी (रुपये) Fees collection (Rs.)	43782299
5	ग्लॅंडर्स व फार्सी अँक्ट' अन्वये घोड्यांची मेलीन टेस्ट Mallien test in horses under 'Glanders & farcy act'	0
6	देवनार कत्तलखान्यातील, १९७६ च्या पशुसंरक्षण कायद्यामध्ये अंतर्भूत असल्याप्रमाणे जनावरांची तपासणी Inspection of animals- under Animal preservation act-1976, at Deonar	
	अ) तपासलेली जनावरे No. of Animals inspected	136391
	ब) वसूल झालेली फी (रुपये) Fees realised (Rs.)	21843640
7	निर्यातीसाठी तपासलेली जनावरे No. of Animals inspected for export	
	अ) मेंढ्या व शेळ्या (प्रत्येकी रु. ३० प्रमाणे) Sheep and goat- @ Rs. 30 each	18745
	ब) मोठे महिष (प्रत्येकी रु. १०० प्रमाणे) Large buffaloes - @ Rs.100 each	0
	क) इतर जनावरे (प्रत्येकी रु. १०० प्रमाणे) Other animals - @ Rs. 100 each	0
	ड) एक दिवसाची पिल्ले (प्रत्येकी रु. २ प्रमाणे) One day old chicks - @ Rs. 2 each	0

तक्ता क्र. २४ / Table No. 24

विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा (६) व रोग अन्वेषण विभाग (सुकर) यांचे कामकाजाचा गोषवारा

Summary of workload at RDIL (6) & DIS (Piggary)

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा RDIL (६) व रोग अन्वेषण विभाग (सुकर) DIS (Piggary)	
		गुरे व गोस्तनदाह Cattle & Mastitis	कुक्कुट व साल्मोनेला Poultry & Salmonella
1	2	3	4
1	भेटींवर असलेले दिवस संख्या No. of days on tour	422	751
2	गावांना दिलेल्या भेटींची संख्या No. of villages visited	462	108
3	क्षेत्रांना/संस्थाना दिलेल्या भेटींची संख्या No. of farms/Institutes Visited	257	174
4	आयोजित मेळाव्यांची संख्या No. of work campaigns attended	11	16
5	आयोजित मेळाव्यांची संख्या No. of IEC campaigns attended	73	11
	उद्भवलेल्या प्रादुर्भावाची संख्या No. of Outbreaks		
6	अ) कळविलेले Reported	836	5
	ब) उपस्थित राहिलेले Attended	124	5
	शवविच्छेदन संख्या No. of post-mortems done		
7	गायवर्ग Cattle	37	0
	मेंढ्या व शेळ्या Sheep & Goat	41	0
	कुक्कुट Poultry	0	511
	इतर Other	17	0
	एकूण Total	95	511
8	रो.अ.वि. पुणे येथे विकृतीचिकित्सा तपासणीसाठी पाठविलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples sent for various exam to DIS, Pune	20811	9623
9	इतर प्रयोगशाळांकडे विकृती चिकित्सेच्या तपासणीसाठी पाठविलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples sent to HSADL, NIVEDI, etc.	383	1213
	खालील रोगांसाठी जागेवर तपासणी केलेली जनावरे/ पक्षी No. of animals/birds tested for following disease (Spot Test)		
10	अ) सांसर्गिक गर्भपात Brucellosis - RBPT	4249	0
	ब) क्षयरोग Tuberculosis - SID	3759	0
	क) जोन्स डिजीज John's disease - SID	4140	0
	ड) साल्मोनेला Salmonella - Spot test	0	1107953
	इ) इतर रोग Other diseases	3250	65
11	जीवाणूंच्या कृत्रिम वाढीकरिता तपासलेल्या उती/रक्त नमुन्यांची संख्या No. of tissue/blood/other samples processed for cultural examination	595	128
12	केलेल्या जैवरासायनिक चाचण्यांची संख्या No. of biochemical tests carried out to identify bacteria	135	0
13	केलेल्या अँटीबायोटिक संवेदनशीलता चाचण्यांची संख्या No. of antibiotic sensitivity tests conducted	1624	41
14	रो.अ.वि. पुणे येथे जीवाणू आयसोलेटच्या खात्रीसाठी पाठविलेले नमुने No. of bacterial isolates prepared sent to DIS for confirmation	16	11
	नमुने तपासणी Samples Examined		
15	अ) रक्त Blood	9204	0
	ब) रक्त काचपट्टी Blood Smears	9456	0
	क) ठसे काचपट्टी Impression / Exudate smears	135	18
	ड) स्कीन स्क्रॅपिंग Skin scrapings	207	0
	इ) जैवरासायनिक रक्तजल Serum for Biochemistry	4238	0
	फ) मूत्र नमुने Urine Samples	232	0
	ग) माल / शेण नमुने Faecal Samples	2402	118

तक्ता क्र. २४ चालू / Table No. 24 Contd.

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा RDIL (६) व रोग अन्वेषण विभाग (सुकर) DIS (Piggary)	
		गुरे व गोस्तनदाह Cattle & Mastitis	कुक्कुट व साल्मोनेला Poultry & Salmonella
1	2	3	4
	ह) खाद्य Feed	98	83
	य) दुध Milk	1356	0
	र) इतर नमुने Other samples	3295	9
	एकूण Total	30623	228
16	एलायझाने तपासलेल्या नमुन्यांची No. of samples tested by ELISA		
	अ) ब्रूसोल्लेसीस Brucellosis	2464	0
	ब) आयबीआर IBR	488	0
	क) पीपीआर PPR	167	0
	ड) इतर रोग Other diseases	2	0
	एकूण Total	3121	0

तक्ता क्र. २५ / Table No. 25

महाराष्ट्र राज्यातील पशुवैद्यकीय जैवपदार्थ निर्मिती संस्था, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता

Summary of workload at Institute of Veterinary Biological Products, Pune in Maharashtra State

अ. क्र. Sr. No.	लस व इतर जैव पदार्थाचे नाव Name of Vaccine and other biological products	लस Vaccine			निदान अभिकारके Diagnostic Reagents	विरलकार Diluents	एकूण (५ ते ७) Total (5 to 7)
		जिवाणू Bacterial	विषाणू Viral	एकूण Total			
1	2	3	4	5	6	7	8
1	उत्पादन क्षमता (०००) Production capacity ('000)	12500	42000	54500	95	10042	64637
2	१ एप्रिल रोजीची सुरुवातीची शिल्लक Opening balance as on 1st April	7322	0	7322	53	0	7375
3	तयार लसींची संख्या No. of Vaccine doses manufactured	4374	0	4374	155	0	4529
4	आणलेले / खरेदी केलेल्या लसी No. of Vaccine doses brought /	3800	1993	5793	0	0	5793
5	एकूण लस / जैव पदार्थ (२ ते ४) Total vaccine / biological doses (2 to 4)	15496	1993	17489	0	0	17489
6	उत्पादन प्रक्रियेमध्ये वाया गेलेल्या लस मात्रा No. of vaccine / biological doses wasted during Manufacture process	0	0	0	0	0	0
7	लस / जैव पदार्थ पुरवठा No. of vaccine / biological doses supplied	13926	1993	15919	145	0	16063
8	एकूण विल्हेवाट लावलेल्या लस/जैव पदार्थांची संख्या (६+७) Total No. of vaccine/biological doses disposed off (6+7)	13926	1993	15919	145	0	16063
9	३१ मार्च अखेरची शिल्लक (५ - ८) Closing balance as on 31st march (5 - 8)	1570	0	1570	64	0	1634
10	उत्पादित लसींची किंमत Cost of vaccine doses manufactured	10621	0	10621	0	0	10621
11	खरेदी केलेल्या लसींची किंमत Cost of vaccine doses purchased	0	1200	1200	0	0	1200
12	पुरवठा केलेल्या लसींची किंमत Cost of vaccine doses supplied	29020	879	29900	0	0	29900
13	उत्पादित लस तुकड्यांची संख्या No. of Test batches of Vaccine Manufactured	10	0	10	9	0	19
14	निर्जंतुकीकरण चाचण्या No. of Sterility tests carried out	7	0	7	0	0	7
15	लसमात्रा सुरक्षितता चाचण्या No. of Safty tests carried out	7	0	7	0	0	7
16	कार्यक्षमता चाचण्या No. of Potency tests carried out	4	0	4	4	0	8

तक्ता क्र.२६/ Table No. 26
 महाराष्ट्र राज्यातील रोग अन्वेषण विभाग, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता
 Summary of workload at Disease Investigation Section, Pune in Maharashtra State

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	काम Work
1	2	3
1	जिवाणूशास्त्र प्रयोगशाळा Bacteriology Laboratory -	
	जिवाणूंच्या कृत्रिम वाढीकरीता तपासलेले उती / रक्त / इतर नमुने संख्या No. of tissue / blood / other samples processed for cultural examination	26
	केलेल्या जैव रासायनिक चाचण्यांची संख्या No. of biochemical tests performed	122
	केलेल्या जैविक चाचण्यांची संख्या No. of biological tests performed	162
	केलेल्या अँटीबायोटिक संवेदनाशीलता चाचण्यांची संख्या No. of antibiotic sensitivity tests carried Out	6
	ब्लड स्पीयर्स साठी तपासलेले नमुने No. of blood smear / impression smears examined	387
	सीईएमसाठी तपासलेले नमुने No. of swabs for CEM	0
	एलायझा चाचणीचे ग्लॅंडरसाठी तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples for tested for Glanders by	4324
	एलायझा चाचणीने सांसर्गिकी गर्भपातासाठी तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested for Brucellosis by ELISA	8535
	एलायझा चाचणीने इतर रोगांसाठी तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested by ELISA for other diseases	200
	कंपायलो बॅक्टेरियोसाठी लेल्या प्रिप्युइल नमुन्यांची संख्या No. of prepucial samples examined for Compylobacteriosis	2911
	पीसीआर वर तपासणी केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested by PCR	158
	इतर प्रयोगशाळा निवेदी, आय.व्ही.आर.आय. इ. यांचेकडे पाठविलेले नमुने संख्या No. of samples sent to other labs via	
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	16831
	जतन केलेल्या जिवाणूंची आयसोलेटसची संख्या No. of bacterial isolates maintained	5
	पीसीआरद्वारे प्रमाणित केलेल्या नवीन रोगांची संख्या No. of new diseases standardized by PCR	0
2	गोमवजशास्त्र प्रयोगशाळा Mycology Laboratory -	
	तपासणी केलेले खादय व वैरण नमुन्यांची संख्या No. of feed & fodder samples examined	156
	तपासणी केलेले धान्य नमुने संख्या No. of grain samples examined	85
	तपासणी केलेले स्कीन स्क्रॅपिंग नमुने संख्या No. of skin scrapings examined	0
	तपासणी केलेले इतर नमुन्यांची संख्या No. of other samples examined	0
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या एकूण नमुन्यांची संख्या Total no .of samples received & examined	241
	अभ्यासलेले बुरशिन्य घटनांची संख्या No. of fungal incidences studied	0
3	विकृतीशास्त्र प्रयोगशाळा Pathology Laboratory -	
	उती बदल विकृतीसाठी तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples examined by histopathology	263
	जैवरसायन शास्त्रासाठी तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples examined for biochemistry	564
	रक्ताचे गुणधर्म व रोगासाठी तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of Blood samples tested for hematology	542
	तपासलेल्या मुत्र नमुन्यांची संख्या No. of urine samples tested	12
	बीएसईसाठी तपासलेल्या मेंदू / खादय नमुन्यांची संख्या No. of brain / feed samples tested for BSE	161
	इतर प्रयोगशाळा निवेदी, आय.व्ही.आर.आय. इ. यांचेकडे पाठविलेले नमुने संख्या No. of samples sent to other labs via NIVEDI, IVRI,	
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या एकूण नमुन्यांची संख्या Total no. of samples received & examined	1542
	केलेल्या शवविच्छेदनांची संख्या No. of post mortem carried out	0
	बीएसई सर्वेक्षण करीता भेटी दिलेल्या खादय कारखान्यांची संख्या No. of feed factories visited for BSE surveillance	2
4	विषशास्त्र प्रयोगशाळा Toxicology Laboratory -	
	तपासलेल्या उती नमुन्यांची संख्या No. of tissue samples examined	167
	तपासलेल्या खादय व वैरण नमुन्यांची संख्या No. of feed & fodder samples examined	348
	तपासलेल्या पाणी नमुन्यांची संख्या No. of water samples examined	168
	तपासलेल्या इतर नमुन्यांची संख्या No. of other samples examined	49

तक्ता क्र.२६ चालू / Table No. 26 Contd.
महाराष्ट्र राज्यातील रोग अन्वेषण विभाग, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता
Summary of workload at Disease Investigation Section, Pune in Maharashtra State

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	काम Work
1	2	3
	इतर प्रयोगशाळा निवेदी, आय.व्ही.आर.आय. इ. यांचेकडे पाठविलेले नमुने संख्या No. of samples sent to other labs via NIVEDI, IVRI, etc.	
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	732
	अभ्यासिलेल्या विषबाधा घटनांची संख्या No. of poisoning incidences studied	3
	विष / विषपदार्थ तपासणीसाठी नव्याने प्रमाणित केलेल्या पद्धतीची संख्या No. of new method standardized for defection of toxins /	1
5	परजिवशास्त्र प्रयोगशाळा Parasitology Laboratory -	
	तपासलेले रक्त नमुने / रक्त काच पट्ट्याच संख्या No. of blood samples / blood smear examined	394
	तपासलेल्या शोण नमुन्यांची संख्या No. of faecal samples examined	297
	तपासलेल्या लयिका ग्रंथिच्या बायोप्सीची संख्या No. of lymph node biopsy examined	0
	ट्रायको मोनियसिससाठी तपासलेल्या प्रिप्युझल नमुन्यांची संख्या No. of prepucial samples examined for trichomoniasis	3352
	तपासलेल्या इतर नमुन्यांची संख्या No. of other samples received & examined	2
	एलायझा चाचणीने तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested by ELISA	
	पीसीआरद्वारे नव्याने प्रमाणित केलेल्या रोगांची संख्या No. of samples tested by PCR	21
	इतर प्रयोगशाळा निवेदी, आय.व्ही.आर.आय. इ. यांचेकडे पाठविलेले नमुने संख्या No. of samples sent to other labs via NIVEDI, IVRI, etc.	
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	4066
	परोपजीवीय अभ्यासाकरीता भेटी दिलेल्या प्रेक्षकांची संख्या No. of farms visited for parasitological studies	0
	पीसीआरद्वारे नव्याने प्रमाणित केलेल्या रोगांची संख्या No. of new diseases standardized by PCR	0
6	विषाणूशास्त्र व उती संवर्धन प्रयोगशाळा Virology & Cell culture Laboratory -	
	व्हायरस आयसोलेशन करीता तपासणी केलेल्या उती / रक्त / इतर नमुन्यांची संख्या No. of tissue / blood / other samples processed for virus isolation	0
	एलायझा चाचणीने आरबीआयसाठी तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested for IBR by ELISA	5925
	एलायझा चाचणीने बीव्हीडीसाठी तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested for BVD by ELISA	324
	एस एलायझा चाचणीद्वारे पीपीआर करीता तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested for PPR by S-ELISA	315
	सी एस एलायझा चाचणीद्वारे पीपीआर करीता तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested for PPR by C-ELISA	464
	रेबिज करीता तपासलेले नमुने संख्या No. of samples tested for rabies	10
	पीपीआर रोग नियंत्रणांतर्गत एलायझा पीपीआर तपासणी केलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples tested for PPR by ELISA under PPR-CP sero-surveillance	0
	एलायझा द्वारे इतर रोगांकरीता तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested by ELISA for other diseases	271
	इतर प्रयोगशाळा निवेदी, आय.व्ही.आर.आय. इ.यांचेकडे पाठविलेले नमुने संख्या No. of samples sent to other labs viz., NIVEDI, IVRI, etc.	998
	पीसीआरद्वारे तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested by PCR	3271
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	11578
	जतन केलेल्या विषाणू आयसोलेटची संख्या No. of viral isolates maintained	0
	पीसीआरद्वारे नव्याने प्रमाणित केलेल्या रोगांची संख्या No. of new diseases standardized by PCR	0
7	पशुरोग प्रयोगशाळा Cattle Diseases Laboratory-	
	क्षय रोगासाठी तपासलेल्या जनावरांची संख्या No. of animals tested for Tuberculosis	3223
	जोहनस रोगासाठी तपासलेल्या जनावरांची संख्या No. of animals tested for Johne's Disease	3468
	संसर्गजन्य गर्भपातासाठी गोळा केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples collected for Brucellosis	2669
	आयबीआर साठी गोळा केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples collected for IBR	2669
	कंपायलो बॅक्टेरिओलिससाठी गोळा केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples collected for Compylobacteriosis	1969
	ट्रायकोमोनियासिससाठी गोळा केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples collected for Trichomoniasis	1969
	बीव्हीडी तपासणी करीता संकलित केलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples collected for BVD	0
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	15967
	तपासणी संस्थेची एकूण संख्या No. of Institutes inspected	0

तक्ता क्र.२६ चालू / Table No. 26 Contd.
 महाराष्ट्र राज्यातील रोग अन्वेषण विभाग, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता
 Summary of workload at Disease Investigation Section, Pune in Maharashtra State

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	काम Work
1	2	3
8	कुक्कुट रोग निदान प्रयोगशाळा Poultry Disease Diagnostic Laboratory -	
	a) कुक्कुट विकृती शास्त्र प्रयोगशाळा Poultry Pathology Laboratory	
	रोअविमधील इतर प्रयोगशाळांकडे तपासणीसाठी पाठविलेले नमुने No. of samples received, collected & tested for histopathology	73
	b) कुक्कुट जिवाणुशास्त्र प्रयोगशाळा Poultry Bacteriology laboratory	
	तपासणी केलेल्या उती / रक्त / इतर नमुन्यांची संख्या No. of tissue / blood / other samples processed for cultural examination	210
	केलेल्या जैवरासायनिक चाचण्यांची संख्या No. of biochemical tested performed	138
	केलेल्या जैविक चाचण्यांची संख्या No. of biological tests performed	0
	केलेल्या प्रतीजैविक संवेदनशीलता चाचण्यांची संख्या No. of antibiotic sensitivity tests carried out	109
	कोलोफॉर्मसाठी तपासलेल्या पाण्याच्या नमुन्यांची संख्या No. of water samples tested for coliforms (MPN)	117
	तपासलेल्या पशुखादय नमुन्यांची संख्या No. of feed samples tested	199
	केलेल्या सालमोनेला प्लेट अग्लुटीनेशन चाचण्यांची संख्या No. of salmonella plate agglutination tests done	2608
	केलेल्या मायकोप्लाझा प्लेट अग्लुटीनेशन चाचण्यांची संख्या No. of mycoplasma plate agglutination tests done	5160
	तपासलेले तुसचे नमुने No. of litter samples tested	2
	इतर प्रयोगशाळांना पुष्टीकरणासाठी पाठविलेल्या नमुने / बॅक्टेरियल आयसोलेटची संख्या No. of samples / bacterial isolates sent to other labs for confirmation	0
	पीसीआर द्वारे तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested by PCR	1
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	8544
	जतन केलेल्या बॅक्टेरियल आयसोलेटची संख्या No. of bacterial isolates maintained	0
	पीसीआरद्वारे प्रमाणित केलेल्या नवीन रोगांची संख्या No. of new diseases standardized by PCR	0
	c) कुक्कुट विषाणुशास्त्र प्रयोगशाळा Poultry Virology Laboratory	
	व्हायरस आयसोलेशन करीता तपासणी केलेल्या उती / रक्त / इतर नमुन्यांची संख्या No. of tissue / blood / other samples processed for virus isolation	17
	केलेल्या एजीपीटी चाचण्यांची संख्या No. of AGPT test done	0
	केलेल्या एचआय चाचण्यांची संख्या No. of HI tested carried out	2881
	व्हायरस आयसोलेशन करीता तपासणी केलेल्या उती / रक्त / इतर नमुन्यांची संख्या No. of samples tested for Avian Influenza (Ag)	
	a. क्लोकल स्वॅब Cloacal swabs	8482
	b. ट्रॅकियल स्वॅब Tracheal swabs	7596
	c. कॉवडयांच्या बाजारातून जीवत पक्षांचे घेतलेले नमुने Samples collected from live bird market	0
	d. पर्यावरणीय नमुन्यांची संख्या Environmental samples	236
	बर्ड फ्लू एंटीबॉडीसाठी केलेल्या एलाइझा चाचण्यांची संख्या No. of ELISA for Avian Influenza (Ab)	8355
	इतर एव्हियन डीसीजेस करीता केलेल्या एलाइझा चाचण्यांची संख्या No. of ELISA for other avian diseases	0
	राष्ट्रीय स्तरावरील इतर प्रयोग शाळांना पाठविलेले नमुने संख्या No. of samples sent to other national level labs	29
	पीसीआरद्वारे तपासलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples tested by PCR	7981
	प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples received & examined	35577
	एकूण Grand total (a+b+c)	44194
	जतन केलेल्या वायरल आयसोलेटची संख्या No. of viral isolates maintained	0
	पीसीआर द्वारे प्रमाणित केलेल्या नवीन रोगांची संख्या No. of new diseases standardized by PCR	0
	साल्मोनेल्लोसिससाठी तपासलेल्या पक्षांची संख्या No. of birds tested for salmonellosis	100
	केलेली शवविच्छेदने No. of post mortems carried out	209
	शासकीय कुक्कुट प्रक्षेत्रावर अभ्यासिकेच्या मरतुकीच्या घटनांची संख्या No. of samples study of mortality on Govt poultry farm	0
	भेटी दिलेल्या व तपासणी केलेल्या अंडी उबवणी केंद्रांची संख्या No. of hatcheries visited & monitoring done	8
	भेटी दिलेल्या सधन कुक्कुट विकास प्रकल्पांची संख्या No. of IPD blocks visited	2
	खाजगी प्रक्षेत्र / अंडी उबवणी केंद्राना दिलेल्या भेटीची संख्या No. of private farms / hatcheries visited	26

तक्ता क्र.26 चालू / Table No. 26 Contd.

महाराष्ट्र राज्यातील रोग अन्वेषण विभाग, पुणे यांचे कामकाज दर्शविणारा तक्ता
Summary of workload at Disease Investigation Section, Pune in Maharashtra State

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	काम Work
1	2	3
9	गुरांमधील रोगांचे सर्वेक्षण Animal Disease Surveillance -	
	संकलित केलेले तपासणी केलेले रक्तजल / दूध नमुन्यांची संख्या No. of serum samples / milk samples collected & tested	4348
	निवेदी बंगलोर येथे पाठविलेल्या रक्तजल / दूध नमुन्यांची संख्या No. of serum samples sent to NIVEDI, Bangalore	1609
	संकलित केलेल्या व तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples collected & tested	5957
	पशुरोग सर्वेक्षणासाठी भेट दिलेल्या ठिकाणांची संख्या No. of places visited for animal disease surveillance	0
	रोग प्रादुर्भावामध्ये रोग कारणमिमांसा करणेसाठी दिलेल्या भेटी व अभ्याससंख्या No. of outbreaks attended & studied for epidemiology	31
	रोगासंबंधिच्या अंदाजांची संख्या No. of disease forecasting done	11
	केलेल्या प्रकाशनांची छोटे वृत्तपत्र व पुस्तिकांची संख्या No. of publications done viz., bulletins, leaflets, etc.	0
10	लाळ खुरकुत रोग निदान प्रयोगशाळा Foot & Mouth Disease Laboratory -	
	एलायझा चाचणीद्वारे सिरॉसर्व्ह लन्ससाठी प्राप्त झालेल्या व तपासणी केलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples received &	2519
	दिवा चाचणीसाठी प्राप्त झालेल्या व तपासलेल्या रक्तजल नमुन्यांची संख्या No. of serum samples received & tested by DIVA	3142
	एफएमडी विषाणूचा तपासणीसाठी केलेल्या उती नमुन्यांची संख्या No. of tissue samples tested & typed for FMD virus	50
	एपीएमडी-सीपी सर्वेक्षण अंतर्गत डीएफएमडी/आयव्हीआर आय येथे पाठविलेल्या नमुन्यांची संख्या No. of samples sent to DFMD / IVRI	0
	तपासणी केलेल्या नमुन्यांची एकूण संख्या Total no. of samples tested	5711
	पुरवठा केलेल्या प्रिझर्वेटिव व्हायलची संख्या No. of preservative vials supplied	230
	एफएमडी सिरॉसर्व्ह लन्स करीता भेटी दिलेल्या प्रक्षेपांची संख्या No. of visits to farms for FMD serosurveillance	9
	भेटी दिलेल्या पशुवैद्यकीय संस्थांची संख्या No. of Vet. Institutes visited	98
	एफएमडी लसकरण मॉनिटरिंगसाठी भेटी दिलेल्या गावांची संख्या No. of villages visited for monitoring of FMD Vaccination	102
	भेटी दिलेल्या गुरांचे आठवडीबाजार / कॅटल स्लमची संख्या No. of weekly cattle markets / cattles slums attended	5
	रोग परिस्थिती विज्ञानासाठी अभ्यासिकेच्या रोगप्रादुर्भावाची संख्या No. of outbreaks studied for epidemiology	3
	जिल्हा तालुका स्तरावर घेतलेल्या जागरूकता शिबिरातील उपस्थिती संख्या No. of district / block level awareness camps (IEC)	10

तक्ता क्र. २७ / Table No. 27

महाराष्ट्र राज्यातील श्वानदंशरोग प्रतिबंधक पथकांचे (२) कामकाज दर्शविणारा तक्ता
Summary of workload at Rabies control units (2) in Maharashtra State

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	पुणे Pune	छ.संभाजीनगर Chh.Sambhaji nagar
1	2	3	4
1	१ एप्रिल रोजी शिल्लक असलेल्या कुत्र्यांची संख्या Opening balance of dogs as on 1st April	0	0
2	पकडलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs seized	2405	9587
3	एकूण कुत्र्यांची संख्या (१+२) Total No. of dogs (1+2)	2405	9587
4	सोडून देण्यात आलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs released	2405	9587
5	एबीसी कार्यक्रमाखाली शस्त्रक्रिया केलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs operated under ABC program	0	0
6	नष्ट केलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs euthenised	0	0
7	वैद्यकीय महाविद्यालयाकडे प्रयोगासाठी पाठविण्यात आलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs supplied to medical college for	0	0
8	पळून गेलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs escaped	0	0
9	विल्हेवाट लावलेल्या कुत्र्यांची संख्या (४ ते ८) Total No. of dogs disposal (4 to 8)	2405	9587
10	३१ मार्च रोजी शिल्लक कुत्र्यांची संख्या (३ वजा ९) Closing balance of dogs as on 31st March (3 - 9)	0	0
11	लसीकरण केलेल्या कुत्र्यांची संख्या No. of dogs immunised	3359	9587
12	श्वानदंशोत्तर उपचार केलेल्या जनावरांची संख्या No. of animals treated with postbite A.R.V.		
	अ) गुरे Cattle	0	19
	ब) कुत्रे Dogs	0	119
	क) इतर Others	0	54
13	रोगनिदानाकरिता रो.अ.वि. पुणे येथे पाठविलेले नमुने No. of specimens sent for disease diagnosis to DIS, Pune	0	0
14	आयोजित / उपस्थित राहिलेले श्वान प्रदर्शन Dog shows organised / attended	0	2
15	मोठ्या जनावरांच्या लसीकरणाची शिबिरे Large animals vaccination camps	0	2

पशुसंवर्धन विभागाच्या विविध संस्थांमध्ये नोंद झालेल्या संसर्गजन्य रोगांची माहिती दर्शविणारा तक्ता

No. of Out Breaks Recorded in various insitutions in Animal Husbandry Department

अ. क्र. Sr. No.	वर्ग Category	रोगाचे नाव Name of Disease	प्रादुर्भावांची संख्या No. of OutBreaks	लागण झालेल्या गावांची संख्या No. of Villages Affected	बाधित झालेली जनावरे / पक्ष्यांची संख्या No. of Animals / Birds Attacked	मृत्यू पावलेल्या जनावरे/ पक्ष्यांची संख्या No. of Animals/ Birds Died
1	2	3	4	5	6	7
1	गुरे / म्हशी Cattle / Buffalo	१. घटसर्प / Haemorrhagic Septicemia	1	1	1	0
		२. फऱ्या / Black Quarter	1	1	5	2
		३. पी. पी. आर. / Peste des Petits Ruminants	0	0	0	0
		४. लाळ्या खुरकुत रोग / Foot & Mouth Disease	2	2	12	0
		५. विषबाधा / Botulism	0	0	0	0
		६. श्वानदंश / Antirabies	0	0	0	0
		७. काळपुळी / Anthrax	0	0	0	0
		८. सांसर्गिक गर्भपात / Brucellosis	0	0	0	0
		९. आंत्रविषार / Enterotoxaemia	0	0	0	0
		१०. थायलेरिआसिस/Theileriasis	0	0	0	0
		११. सरा / Surra	0	0	0	0
		१२. इतर/Other (लंपी स्किन डिसिज)	4189	35	470824	38198
		१३. इतर/Other (अनाप्लास्मासिस)	0	0	0	0
2	शेळ्या- मेंढ्या / Sheep & Goat	१. पी. पी. आर. / Peste des Petits Ruminants	6	3	5554	558
		२. शेळ्या व मेंढ्यांच्या देवी Sheep & Goat Pox	0	0	0	0
		३. आंत्रविषार / Enterotoxaemia	0	0	0	0
		४. घटसर्प / Haemorrhagic Septicemia	1	1	2	2
		५. काळपुळी / Anthrax	0	0	0	0
		६. श्वानदंश / Antirabies	0	0	0	0
		७. सरा / Surra	0	0	0	0
		८. नील जिक्का / Blue Tongue	0	0	0	0
		९. बोटुलिझम / Botulism	0	0	0	0
		१०. लाळ्या खुरकुत रोग / Foot & Mouth Disease	0	0	0	0
		११. थायलेरिआसिस/Theileriasis	0	0	0	0
		१२. इतर/Other (अनाप्लास्मासिस)	0	0	0	0
		3	कोंबड्या / Poultry	१. कॉक्सिडीओसीस / Coccidiosis	0	0
२. सालमोनेल्ला / Salmonella	0			0	0	0
३. मानमोडी / Ranikhet	0			0	0	0
४. कोंबड्यांच्या देवी / Fowl Pox	0			0	0	0
५. श्वानदंश / Antirabies	0			0	0	0
६. बर्ड फ्लू / Bird Flue	0			0	0	0
७. आयबीडी / Infectious bursal disease, Gumboro	0			0	0	0
८. मरेक्स / Marex	0			0	0	0
९. निदान न झालेले / Not Dignosed	0			0	0	0
4	डुकरे / Pigs			१. सुकर ताप / Swine Fever	3	2
		२. श्वानदंश / Antirabies	0	0	0	0
		३. घटसर्प / Haemorrhagic Septicemia	0	0	0	0
5	घोडे /	१. ग्लँडर्स / Glanders	3	3	3	3

तक्ता क्र. २९ / Table No. 29

गोठीत रेत प्रयोगशाळा व जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र मधील गोठीत रेतमात्रांचा हिशोब

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	गोठीत रेत प्रयोगशाळा Frozen Semen Laboratory		१ एप्रिल रोजीची सुरुवातीची शिल्लक Opening balance as on 1st April		गोठीत रेतमात्रा उत्पादन FS doses produced	
		पैदाशीचे वळू Breeding bulls	वळूमाफत मिळालेली रेतन संकलन Semen collection obtained from	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC
1	2	3	4	5	6	7	8
1	विदेशी जर्सी Exotic - Jersey	4	232	667691	79591	164789	0
2	विदेशी होलस्टीन Exotic - Holstein	11	375	665172	230100	431950	0
3	A) एकूण विदेशी Total Exotic	15	607	1332863	309691	596739	0
4	जर्सी संकरीत-५०% Jersey cross bred-50%	15	610	0	0	0	0
5	जर्सी संकरीत-६२.५% Jersey cross bred-62.5%	0	0	0	0	0	0
6	जर्सी संकरीत-७५% Jersey cross bred-75%	5	126	0	0	0	0
7	एकूण जर्सी संकरीत Total Jersey Crossbred	20	736	0	0	0	0
8	होलस्टीन संकरीत-५०% Holstein cross bred-50%	8	390	0	0	0	0
9	होलस्टीन संकरीत-६२.५% Holstein cross bred-62.5%	0	0	0	0	0	0
10	होलस्टीन संकरीत-७५% Holstein cross bred-75%	11	551	0	0	0	0
11	एकूण होलस्टीन संकरीत Total Holstein Crossbred	19	941	0	0	0	0
12	B) एकूण संकरीत Total Crossbred	39	1677	0	0	0	0
13	अ) देवणी Deoni	3	68	86008	13840	33409	0
14	ब) डंगी Dangi	16	531	202527	43588	125974	0
15	क) गवळाउ Gavlau	9	328	138884	16522	63560	0
16	ड) खिलार Khillar	0	0	93688	88734	131154	0
17	इ) लाल कंधारी Lal kandhari	0	0	201261	28879	62763	0
	फ) गिर Gir	12	466	0	41238	0	
	ग) सहिवाल Sahival	12	288	0	0	0	
18	ह) इतर Other	0	0	0	0	0	0
19	C) एकूण देशी Total Indigenous	52	1681	722368	232801	416860	0
20	पंढरपुरी Pandharpuri	19	661	75851	23440	68906	0
21	नागपुरी Nagpuri	0	0	5560	2833	0	0
22	सुरती Surati	0	0	23894	6555	0	0
23	मुन्हा Murrha	53	2466	120413	96681	405091	0
24	जाफराबादी Jafraabadi	0	0	440	4441	0	0
25	इतर Other	0	0	0	0	0	0
26	D) एकूण महिष Total Buffaloe	72	3127	226158	133950	473997	0
27	एकूण Total (A+B+C+D)	178	7092	2281389	676442	1487596	0
28	पैदाशीच्या धोरणानुसार आवश्यकता Requirement as per breeding Policy	236	--	--	--	--	--
29	आवश्यकतेनुसार कमी किंवा जादा More or less as per requirement	-58	--	--	--	--	--
30	एकूण गोठीत रेतमात्रा तयार करण्यासाठी आलेला खर्च (रु. लाख) Expenditure incurred to produce total FS doses (Rs. Lakh)	--	--	--	--	852.27	--
31	एक गोठीत रेतमात्रा तयार करण्यासाठी आलेला खर्च (रु.) Expenditure incurred to produce one FS doses (Rs.)	--	--	--	--	57.29	--

Account of Frozen Semen Doses at Frozen Semen Laboratory & District AI Centre

इतर संस्थेकडून विकत/ मिळालेल्या Purchased/ Received from other inst. / MLDB		एकूण गोठीत रेतमात्रा Total FS doses		पुरविलेल्या गोठीत रेतमात्रा FS doses supplied		चाचणीसाठी / वाया गेलेल्या गोठीत रेतमात्रा FS doses used for testing / wasted		एकूण विनियोग केलेल्या गोठीत रेतमात्रा FS doses disposed		३१ मार्च अखेरची शिल्लक Closing balance as on 31st March	
गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC	गोठीत रेत प्रयोगशाळा FS Lab.	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र DAIC
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
99218	192498	931698	272089	183968	167453	53624	1874	237592	169327	694106	102762
116594	650932	1213716	881032	689409	708677	62559	11195	751968	719872	461748	161160
215812	843430	2145414	1153121	873377	876130	116183	13069	989560	889199	1155854	263922
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
28675	36769	148092	50609	66575	33720	13337	258	79912	33978	68180	16631
2111	124159	330612	167747	102860	115745	26632	2476	129492	118221	201120	49526
41873	32220	244317	48742	108735	28341	15355	533	124090	28874	120227	19868
59541	230325	284383	319059	100412	228907	10468	3085	110880	231992	173503	87067
19604	39845	283628	68724	110379	52632	9673	361	120052	52993	163576	15731
0	45295	0	86533	0	32988	0	468	0	33456	0	53077
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
151804	508613	1291032	741414	488961	492333	75465	7181	564426	499514	726606	241900
0	49410	144757	72850	50436	48822	18324	943	68760	49765	75997	23085
0	8870	5560	11703	5560	7555	0	108	5560	7663	0	4040
0	16421	23894	22976	16421	14885	0	35	16421	14920	7473	8056
386219	598525	911723	695206	615148	518926	75731	6800	690879	525726	220844	169480
16000	8356	16440	12797	8356	7056	0	45	8356	7101	8084	5696
	5286	0	5286	0	0		0	0	0	0	5286
402219	686868	1102374	820818	695921	597244	94055	7931	789976	605175	312398	215643
769835	2038911	4538820	2715353	2058259	1965707	285703	28181	2343962	1993888	2194858	721465
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Livestock strength of BMF- under MLDB

अ. क्र. Sr. No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	पैदाशीच्या गायी/ म्हशी Breeding Cows/ Buffaloes	कालवडी Female calves	१ ते २ वर्षातील कालवडी Heifers 1 to 2 Years	२ ते ३ वर्षातील कालवडी Heifers 2 to 3 Years	नर वासरे Male calves	१ ते २ वर्षामधील वळू Bulls 1 to 2 Years	२ ते ३ वर्ष व त्यावरील वळू Bulls 2 to 3 years & above	पैदाशीचे वळू Breeding bulls	बैल Bullocks	एकूण कळप स्थिती Total Herd Position
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
वळूमाता केंद्रे Bull Mother Farms											
1	अ) सुरवातीस असलेल्या Opening balance	703	0	213	267	0	198	155	9	2	1547
2	ब) अंतर्गत बदल Internal change	60	0	0	53	0	0	0	0	0	113
3	क) जन्म Calves born	0	220	0	0	222	0	0	0	0	442
4	ड) पावती Receipt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	इ) खरेदीचे वर्ष Purchased during the year	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	फ) मृत्यू संख्या Deaths	38	25	16	5	65	11	1	0	0	161
7	ग) विक्री Sale	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	ह) मपविमंच्या इतर संस्थेकडे वर्ग Transferred to other Instt. of MLDB	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	य) बदल Conversions	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	र) अखेरची शिल्लक Closing balance	725	195	197	209	157	187	154	9	2	1835
11	ल) गुणवत्तेचे निकष पूर्ण करणारी गुरे No. of Animals Meeting the Quality Standards	271	114	119	109	80	105	64	2	2	866
12	व) पैदाशीचे धोरणानुसार आवश्यक गाय/म्हशी Requirement as per breeding Policy	360	59	59	49	49	44	30	1	0	651
13	क्ष) आवश्यकतेप्रमाणे कमी किंवा जास्त More or less as per requirement	-89	55	60	60	31	61	34	1	2	215
शासकीय पशुपैदास प्रक्षेत्र Cattle Breeding Farm											
1	अ) सुरवातीस असलेल्या Opening balance	78	0	20	48	0	22	23	3	3	197
2	ब) अंतर्गत बदल Internal change	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	क) जन्म Calves born	0	9	0	0	17	0	0	0	0	26
4	ड) पावती Receipt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	इ) खरेदीचे वर्ष Purchased during the year	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	फ) मृत्यू संख्या Deaths	20	8	4	1	8	7	1	0	0	49
7	ग) विक्री Sale	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	ह) मपविमंच्या इतर संस्थेकडे वर्ग Transferred to other Instt. of MLDB	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	य) बदल Conversions	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	र) अखेरची शिल्लक Closing balance	58	1	16	47	9	15	22	3	3	174
11	ल) गुणवत्तेचे निकष पूर्ण करणारी गुरे No. of Animals Meeting the Quality Standards	58	5	12	44	12	15	22	3	3	174
12	व) पैदाशीचे धोरणानुसार आवश्यक गाय/म्हशी Requirement as per breeding Policy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	क्ष) आवश्यकतेप्रमाणे कमी किंवा जास्त More or less as per requirement	58	5	12	44	12	15	22	3	3	174

तक्ता क्र. ३० चालू / Table No. 30 Contd.
म.प.वि.मं. अंतर्गत वळूमाता प्रक्षेत्र, पशुपैदास प्रक्षेत्र व वळू संगोपन केंद्र येथील पशुधनाची संख्या
Livestock strength of BRC- under MLDB

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	नर वासरे Male calves		१ ते २ वर्षांमधील वळू Bulls 1 to 2 Years		२ - ३ वर्ष व त्यावरील वळू Bulls 2 - 3 years & above		पैदाशीचे वळू Breeding bulls		बैल Bullocks		एकूण कळप स्थिती Total Herd Position	
		गायवर्ग Cattle	महिष Buffaloe	गायवर्ग Cattle	महिष Buffaloe	गायवर्ग Cattle	महिष Buffaloe	गायवर्ग Cattle	महिष Buffaloe	गायवर्ग Cattle	महिष Buffaloe	गायवर्ग Cattle	महिष Buffaloe
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
वळू संगोपन केंद्र Bull Rearing Centre													
1	अ) सुरवातीस असलेल्या Opening balance	3	0	13	7	25	6	0	0	0	0	41	13
2	ब) अंतर्गत बदल Internal change	0	0	0	0	6	4	0	0	0	0	6	4
3	क) जन्म Calves born	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	ड) पावती Receipt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	इ) खरेदीचे वर्ष Purchased during the	4	11	8	9	2	2	0	0	0	0	14	22
6	फ) मृत्यू संख्या Deaths	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
7	ग) विक्री Sale	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	ह) मपविमंच्या इतर संस्थेकडे वर्ग	0	0	0	0	10	0	0	0	0	0	10	0
9	य) बदल Conversions	0	0	6	4	0	0	0	0	0	0	6	4
10	र) अखेरची शिल्लक Closing balance	7	11	14	12	23	12	0	0	0	0	44	35
11	ल) गुणवत्तेचे निकष पूर्ण करणारी गुरे No. of Animals Meeting the Quality	7	11	14	12	17	12	0	0	0	0	38	35
12	व) पैदाशीचे धोरणानुसार आवश्यक गाय/महशी Requirement as per breeding Policy	8	2	39	5	39	6	0	0	0	0	86	13
13	क्ष) आवश्यकतेप्रमाणे कमी किंवा जास्त More or less as per requirement	-1	9	-25	7	-22	6	0	0	0	0	-48	22

तक्ता क्र. ३१ / Table No. 31
गोठीत रेत प्रयोगशाळा व जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र मधील द्रवनाचा हिशोब
Account of LN₂ at Frozen Semen Laboratory & District AI Centre

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	गो. रे. प्र. F. S. Lab	जि. कृ. रे. कें. D. A. I. C.
1	2	3	4
1	1 एप्रिल रोजी द्रवनाची आरंभीची शिल्लक Opening balance of LN ₂ as on 1st April	2572.00	63163.84
2	मुख्यालयी उत्पादित द्रवना LN ₂ produced at HQ	0.00	0.00
3	म.प.वि.मं कडून प्राप्त झालेले द्रवना Quantity of LN ₂ Received from MLDB	0.00	546820.80
4	खरेदी केलेले द्रवना Quantity of LN ₂ purchased	128134.00	2326700.02
5	खात्याच्या इतर संस्थेकडून मिळालेले / उसनवार घेतलेले द्रवना LN ₂ Received / borrowed from other Institute of Dept.	0.00	5521.50
6	एकूण द्रवना Total quantity of LN ₂	130706.00	2942206.16
7	प्रयोगशाळेसाठी वापरलेले द्रवना Quantity of LN ₂ used for Laboratory	117125.50	112125.00
8	द्रवनापात्र थंड करणेसाठी वापरलेले द्रवना LN ₂ used for cooling of LN ₂ containers	4957.00	50891.70
9	पुरवठा केलेले द्रवना Quantity of LN ₂ supplied	0.00	2040016.10
10	इतर संस्थांना उसनवार दिलेले द्रवना LN ₂ borrowed to other Institute of Dept.	0.00	5521.00
11	बाष्पीभवन झालेले द्रवना Quantity of LN ₂ evaporated	6168.00	222035.76
12	द्रवना बाष्पीभवनाची टक्केवारी Percentage of Evaporation of LN ₂	4.72	7.55
13	विनियोग केलेले एकूण द्रवना Total Quantity of LN ₂ disposed off	128250.50	2430589.56
14	31 मार्च रोजी शिल्लक द्रवना Closing balance of LN ₂ as on 31st March	2455.50	511616.60
15	एक कृत्रिम रेतन करण्यासाठी लागणारे द्रवना (ली) LN ₂ required to perform one Insemination (Ltr)	0.00	1.49
16	एक कृत्रिम रेतन करण्यासाठी लागणा-या द्रवनाची किंमत (रु.) Cost of LN ₂ required to perform one Insemination (Rs.)	0.00	31.77
17	केलेले कृत्रिम रेतन Artificial Insemination Done	0.00	1635130.00
18	जन्मालेलीसारे Calves Born	0.00	610102.33
19	एक लिटर द्रवनाची खरेदी किंमत (रु.) Purchase Cost of LN ₂ per Litre (Rs.)	19.49	21.37
20	एक अतिशित वळूबीजमात्रा तयार करण्यास लागलेल्या द्रवनाची किंमत (रु.) Cost of LN ₂ required to produce one FS Dose (Rs.)	1.67	0.00

तक्ता क्र. ३२ / Table No. 32

म.प.वि.मं. च्या वळूमाता प्रक्षेत्र, वळू संगोपन केंद्र व राज्यस्तरीय पशुपैदास प्रक्षेत्रांच्या कार्यभाराचा तपशील
Summary of workload of BMF, BRC - under MLDB & CBF - under State Sector

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	वळूमाता केंद्र BMF	पशुपैदास प्रक्षेत्र CBF	वळू संगोपन केंद्र BRC	
1	2	3	4	5	
1	प्रक्षेत्रावरील सरासरी गायी व म्हशी Avg. No. of Cow & Buffalo on the farm	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	69	0	0
		क) देशी Indigenous	70	58	0
		ड) महिष Buffalo	89	0	0
2	दुध देण्याच्या कालावधीत दिलेले सरासरी दुध (लि.) Avg. Milk yield during lactation period(Ltrs.)	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	1474	0	0
		क) देशी Indigenous	907	570	0
		ड) महिष Buffalo	1390	0	0
3	दुध देण्याचा सरासरी कालावधी (दिवस) Avg. length of lactation (Days)	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	298	0	0
		क) देशी Indigenous	247	240	0
		ड) महिष Buffalo	309	0	0
4	पहिल्या वेताचे सरासरी वय (दिवस) Avg. age at first calving (Days)	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	1293	0	0
		क) देशी Indigenous	1520	1050	0
		ड) महिष Buffalo	1541	0	0
5	दोन वेतांमधील सरासरी कालावधी (दिवस) Avg. intercalving period (Days)	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	653	0	0
		क) देशी Indigenous	516	450	0
		ड) महिष Buffalo	544	0	0
6	वार्षिक दुध उत्पादन (लि. '०००) Milk production during the year (Ltrs. '000)	371.20	9500.00	0	
7	वार्षिक दुध विक्री (लि. '०००) Milk sold during the year (Liters '000)	284.17	0.00	0	
8	दुध विक्रीतून मिळालेला रक्कम (रु. '०००) Receipt realised by sale of milk (Rs. '000)	11860.81	0.00	0	
9	पैदाशासाठी विकलेल्या वळूंची संख्या No. of Males sold for breeding	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	0	0	0
		क) देशी Indigenous	0	0	0
		ड) महिष Buffalo	0	0	0
		एकूण Total	0	0	0
10	पैदाशासाठी पुरविलेल्या वळूंची संख्या No. of Males supplied for breeding	अ) विदेशी Exotic	0	0	0
		ब) संकरित Cross bred	0	0	7
		क) देशी Indigenous	0	0	3
		ड) महिष Buffalo	0	0	0
		एकूण Total	0	0	10
11	प्रक्षेत्रावर असलेली जमीन (हेक्टर्स) land of the farm (Hectors)	एकूण जमीन (हेक्टर्स) Total land (Hectors)			
		अ) पिकाखालील जमीन Land under cultivation	389.28	10.00	27.28
		ब) प्रक्षेत्रावरील जमीन Gross Cropped area	300.50	10.00	12.96
		क) रस्ते, इमारती, ताली इ. खालील जमीन Land under roads, buildings & Lakes etc.	486.53	6.00	22.19
		ड) गवतासाठी राखीव क्षेत्र Land reserved for hay	569.53	10.80	0.00
		इ) चराऊ क्षेत्र (हेक्टर्स) Grazing land (H)	1035.95	14.00	17.84

तक्ता क्र. ३२ चालू / Table No. 32 Contd.

अ.क्र. Sr.No.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	वळूमाता केंद्र BMF	पशुपैदास प्रक्षेत्र CBF	वळू संगोपन केंद्र BRC
1	2	3	4	5

तक्ता क्र. ३२ चालू... / Table No. 32 Continue...

अ.क्र.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	वळूमाता केंद्र	पशुपैदास	वळू संगोपन केंद्र	
1	2	3	4	5	
12	वैरण उत्पादन (टन) Fodder production (Ton)	अ) ओला Green ब) सुका Dry क) वैरण उत्पादन प्रति हेक्टर्स (टन) Fodder production per hector (Ton)	10242.37 1230.66 54.56	6.00 74.00 37.60	550.73 19.00 49.82
13	वाटलेल्या वैरणाच्या चान्यांचे बीज (कि.) Fodder seeds distributed (Kg.)	0.00	0.00	0.00	
14	वाटलेल्या चान्यांचे संच ('०००) Grass sets distributed ('000)	3368.00	0.00	13.90	
15	विकत घेतलेली वाळलेली वैरण (टन) Dry fodder purchased (Ton)	0.00	70.00	85.98	
16	वैरण खरेदीसाठी केलेला खर्च ('००० रु.) Expenditure incurred on purchase of fodder (Rs. '000)	0.00	115.72	776.17	
17	मपविमंचे क्षेत्राकडून मिळालेली वैरण / चारा (टन) Fodder received from other farm of MLDB (Ton)	0.00	0.00	0.00	
18	मपविमंचे क्षेत्राकडून मिळालेली वैरण / चारा किंमत ('००० रु.) Cost of Fodder received from other farm of MLDB (Rs. '000)	0.00	0.00	0.00	
19	खाद्य व आंबोण खरेदी (टन) Feed & concentrates purchased (Ton)	1870.75	65.23	36.00	
20	खाद्य व आंबोण खरेदीत झालेला खर्च ('००० रु.) Expenditure incurred on purchase of Feed and concentrates (Rs. '000)	5932.29	848.43	1025.20	
21	महसुली जमा ('000 रु.) Revenue Receipts ('000 Rs.)	19496.62	0.00	277.62	
	काल्पनिक जमा ('000 रु.) Notional Receipt ('000 Rs.)	58643.98	0.00	2492.58	
	एकूण जमा ('000 रु.) Total Receipt ('000 Rs.)	78140.60	0.00	2770.20	
22	झालेला खर्च ('००० रु.) Expenditure incurred (Rs. '000)	अ) पगार व भत्ते Pay & allowances ब) इतर Others एकूण Total	57937.13 9883.51 67820.65	2320.47 818.34 3138.81	12822.13 5497.62 18319.74

तक्ता क्र. ३३ / Table No.33

म. प. वि. मं. च्या वळूमाता व वळू संगोपन केंद्र, राज्यस्तरीय पशुपैदास केंद्रांचे रु. एक आवकेशी खर्चाचे गुणोत्तर
Operating Cost of BMF, BRC & State level CBF in ratio with receipt of Rs. One

(पगार व भत्ते वगळून / Excluding Pays & Allowances)

अ.क्र. Sr.No.	पशुपैदास प्रक्षेत्र Cattle Breeding Farm	ठिकाण Place	एकूण आवक Total Receipt			पगार व भत्ते सोडून खर्च Excl.pay & allowances	खर्चाचे एक रु. आवकेशी गुणोत्तर Expd. Ratio to receipt of
			महसुली Revenue	काल्पनिक Notional	एकूण Total		
1	2	3	5	6	7	8	9
1	महाराष्ट्र पशुधन विकास	ताथवडे, पुणे Tathwade, Pune	5486.56	19548.19	25034.75	200.00	0.01
2	मंडळ यांचे अंतर्गत वळूमाता	जत, सांगली Jath, Sangli	2929.06	1620.00	4549.06	526.30	0.12
3	संगोपन केंद्र Bull Mother	जुनोनी, सोलापूर Junoni, Solapur	648.72	11547.36	12196.08	606.43	0.05
4	Farm under Maharashtra Livestock Development Board	कोपरगाव, अहमदनगर Kopergaon, Ahmednagar	1465.43	395.11	1860.54	2413.12	1.30
5		हिंगोली Hingoli	4566.17	11117.27	15683.44	802.47	0.05
6		पोहरा, अमरावती Pohra, Amravati	1392.13	9590.13	10982.26	0.00	0.00
7		वडसा, गडचिरोली Wadsa, Gadchiroli	3008.55	4825.92	7834.47	5335.19	0.68
8	एकूण (१+७) Total (1+7)		19497	58644	78141	9884	0.13
9	महाराष्ट्र पशुधन विकास	औरंगाबाद Aurangabad	22	527	549	1645	3.00
10	मंडळ अंतर्गत वळू संगोपन केंद्र BRC under MLDB	नागपूर Nagpur	256	1966	2221	3853	1.73
11	एकूण (९+१०) Total (9+10)		278	2493	2770	5498	1.98
12	एकूण (८+११) Total (8+11)		19774	61137	80911	15381	0.19
13	राज्यस्तरीय पशुपैदास प्रक्षेत्र CBF -State Sector	हेटीकुंडी, वर्धा Hetikundi, Wardha	0	0	0	818	0.00
	एकूण (१२+१३) Total (12+13)		19774	61137	80911	16199	0.20

राज्यातील मान्यताप्राप्त कत्तलखान्यात कत्तल केलेल्या जनावरांची जिल्हानिहाय संख्या
Districtwise No. of Animals Slaughtered in Recognized Slaughter Houses

अ.क्र. Sr.No.	जिल्ह्याचे / विभागाचे नाव	नोंदणीकृत कत्तलखान्यांची संख्या No. Of Registered Slaughter Houses	चालू कत्तलखान्यांची संख्या Registered Slaughter Houses in Working Condition	महिष Buffalo			एकूण Total	शेळ्या Goat	मेंढ्या Sheep	एकूण शेळ्या मेंढ्या Total Goat Sheep	डुकरे Pigs	Name of District / Region
				म्हैस Female	लहान Small	मोठे Big						
1	2	3	4	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	बृहन्मुंबई	1	1	60495	54248	7646	122389	458492	0	458492	23902	Mumbai
2	ठाणे	3	2	4119	0	7624	11743	23926	1358	25284	0	Thane
3	पालघर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Palghar
4	रायगड	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Raigad
5	रत्नागिरी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Sindhudurg
मुंबई विभाग		4	3	64614	54248	15270	134132	482418	1358	483776	23902	Mumbai Region
7	नाशिक	7	7	232383	0	2383	234766	0	0	0	0	Nashik
8	धुळे	4	2	0	0	0	0	0	0	0	0	Dhule
9	नंदुरबार	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Nandurbar
10	जळगाव	13	2	252	777	306	1335	0	0	0	0	Jalgaon
11	अहमदनगर	7	3	223	0	649	872	0	0	0	0	Ahmednagar
नाशिक विभाग		34	14	232858	777	3338	236973	0	0	0	0	Nashik Region
12	पुणे	10	5	30585	2458	148	33191	0	0	0	0	Pune
13	सातारा	1	1	107060	0	0	107060	0	0	0	0	Satara
14	सांगली	1	1	156	0	0	156	0	0	0	0	Sangli
15	सोलापूर	4	1	181987	0	0	181987	0	0	0	0	Solapur
16	कोल्हापूर	13	1	26951	0	18	26969	0	0	0	0	Kolhapur
पुणे विभाग		29	9	346739	2458	166	349363	0	0	0	0	Pune Region
17	छ.संभाजीनगर	14	3	306353	0	0	306353	33145	0	33145	0	Chh.Sambhaji nagar
18	जालना	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Jalna
19	परभणी	1	1	114916	0	0	114916	0	0	0	0	Parbhani
20	बीड	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Beed
छ.संभाजीनगर विभाग		27	4	421269	0	0	421269	33145	0	33145	0	Chh.Sambhajinagar Region
21	लातूर	0	0	58	11	0	69	0	0	0	0	Latur
22	धाराशिव	2	0	84	2	0	86	0	0	0	0	Dharashiv
23	नांदेड	17	3	7	5983	303	6293	0	0	0	0	Nanded
24	हिंगोली	0	0	0	9	10	19	0	0	0	0	Hingoli
लातूर विभाग		19	3	149	6005	313	6467	0	0	0	0	Latur Region
25	अमरावती	26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Amravati
26	अकोला	17	1	5943	0	0	5943	0	0	0	0	Akola
27	वाशीम	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Washim
28	बुलढाणा	51	0	1	0	0	1	0	0	0	0	Buldhana
29	यवतमाळ	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Yavatmal
अमरावती विभाग		133	1	5944	0	0	5944	0	0	0	0	Amravati Region
30	नागपूर	4	1	0	2298	0	2298	0	0	0	0	Nagpur
31	वर्धा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Wardha
32	भंडारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Bhandara
33	गोंदिया	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Gondia
34	चंद्रपूर	0	0	0	26	0	26	0	0	0	0	Chandrapur
35	गडचिरोली	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Gadchiroli
नागपूर विभाग		6	1	0	2324	0	2324	0	0	0	0	Nagpur Region
महाराष्ट्र राज्य		252	35	1071573	65812	19087	1156472	515563	1358	516921	23902	Maharashtra

टिप:- उपरोक्त माहितीमध्ये APEDA अंतर्गत कत्तलखान्यात झालेल्या जनावरांच्या कत्तलसंख्येचाही समावेश करण्यात आलेला आहे. तसेच कत्तल केलेल्या जनावरांची संख्या दर्शविण्यासाठी संबंधित जिल्हा प्रत्येक महिन्याची २० ते १९ तारीख असा महिना घेतात. आयुक्त कार्यालयाचा अहवाल १ ते ३०/३१ तारीख असा अहवाल तयार होतो.

तक्ता क्र. ३५ / Table No. 35

राज्यातील पशुधन, पशुखाद्य, पशुजन्य पदार्थ व वैरणीच्या वार्षिक सरासरी किंमती दर्शविणारा तक्ता
Average Prices of Livestock, their Products & By-Products, Cattle feed, Fodder, etc.

अ. क्र. Sr. No.	बाब Particular	एकक Unit	वार्षिक सरासरी किंमत (रुपये) Average Price (In Rs.)		
			किमान Min.	कमाल Max.	
1	2	3	4	5	
1	वळू / Bull	प्रती नग / Per Unit	25688.08	40472.42	
2	बैल / Bullock	प्रती नग / Per Unit	32609.86	49950.75	
3	गायीची नर वासरे / Male Cow Heifer	प्रती नग / Per Unit	8832.33	14059.44	
4	म्हशीची नर पारडे / Male Buffalo Heifer	प्रती नग / Per Unit	5382.87	8212.88	
5	रेडे / He Buffalo	प्रती नग / Per Unit	25837.44	36788.95	
6	दुभती म्हैस / Milking Buffalo	प्रती नग / Per Unit	51822.64	78801.77	
7	दुभती गाय / Milking Cow	प्रती नग / Per Unit	35004.36	57210.53	
8	कालवड / Cow Calf	प्रती नग / Per Unit	17965.85	26640.62	
9	वगार - पारडी / Buffalo Calf	प्रती नग / Per Unit	11920.23	17593.04	
10	मेंढी / Sheep	प्रती नग / Per Unit	7363.98	11392.10	
11	शेळी / Goat	प्रती नग / Per Unit	7388.38	11477.27	
12	कुक्कुट पक्षी / Poultry Birds	अ. पिल्लू / Chick	प्रती नग / Per Unit	26.81	35.47
		ब. तलंगा / Pullet	प्रती नग / Per Unit	130.07	170.54
		क. लहान कोंबडा / Cockerels	प्रती नग / Per Unit	171.30	241.70
		ड. कोंबडी / Hen	प्रती नग / Per Unit	317.38	441.33
		इ. कोंबडा / Cock	प्रती नग / Per Unit	402.33	588.50
13	गायीचे दुध Cow milk	प्रती लिटर / Per Liter	36.16	45.67	
14	म्हशीचे दुध Buffalo milk	प्रती लिटर / Per Liter	42.89	69.27	
15	मांस (मटण) / Meat	प्रती किलो. / kg.	542.87	634.38	
16	गुरांचे मांस / Beef	प्रती किलो. / kg.	135.16	213.22	
17	डुकराचे मांस Pork	प्रती किलो. / kg.	166.14	206.92	
18	लोकर Wool	प्रती किलो. /kg.	23.77	43.55	
19	कोंबडीची अंडी / Poultry Eggs	प्रती नग / Per Unit	6.06	8.07	
20	खते Manure	प्रती बैलगाडी / Per Cart	726.78	988.48	
21	कातडी / चामडे / Skin / Hide	अ. गोजातीय जनावरे / Cattle	प्रती नग / Per Unit	370.03	474.06
		ब. महिष / Buffalo	प्रती नग / Per Unit	399.50	517.68
		क. मेंढी / Sheep	प्रती नग / Per Unit	76.52	92.05
		ड. शेळी / Goat	प्रती नग / Per Unit	111.83	130.26
22	हिरवे गवत / Green Fodder	प्रकार १ / Type 1	प्रती किलो. / Per Kilo.	6.37	7.77
		प्रकार २ / Type 2	प्रती किलो. / Per Kilo.	4.60	5.47
		प्रकार ३ / Type 3	प्रती किलो. / Per Kilo.	2.09	2.90
23	वाळलेले गवत / Dry Fodder	प्रकार १ / Type 1	प्रती किलो. / Per Kilo.	5.01	6.19
		प्रकार २ / Type 2	प्रती किलो. / Per Kilo.	3.92	4.41
		प्रकार ३ / Type 3	प्रती किलो. / Per Kilo.	1.83	2.64
24	पौष्टिक पशुखाद्य / Nutritive Cattle Feed	प्रकार १ / Type 1	प्रती किलो. / Per Kilo.	27.41	32.00
		प्रकार २ / Type 2	प्रती किलो. / Per Kilo.	23.16	26.59
		प्रकार ३ / Type 3	प्रती किलो. / Per Kilo.	20.18	22.84

टीप : अ. क्र. २१ मध्ये नैसर्गिकरीत्या मृत गोजातीय जनावरांच्या कातडी / चामड्यांच्या किंमतीचा समावेश आहे.

Note : In Sr. No. 21, Price of Skin / Hide is of naturally Dead Cattle.

आधार : जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त यांचेमार्फत मान्यताप्राप्त मासिक बाजारातून प्राप्त वस्तूच्या मासिक किंमतींचा अहवाल

Source : Monthly Reports from DD Commissioner, AHD from various Cattle Market Places in the State.

तक्ता क्र. ३६ / Table No. 36

महाराष्ट्र पशु व मत्स्यविज्ञान विद्यापीठ, नागपूर येथे झालेल्या कामकाजाचा गोषवारा

Summary of workload at Maharashtra Animal & Fisheries Science University, Nagpur

अ. क्र.	कार्यभाराचा तपशील Particulars of Work load	पदवी Graduation	पदव्युत्तर Post	आचार्य Acharaya
1	2	3	4	5
१	पदव्युत्तर पशुविज्ञान संस्था, अकोला Post Graduation Animal Science Institute, Akola	0	27	1
२	पशुवैद्यकीय महाविद्यालयामध्ये प्रवेश दिलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या No. of students admitted in Veterinary colleges			
	अ) मुंबई Mumbai	114	44	4
	ब) शिरवळ Shirval	66	32	4
	क) परभणी Parbhani	83	33	4
	ड) उदगीर Udagir	65	26	0
	इ) नागपूर Nagpur	83	29	4
	एकूण १ + २ Total 1 + 2	411	191	17
३	अ) दुग्ध तंत्रज्ञान महाविद्यालय, उदगीर College of Dairy Science, Udgir	32	0	0
	ब) दुग्ध तंत्रज्ञान महाविद्यालय, वरुड (पुसद) College of Dairy Science, Warud (Pusad)	32	0	0
	एकूण अ+ब Total A+B	64	0	0
४	अ) मत्स्य विज्ञान महाविद्यालय, नागपूर Fisheries Science University, Nagpur	32	0	0
	ब) मत्स्य विज्ञान महाविद्यालय, उदगीर Fisheries Science University, Udgir	32	0	0
	एकूण अ+ब Total A+B	64	0	0

आधार: महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ नागपूर

Source: Maharashtra Animal & Fisheries Science University, Nagpur

तक्ता क्र. ३७ / Table No. 37

महाराष्ट्र राज्यातील विभागावार वार्षिक / मासिक सरासरी दूध संकलन माहिती (लाख लिटर्स)

Regionwise Annual / Monthly Average Milk Procurement in Maharashtra State (Lakhs Ltrs.)

अ. क्र. Sr. No.	विभाग / Region	एकूण संकलन / Total Procurement				वार्षिक सरासरी / Annual Average			
		शासकीय Government	सहकार Co-Operative	खाजगी Private	एकूण Total	शासकीय Government	सहकार Co-Operative	खाजगी Private	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	मुंबई / Mumbai	0.03	0.48	0.08	0.59	0.03	0.48	0.08	0.59
2	नाशिक / Nashik	0.00	8.51	30.34	38.85	0.00	8.51	30.34	38.85
3	पुणे / Pune	0.00	26.67	43.01	69.68	0.00	26.67	43.01	69.68
4	औरंगाबाद / Aurangabad	0.01	2.21	6.86	9.08	0.01	2.21	6.86	9.08
5	अमरावती / Amravati	0.00	0.04	1.34	1.38	0.00	0.04	1.34	1.38
6	नागपूर / Nagpur	0.00	0.55	4.82	5.37	0.00	0.55	4.82	5.37
	एकूण महाराष्ट्र राज्य / Total Maharashtra State	0.04	38.46	86.45	124.95	0.04	38.46	86.45	124.95

टीप : औरंगाबाद विभागात औरंगाबाद, जालना, परभणी, बीड, लातूर, उस्मानाबाद, नांदेड, व हिंगोली या जिल्हांचा समावेश आहे.

Note: Aurangabad region includes Aurangabad, Jalna, Parbhani, Beed, Latur, Osmanabad, Nanded & Hingoli

आधार : आयुक्त, दुग्ध व्यवसाय विकास, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई - ४०० ०१८

Source: Commissioner, Dairy Development, Maharashtra State, Mumbai- 400 018

तक्ता क्र.३८ / Table No. 38
राज्यातील विविध योजनांतर्गत एकूण लाभार्थी व महिला लाभार्थी
Beneficiaries & No. of Women beneficiaries under various Schemes in the state

अ.क्र. Sr. No.	योजनेचे नाव Name of Scheme	विभाग Region	मुंबई Mumbai	नाशिक Nashik	पुणे Pune	औरंगाबाद A'bad	लातूर Latur	अमरावती Amrawati	नागपूर Nagpur	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	संकरित कालवडी व म्हशींच्या सुधारित पारड्याची जोपासना योजना Scheme of Rearing of Cross bred cow and improved Buffalo heifers	एकूण Total	0	745	125	0	123	0	0	993
		महिला Female	0	215	37	0	123	0	0	375
2	दुभत्या जनावरांच्या गटाचा पुरवठा योजना Scheme of supply of Milch Animals	एकूण Total	634	173	672	1277	300	1884	1354	6294
		महिला Female	61	123	194	414	71	554	445	1862
3	दुभत्या जनावरांना खाद्यानुदान योजना Scheme of Feed subsidy to the milch animals	एकूण Total	68	202	2175	0	3500	0	533	6478
		महिला Female	10	21	97	0	1050	0	75	1253
4	तलंगांचे गट वाटप योजना Scheme of Pullets distribution	एकूण Total	0	0	119	0	0	184	500	803
		महिला Female	0	0	30	0	0	55	165	250
5	अनुसूचित जातीच्या कुटुंबांना शेळ्यांचे गट वाटप योजना Scheme of Goat units dist. to Scheduled Caste Families	एकूण Total	175	304	566	580	277	1509	816	4227
		महिला Female	6	143	159	198	56	443	280	1285
6	विशेष पशुधन उत्पादन योजना Scheme of Special Livestock Production Programme	एकूण Total	135	0	0	0	0	0	1008	1143
		महिला Female	40	0	0	0	0	0	60	100
एकूण योजना Total of All Schemes		एकूण Total	1012	1424	3657	1857	4200	3577	4211	19938
		महिला Female	117	502	517	612	1300	1052	1025	5125

**पशुसंवर्धन विभाग
क्षेत्राचा राज्य
उत्पन्नातील योगदान**

तक्ता क्र.३९ / Table No. 39

सन २०२२-२३ मध्ये महाराष्ट्र राज्यातील पशुसंवर्धन क्षेत्रापासून मिळणारे स्थूल मूल्य (चालू व स्थिर किंमतीनुसार)

Gross State Value of Output from AHD in Maharashtra (According to Current & Constant Prices) for 2022-23

अ. क्र. Sr. No.	बाब Particulars	एकक Unit		उत्पादन Production	किंमत रुपये Price Rs.		मूल्य (रु. लाख) Value (Rs. Lakhs)			
		उत्पादन Prod.	किंमत रु. Price Rs.		चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant		
1	2	3	4	5	6	7	8	9		
1	दूध / Milk	अ) गाईचे दूध / Cow Milk	000' Tonne	Rs./Tonne	9784.79	43766.08	29254.74	4282417.11	2862513.49	
		ब) म्हशीचे दूध / Buffalo Milk	000' Tonne	Rs./Tonne	4911.64	58390.37	36052.51	2867924.57	1770769.57	
		क) शेळीचे दूध / Goat Milk	000' Tonne	Rs./Tonne	345.44	36267.93	22369.38	125282.89	77272.13	
		ड) सांडणीचे दुध Camel Milk	000' Tonne	Rs./Tonne	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		एकूण / Total			15041.86			7275624.57	4710555.19	
2	अंडी / Eggs	अ) कांबडीची अंडी / Hen Eggs	000' Nos	Rs./000'	5837360.33	5723.04	3398.18	334074.49	198364.06	
		ब) बदकाची अंडी / Duck Eggs	000'Nos	Rs./000'	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		एकूण / Total			5837360.33			334074.49	198364.06	
3	लोकर व केस गट / Wool & Hair Group	अ) लोकर / Wool	Tonne	Rs./Tonne	1591.63	310536.93	129061.25	4942.60	2054.18	
		ब) शेळीचे केस / Goat Hair	Tonne	Rs./Tonne	422.90	221162.69	60477.70	935.30	255.76	
		क) डंटाचे केस / Camel Hair	Tonne	Rs./Tonne	0.62	36878.40	23669.00	0.23	0.15	
		ड) डुकराचे केस / Pig Bristles	Tonne	Rs./Tonne	180.13	768331.53	338462.22	1384.02	609.68	
		एकूण / Total			2195.29			7262.15	2919.77	
4	शेण गट / Dung Group	अ) शेण ईंधन / Dung Fuel	000' Tonne	Rs./Tonne	3069.80	3250.42	854.49	99781.29	26231.08	
		ब) शेणखत / Dung Manure	000' Tonne	Rs./Tonne	30947.48	2969.34	890.11	918934.69	275468.13	
		एकूण / Total			34017.28			1018715.97	301699.21	
5	रेशीम व मध / Silk & Honey	अ) तुती / Mulberry	000' Kg	Rs./Kg.	3914.50	627.00	210.92	24543.93	8256.61	
		ब) एरा / Ere	000' Kg	Rs./Tonne	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		क) तसार / Tassar	akh Kahan/No	Rs. Kahan	0.20	4000.00	1280.00	782.22	250.31	
		ड) मुगा / muga	Lakh Nos	Rs./000	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		इ) मध, मधमाशी मण/ Honey, Bee Wax	Kg.	Rs./Kg	2100376.00	356.86	103.20	7495.37	2167.55	
		एकूण / Total						32821.52	10674.47	
6	मांस (गुरेवर्गीय) / Meat (Bovines & Ovines)	अ) गुरे / Cattle (Adj. prod.)	00' Tonne	Rs./Tonne	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		ब) म्हस / Buffalo (Adj. prod.)	00' Tonne	Rs./Tonne	2019.10	160135.56	92081.15	323329.96	185921.20	
		क) शेळी / Goat (Adj. prod.)	00' Tonne	Rs./Tonne	1044.16	641704.66	272202.33	670043.99	284223.49	
		ड) मेंढी / Sheep (Adj. prod.)	00' Tonne	Rs./Tonne	156.69	590606.88	261782.47	92541.91	41018.57	
		इ) डुकरे / Pig (Adj. prod.)	00' Tonne	Rs./Tonne	456.40	217162.72	112683.25	99112.14	51428.16	
		फ) खाण्यायोग्य आतडी / Edible Offals & Glands	% of Meat						62167.84	27469.42
		एकूण / Total						1247195.84	590060.84	
		कुक्कुट मांस / Poultry Meat	अ) कत्तल केलेले मोठे पक्षी / Slaughtered Adult Fowls	000' Nos	Rs./Bird	21864.32	299.79	171.50	65545.99	37496.90
ब) कत्तल केलेली मोठी बदके / Slaughtered Adult Ducks	000' Nos	Rs./Bird	5.42	506.37	97.50	27.44	5.28			
क) कत्तल केलेली कांबड्या, बदक पिल्ले / Slaughtered Chickens, Ducklings	000' Nos	Rs./Bird	489436.21	128.56	76.33	629213.55	373588.08			
ड) इतर कत्तल केलेले कुक्कुट / Slaughtered Other Poultry	000' Nos	Rs./Bird	1440.35	142.73	87.00	2055.83	1253.11			
एकूण / Total			512746.31			696842.81	412343.37			

तक्ता क्र. ३९ चालू / Table No. 39 Contd.

अ. क्र. Sr. No.	बाब Particulars		एकक Unit		उत्पादन Production	किंमत रुपये Price Rs.		मूल्य (रु. लाख) Value (Rs. Lakhs)		
			उत्पादन Prod.	किंमत रु. Price Rs.		चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant	
1	2		3	4	5	6	7	8	9	
मांस उत्पादने (सर्व जनावरे) / Meat Products (All Animals)	अ) डोके व पाय / Heads & Legs	% of Meat			0.00	0.00	0.00	51615.72	23358.69	
	ब) कत्तल केलेल्या जनावरांची चरबी / Fats from Slaughtered Animals	% of Meat			0.00	0.00	0.00	29819.48	13882.81	
	क) मृत जनावरांची चरबी / Fats from Fallen Animals	M.T.	Rs./MT		324.30	80269.18	38435.83	260.31	124.65	
	एकूण / Total							81695.51	37366.14	
	मांस उप-उत्पादने (कातडे /चामडे) / Meat By-Product (Hide & Skines)	अ) गुरांचे कातडे / Cattle Hide (Fallen)	000' Nos	Rs./Hide		488.62	603.23	636.51	2947.50	3110.09
		ब) म्हशीचे कातडे/Bufaloe Hide(Fallen)	000' Nos	Rs./Hide		392.62	602.47	641.80	2365.42	2519.84
		क) शेळीचे कातडे / Goat Skin (Fallen)	000' Nos	Rs./Skin		474.56	0.26	0.32	1252.37	1507.13
		ड) मेंढीचे कातडे / Sheep Skin (Fallen)	000' Nos	Rs./Skin		176.23	0.37	0.26	646.53	451.95
		इ) कत्तल केलेल्या जनावरांचे चामडे / Hide & Skin From Slaughtered Animals	% Value of Meat			0.00	0.00	0.00	45232.94	22500.70
		फ) उपउत्पादने / By- Products	% Value of Meat			0.00	0.00	0.00	33253.53	15352.45
एकूण / Total							85698.30	45442.15		
एकूण मांस वर्ग / Total Meat Group								2111432.46	1085212.50	
घट / वाढ Decrement / Increment										
7	संकरित जनावरे Crossbred Cattle	बैल / Bullock	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		गाय / Cow	000' No's	Rs/Animal	151.07	44765.63	22368.24	67627.58	33791.77	
		वासरे / Young Stock	000' No's	Rs/Animal	65.02	10424.27	6056.62	6777.50	3937.81	
		न व्यालेले / Not Calved	000' No's	Rs/Animal	1.36	18994.99	8336.70	258.96	113.65	
	देशी जनावरे / Indigenous Cattle	बैल / Bullock	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		गाय / Cow	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		वासरे / Young Stock	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		न व्यालेले / Not Calved	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
	म्हैस / Buffalo	रेडे / He Buffalo	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
		म्हैस / Buffalo	000' No's	Rs/Animal	1.04	51919.08	26000.72	542.19	271.52	
		वासरे / Young Stock	000' No's	Rs/Animal	17.81	9168.36	5921.36	1632.90	1054.60	
		न व्यालेले / Not Calved	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
	शेळीवर्गीय / Ovines	शेळी / Goat	000' No's	Rs/Animal	426.69	7578.79	2631.40	32337.58	11227.79	
		मेंढी / Sheep	000' No's	Rs/Animal	16.13	9045.36	2021.09	1459.44	326.10	
		डुकरे / Pigs	000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	

तक्ता क्र. ३९ चालू / Table No. 39 Contd.

अ. क्र. Sr. No.	बाब Particulars		एकक Unit		उत्पादन Production	किंमत रुपये Price Rs.		मूल्य (रु. लाख) Value (Rs. Lakhs)	
			उत्पादन Prod.	किंमत रु. Price Rs.		चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant
1	2		3	4	5	6	7	8	9
कुक्कुट मांस / Poultry Meat	मोटे पक्षी / Adult Fowls		000' No's	Rs/Animal	3829.14	632.40	361.80	11408.19	6637.95
	मोठी बंदके / Adult Ducks		000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	कॉबड्या व बंदकांची पिल्ले / Chicken & Ducklings		000' No's	Rs/Animal	1.01	96.87	60.56	0.97	0.61
	इतर कत्तल केलेले कुक्कुट / Other slaughtered poultry		000' No's	Rs/Animal	692.56	129.68	87.00	898.09	602.53
इतर / Others	उंट / Camel		000' No's	Rs/Animal	0.11	21207.79	13611.41	23.96	15.37
	घोडे व शिगरे / Horses & Ponies		000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	खेचर, याक, मिथुन / Mules, Yaks, Mithuns		000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	गाढव / Donkey		000' No's	Rs/Animal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
एकूण / Total					5201.95			122967.36	57979.70
8	एकूण / Grand Total (GSVO)							10902898.51	6367404.91
9	Less : Inputs	Market Charges			0.00	0.00	0.00	895.03	895.03
		Repairs & Maintenance			0.00	0.00	0.00	73997.02	53475.54
		Feed For Livestock			0.00	0.00	0.00	1873240.67	961313.00
Total Input (Excluding FISIM)					0.00	0.00	0.00	1948132.71	1015683.57
10	Grand Total (GSVA)							8954765.80	5351721.34

आधार : राष्ट्रीय उत्पन्न शाखा, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

Source : National Income Section, Directorate of Economics & Statistics, Maharashtra State, Mumbai

तक्ता क्र. ४० / Table No.40

पशुसंवर्धन क्षेत्रापासून मिळणारे स्थूल राज्य मूल्य, स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी व स्थूल राज्य उत्पन्न (चालू किंमतीनुसार) आणि पशुसंवर्धन क्षेत्रापासून मिळणारे स्थूल मूल्यवृद्धी व स्थूल उत्पन्न (चालू किंमतीनुसार)

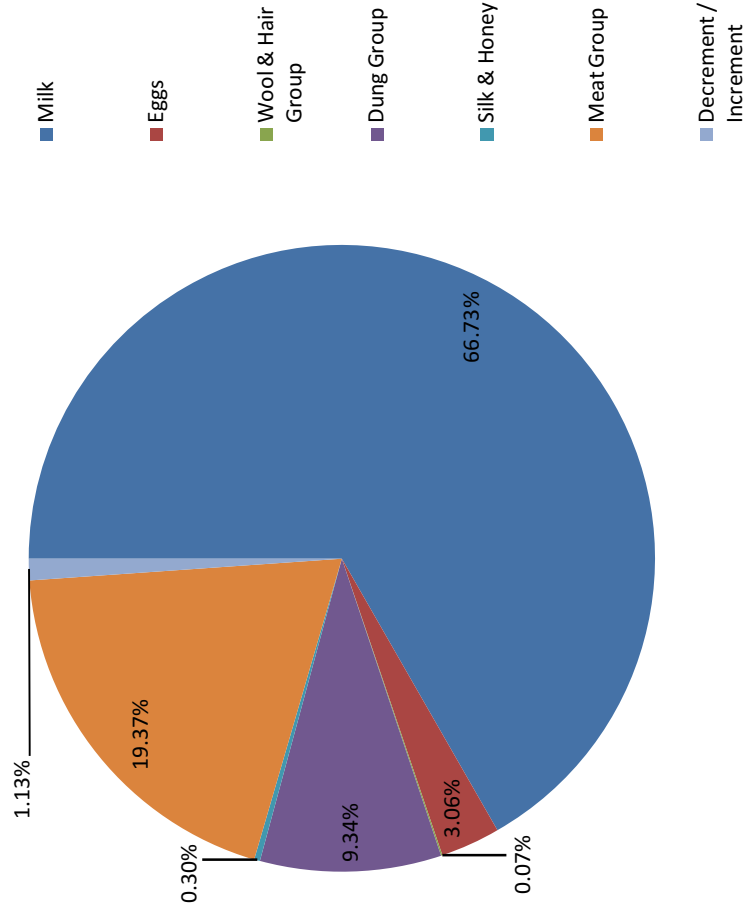
GSVO, GSVA from AHD and GSDP, GVA from AHD & GDP at Current Prices (Rs Crore)

अ. क्र. Sr. No.	वर्ष Year	पशुसंवर्धनपासून स्थूल राज्य मूल्य Gross State Value of Output of AH in Maharashtra		पशुसंवर्धनपासून स्थूल राज्य मूल्यवृद्धी Gross State Value Added of AH		स्थूल राज्य उत्पन्न Gross State Domestic Product		देशांतर्गत पशुसंवर्धन स्थूलमूल्य वृद्धी Gross Value Added of AH		देशांतर्गत स्थूल उत्पन्न Gross Domestic Product	
		चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant	चालू Current	स्थिर Constant
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	2011-12	37,621	37,621	28,557	28,557	1,280,369	1,280,369	327,334	327,334	8,736,329	8,736,329
2	2012-13	43,236	38,798	32,826	29,638	1,459,629	1,357,942	368,823	344,375	9,944,013	9,213,017
3	2013-14	46,916	39,237	35,171	29,955	1,649,647	1,451,615	422,733	363,558	11,233,522	9,801,370
4	2014-15	52,524	40,575	39,917	31,140	1,779,138	1,543,165	510,411	390,449	12,467,959	10,527,674
5	2015-16	57,656	42,221	44,120	32,642	1,966,225	1,654,284	582,410	419,637	13,771,874	11,369,493
6	2016-17	66,294	46,105	51,383	36,388	2,198,185	1,807,046	672,611	461,572	15,391,669	12,308,193
7	2017-18	72,246	49,382	57,744	39,478	2,352,782	1,888,706	785,683	497,830	17,090,042	13,144,582
8	2018-19	74,626	52,123	60,251	42,567	2,528,854	1,957,381	882,009	540,970	18,899,668	13,992,914
9	2019-20	81,407	54,133	65,458	44,460	2,656,806	2,046,614	977,918	581,714	20,103,593	14,534,641
10	2020-21	93,134	59,011	76,980	49,130	2,610,651	1,852,132	1,113,089	617,799	19,854,096	13,694,869
11	2021-22	100,518	61,175	82,765	51,154	3,144,138	2,047,891	1,238,401	657,269	23,597,399	15,021,846
12	2022-23	109,029	63,674	89,483	53,476	3,645,884	2,241,196	1,355,460	690,268	26,949,646	16,071,429

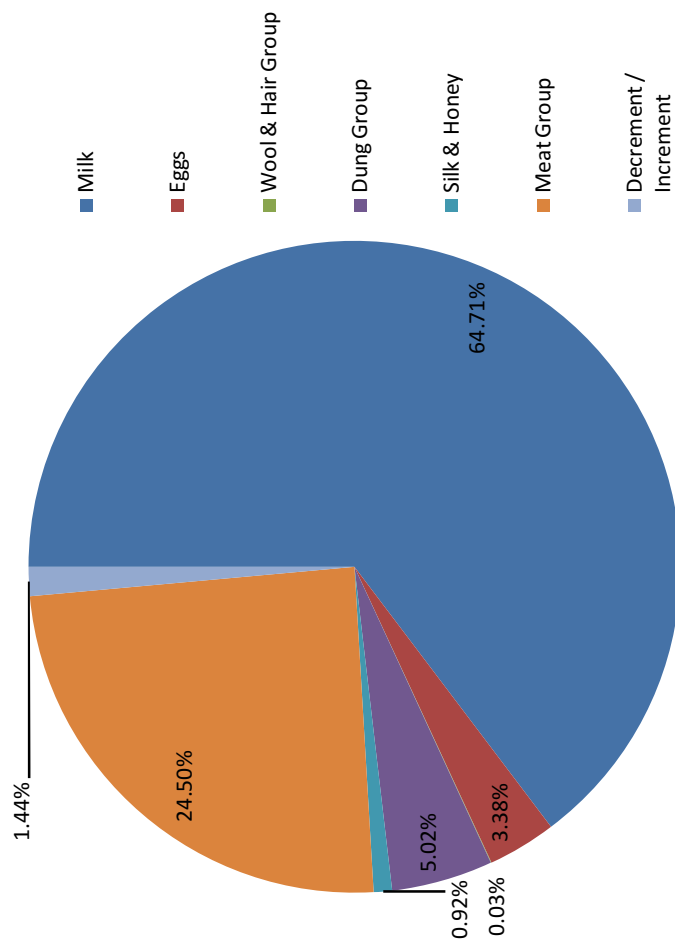
आधार : राष्ट्रीय उत्पन्न शाखा, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

Source : National Income Section, Directorate of Economics & Statistics, Maharashtra State, Mumbai

Graph No. 39 - GSVO from AHD (Current Value)

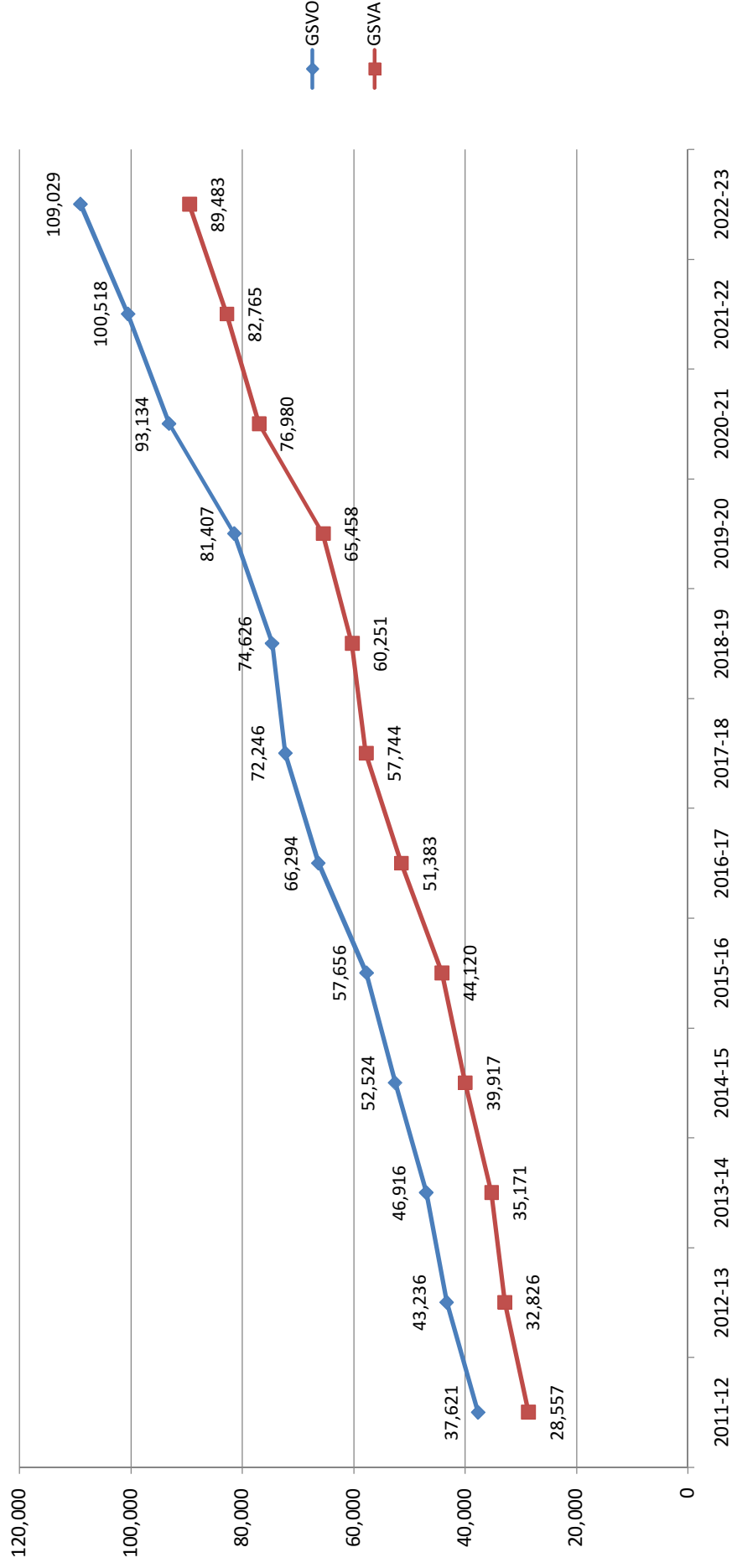

Graph No. 40 - GVO from AHD (Current Value)

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *

Graph No. 41 GSVO & GSVA From AHD in Maharashtra at Current Prices

* पशुसंवर्धन सांख्यिकी पुस्तिका 2022-23 *